

Kari Jagt

MITÄ LIENEEKIN AARTEITA SUOMESSA...

— lasten seikkailukierrokset ja elämykselliset opastukset draamallisena kulttuuri-ilmiönä

Draamapedagogiikan syventävän tason tutkielma

Kevät 2001

Opettajankoulutuslaitos: Draamapedagogiikan yksikkö

Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Jagt, K. 2001. Mitä lieneekin aarteita Suomessa... – lasten seikkailukierrokset ja elämykselliset opastukset draamallisena kulttuuri-ilmiönä. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos: Draamapedagogiikan yksikkö. Draamapedagogiikan syventävän tason tutkielma.

Tutkimuksen tarkoituksena oli antaa rikas kuvaus lastenkierrosilmiöstä Suomessa ja kuvauksen pohjalta tarkastella ilmiön merkityssisältöjä draamallisena lastenkulttuurin genrenä. Analyysin kautta pyrittiin vastaamaan tutkimuskysymyksiin: minkälaisia yhteisiä piirteitä löytyy ilmiöön kuuluville kierroksille ja mitkä voisivat olla kierrosten laadullisia piirteitä. Kaksivaiheinen tutkimus oli laadullinen ja tutkimusotteeltaan lähinnä fenomenologis-hermeneuttinen. Tutkimuksen ensimmäinen vaihe toteutettiin puhelinhaastatteluin ja toinen vaihe osallistuvan havainnoinnin keinoin.

Tulokset osoittivat, että tutkittavalle ilmiölle löytyi yhteinen nimitys, lastenkierros, joka oli jaettavissa kahteen alalajiin: seikkailukierrokseen ja elämyksellisiin opastuksiin. Lastenkierrosilmiöstä annettiin rikas kuvaus. Tutkimuksen kohteena olleet kierrokset jaettiin fakta-fiktio –suhteensa mukaan neljään luokkaan. Kierrokset jaoteltiin myös kolmeen luokkaan sen mukaan, oliko niiden pääsuuntauksena viihde, kasvatus vai taide. Lastenkierrosten todettiin olevan lastenkulttuurin hybridigenre, jossa draamallisuus on keskeisessä asemassa. Tutkimuskysymyksiin saatujen vastausten pohjalta rakennettiin malli niistä valinnoista, jotka voivat edesauttaa suunniteltaessa ja toteutettaessa laadullista lastenkierrosta.

Keskeiset käsitteet: lastenkierros, seikkailukierros, elämyksellinen opastus, soveltava draama, matkailudraama, lastenteatteri, draamapedagogiikka.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	KARI DRAAMA-AARTEIDEN JÄLJILLÄ	7
3	MINKÄ KANSSA OLLAAN TEKEMISISSÄ?	9
	3.1 Matkailutuotteita	10
	3.2 Seikkailu ja elämys	11
	3.3 Lastenkierroksia museoissa	12
	3.4 Lastenkulttuuria ja taidekasvatusta	13
4	LASTENKIERROKSET DRAAMALLISENA ILMIONÄ	15
	4.1 Oma lastenteatterin muoto?	15
	4.2 Dramaturginen analyysi	18
	4.3 Matkailudraama on osa soveltavan teatterin kenttää	19
	4.4 Oma genre draamapedagogiikassa?	20
5	METODI	22
	5.1 Kvalitatiivinen tutkimus	22
	5.2 Osallistuva havainnointi	23
	5.3 Tutkimuksen luotettavuus	24
	5.4 Tutkimusprosessi	26
	5.4.1 Tutkimuksen ensimmäinen vaihe	26
	5.4.2 Tutkimuksen toinen vaihe	28
6	KIERROSTEN ESITTELY	29
	6.1 Seikkailujen aiheet ja paikat	33
	6.2 Kierrosten toteutustavat	35
	6.2.1 Käsikirjoitus tai juonirunko	35
	6.2.2 Esiintyjät	36
	6.2.3 Kierrosten menestys ja tunnettuus järjestäjien mukaan	37
	6.2.4 Vanhempien mukanaolo, esityskielet ja palkitseminen	38
	6.3 Seikkailullisuus ja fakta-fiktio -suhde	40

	6.4 Kierrosten nimitys	44
7	KOHTI TUTKIMUKSEN TOISTA VAIHETTA	47
8	KIERROSTEN VERTAILUA	48
	8.1 Kierrosten nimitysproblematiikka	49
	8.2 Esitystapahtuman luonne	51
	8.3 Eri tavat hyödyntää rooleja	52
	8.4 Lastenkierroksilla käytettyjä keinoja	54
	8.5 Lastenkierrosten keskeiset ominaisuudet	57
	8.5.1 Yleisön osallistuminen	59
	8.5.2 Seikkailullisuus	60
	8.5.3 Kierrosten faktamäärä	61
	8.5.4 Roolivaatteet ja rekvisiitta	62
	8.5.5 Yleisön viihtyminen	63
	8.5.6 Paikan hyödyntäminen	64
	8.5.7 Aikuisten mukanaolo	67
	8.6 Lastenkierrosten dramaturginen analyysi	68
9	VIIHDETTÄ, KASVATUSTA JA TAIDETTA	75
10	POHDINTA JA TULKINTA	77
	10.1 Draamapedagogiikan osuus kierroksilla	78
	10.2 Draamallisia piirteitä ja hieman opetuksellisuuttakin	80
	10.3 Kuka on oikea henkilö toteuttamaan kierroksia?	81
	10.4 Laadullisen lastenkierroksen piirteitä	83
11	LOPUKSI	87
	KIRJALLISUUS	89
	Liite 1: Haastatteluun vastanneet henkilöt	92
	Liite 2: Haastattelupohja	94
	Liite 3: Tutkimuksen ensimmäisen vaiheen kierrosten esittely	95
	Liite 4: Tutkijapäiväkirja	103
	Liite 5: Aarrekartta	116

TAULUKOT JA KUVIOT

Taulukko 1: Esitysten perustiedot	30-31
Taulukko 2: Esitysten seikkailullisuuden ja fakta-fiktio –suhteen luokittelua	41-42
Taulukko 3: Kierrosten keskeisten ominaisuuksien vertailua	58
Kuvio 1: Lastenkierrokset lastenkulttuurin hybridigenrenä	46
Kuvio 2: Lastenkierrosten dramaturgian kuvaajat	70-71
Kuvio 3: Lastenkierrosten suunnittelumalli	86

1 Johdanto

Olen työskennellyt kolmena viime kesänä näyttelijänä Suomenlinnassa järjestetyssä Kadonneen kruunun jäljillä -seikkailunäytelmässä. Työ on ollut upeaa, ja olen nauttinut suunnattomasti jokaisesta 346 esityksestäni. Työn on tehnyt erityisen kiintoisaksi sen erityislaatuinen muoto. Yleisöllä on tehtävänänsä etsiä kuningas Kustaa III:n kruunua. He kulkevat ympäri Suomenlinnaa näyttelijöiden johdolla, joiden repliikeistä tihkuu oikeaa tietoa Suomenlinnan historiasta.

Työni kautta sain kuulla muutamista muista Suomessa järjestettävistä lastenkiirroksista ja seikkailuretkistä. Tämän tutkielmatyön puitteissa yhdistän työn ja jo muutaman vuoden sisälläni kyteneen halun: yritän luoda kuvaa lasten seikkailukierrostarjonnasta ja ottaa selvää, mistä tässä ilmiössä on kysymys. Erilaisia kiirroksia on 1990-luvulla järjestetty useita, ja ymmärtääkseni niiden määrä on ollut vuosikymmenen loppua kohden ja myös uudella vuosituhanella kasvussa.

Tutkielmani tavoitteena on antaa rikas kuvaus lastenkierron ilmiöstä Suomessa ja kuvauksen pohjalta tarkastella ilmiön merkityssisältöjä draamallisena lastenkulttuurin genrenä. Analyysin kautta pyrin vastaamaan tutkimuskysymyksiini: minkälaisia yhteisiä piirteitä löytyy ilmiöön kuuluville kiirroksille, mitkä voisivat olla kiirrosten laadullisia piirteitä ja minkälaisia merkityksiä kiirroksiin liittyy lastenkulttuurin draamallisena genrenä. Tutkimuskysymyksiini saamani vastausten pohjalta rakennan teoreettisen mallin niistä valinnoista, jotka voisivat edesauttaa suunniteltaessa ja toteutettaessa laadullista kiirrosta.

Näkökulmani aiheeseen on rajoitettu kiirroksen järjestäjän näkökulmaan, tutkijan näkökulmaan sekä näyttelijän näkökulmaan. En siis tutki aiheeni lasten näkökulmasta. Työni koostuu kolmesta pääosasta. Aluksi kerron yhden näyttelijän tarinan työstä lastenkiirroksen parissa, kun kerron omasta suhteestani lastenkiirroksiin ja työstäni yhden sellaisen parissa. Omalla tarinallani tarjoan ilmiöstä kokemuspohjaisen kuvan ja sen pohjalta esitän alustavasti yhden kiirroksen laadullisia piirteitä. Tutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa kartoitan perustiedot Suomen lastenkiirrostarjonnasta haastattelemalla eri kiirrosten järjestäjiä. Tällöin kuvaan siis järjestäjän näkökulman kiirroksiin. Analyysitaso on ensimmäisessä vaiheessa deskriptiivinen. Tutkimuksen toisessa vaiheessa olen tehnyt havaintoja kentällä, kun olen kiertänyt katsojana osallistumassa valikoimilleni kiirroksille eri puolella Suomea. Tutkijapäiväkirjan pohjalta analysoin ilmiötä ja analyysin kautta pyrin antamaan rikkaan kuvauksen ilmiön laadullisista piirteistä. Analyysissä tarkastelen myöskin ilmiötä lastenkulttuurin

draamallisena genrenä. Lastenkulttuurin osuuden määrittelen työssäni aikuisten järjestäjien näkökulmasta enkä huomioi lasten omaa kuvaa lastenkulttuurista.

Oma kertomukseni löytyy luvusta 2. Luvuissa 3-4 luon lastenkierrosten teoreettisen viitekehyksen ja luvussa 5 esittelen tutkimusmetodini. Tutkimuksen ensimmäisen vaiheen tulokset ja analyysi löytyvät luvusta 6 ja toisen vaiheen tulokset ja niiden analyysi luvuista 7-9. Lisäksi luvussa 10 vedän työni aikana tekemäni havainnot yhteen arvioimalla lastenkierroksia kriittisesti ja tekemällä ehdotuksia laadullisten lastenkierrosten tuottamismalliksi. Minun on pidettävä mielessä, että oman työkokemukseni kautta minulla on selkeä kuva yhdenlaisesta lastenkierroksesta ja siitä, millainen lastenkierroksen mielestäni pitäisi olla. Olen yrittänyt kuitenkin tätä työtä tehdessäni olla mahdollisimman puolueeton ja ottaa vastaan eri tavat tehdä seikkailukierroksia.

Olen työssäni pyrkinyt ylipäänsä löytämään mahdollisemman kattavasti Suomessa järjestettävät seikkailukierrokset ja esittelemään niitä. Tarkoitukseni on ollut kartoittaa Suomen vuoden 1999 seikkailukierrostarjonta, ja tämän työn pohjalta olen kesällä 2000 käynyt itse katsomassa esityksiä ja kerännyt niistä silloin enemmän tietoa. Mielelläni uskottelen itselleni, että olisin ensimmäisenä Suomessa tekemässä maamme tarjonnasta jonkinlaista yhteenvetoa. Tähän suuntaan viittaa ainakin se, että en ole löytänyt kierroksista kirjallisuutta tai mitään kokoavaa artikkelia. Edes eri esitysten tuottajat ja tekijät eivät tunnu ole kovin tietoisia toisistaan. Olen käyttänyt työssäni varsin paljon tilaa esitysten esittelyyn, koska nyt kierrokset saattavat ensi kertaa olla yhdessä esillä.

Toisena työni alueena on ollut saatujen tietojen pohjalta luokitella ja vertailla esityksiä. Tarkastelen kierroksia draamallisena lastenkulttuurin ilmiönä, mikä nostaa esiin kierrosten arvon ja laadun lisäksi monia alakysymyksiä: Minkälaisesta esitystapahtumasta lastenkierroksilla on kyse? Millä eri keinoin kierroksia järjestetään ja toteutetaan? Miten kierrokset eroavat toisistaan roolien käytön, yleisön osallistumisen, opetuksellisuuden, yleisön viihtymisen, esityspaikan hyödyntämisen ja aikuisten mukanaolon kannalta? Halutaanko kierroksilla tarjota yleisölle viihdettä, kasvatusta, taidetta vai parhaimmillaan kaikkea tätä?

Olen käyttänyt tähän asti tarkastelemastani ilmiöstä moninaisia sanoja (esitys, näytelmä, seikkailukierros, lastenkierrros, kierros, seikkailu) ja tulen näin myös jatkossa tässä työssä tekemään. Käytän esityksistä huoletta eri nimityksiä ja vasta esiteltyäni kierrokset tutkimuksen ensimmäisen

vaiheen jälkeen pysähdyn pohtimaan niiden nimitysproblematiikkaa luvussa 6.4, jossa yritän löytää kierroksille yhteisen luonnehdinnan tai nimityksen.

2 Kari draama-aarteiden jäljillä

Päädyin näyttelijäksi lastenkierrokselle Suomenlinnaan sattuman kautta. Olin talvella 1998 keksinyt, että voisin esiintyä Suomenlinnan kosteissa luolissa vankina, joka asuisi siellä yötä myöten koko kesän ajan ja jota matkailijat voisivat käydä ihmettelemässä ja jututtamassa. Se oli loistoajatukseni, jota tarjosin soittaessani Suomenlinnan Ehrensverd-seuraan. Kerroin innoissani halustani päästä kärsivän vangin rooliin, mutta omituinen ehdotukseni ei saanut kannatusta. Sen sijaan minulle ehdotettiin osallistumista erään näytelmän koe-esiintymiseen, joka olisi seuraavalla viikolla. Matkustin Helsinkiin, jossa osallistuin kokeeseen, ja tulin valituksi näyttelijäksi Kadonneen kruunun jäljillä –näytelmään. En siis onnistunut tavoitteessani päästä kärsivän vangin rooliin, vaan sen sijaan oikea-aikainen puhelu vei minut sattumalta Ruotsi-Suomen valistuneeksi itsevaltiaaksi.

Olin saamastani tilaisuudesta sekä yllätynyt että tavattoman innoissani. Tätä lasten seikkailunäytelmää oli suunniteltu jo pari vuotta ja nyt se toteutettiin ensimmäistä kertaa. Lähtiessämme ohjaaja Merja Talvelan johdolla kehittämään esitystä se alkoi saada omanlaista, erityislaatuisena pitämäni, muotoaan. Kyse oli teatteriesityksestä käsikirjoituksineen ja tarkoin harjoiteltuine kohtauksineen, mutta myös lasten seikkailusta, joka muodostuisi kunkin yleisön mukaan omanlaisekseen. Lisäksi esitys pohjautui historiallisiin tosiseikkoihin, joten olimme viihdyttämisen lisäksi tekemässä myös kasvatustyötä. Päädyin jatkamaan näytelmän parissa myös kolmena seuraavana vuotena.

Pohjautuen omiin Suomenlinnan näyttelijän työn kokemuksiini seikkailukierrosten yhdistäminen teatteritaiteeseen on selvä asia. Olemme valmistaneet Suomenlinnassa teatteriesitystä, joka tosin muotonsa puolesta poikkeaa paljonkin perinteisestä teatterista. Seikkailukierrosten tarkasteleminen teatteritaiteen kautta kiinnostaa minua kovasti, ja se olisi minusta sopivin tapa määritellä, minkä kanssa lastenkierroksilla ollaan tekemisissä. Tällöin voidaan esimerkiksi kiinnittää huomiota kierrosten dramaturgiaan ja tehdä niille sen pohjalta analyysia. Toinen lastenkierroksiin liittyvä kiinnostava aihealue on draama. On kiinnostavaa tarkastella, missä määrin lastenkierrokset voidaan nähdä draamapedagogisena ilmiönä.

Voin pohtia tässä yhteydessä myös omaa roolityötäni Suomenlinnassa. Parhain opettajani lastenkierröstyössä on ollut työ itse. Vasta kierrosten vetäminen osoitti, mitä se todellisuudessa vaatii. Kehitystä on kohdallani varmasti tapahtunut, kun kokemuksen tarjoamaa oppia on karttunut esitysmäärän kasvaessa ja työtapojeni kehittyessä draamaopintojeni ansiosta. Nyt mietittynä voin todeta olleeni ensimmäisenä Suomenlinnan kesänä paljon tietämättömämpi ja epävarmempi siitä, mitä itse asiassa kuninkaan roolissa olin tekemässä, kuin nyt muutaman seikkailukesän jälkeen. Omalla kohdallani onnistumisen työn alkuvaiheessa mahdollisti se, että minua ohjasi teatterin ammattilainen sekä se, että ryhmässä oli mukana osaavia näyttelijäkollegoita, joista osalla oli kokemusta myös muualla tehdystä lastenkierröstyöstä.

Lasten huomiointiin kiinnitimme ensimmäisestä vuodesta lähtien paljon huomiota: lasten tulisi seikkailussa olla pääosassa, vaikka roolihenkilöt johdattivatkin tapahtumia eteenpäin. Lasten osallistumisella pitäisi olla merkitystä juonen kannalta eikä liittää mukaan osallistumista vain sen itsensä vuoksi. Huomasimme, että antamalla lapsille kuningasta kannattavan hattupuolueen jäsenten aseman, heidät saatiin mielekkäästi mukaan keskelle seikkailun tapahtumia ja myös luotiin vuorovaikutussuhde roolihenkilöiden ja yleisön välille. Aikuisten huomiointi ja ottaminen mukaan seikkailuun oli myös tärkeä ratkaisu. Kuten yleensä sanotaan, hyvässä lastenteatterissa viihtyy niin lapset kuin aikuisetkin. Alkuperäinen käsikirjoituksemme sisälsi huomattavasti suuremman määrän Suomenlinnaan liittyviä historiallisia faktatietoja, kuin mitä lopulta esitykseen tuli mukaan. Opastustyylliset vuorosanat jäivät pois ja faktojen määrää karsittiin. Pyrimme draaman ja toiminnan kautta toteuttamaan seikkailullisen kokonaisuuden, jossa ikään kuin huomaamatta ja hauskaasti saattoi lapsille jäädä mieliin myös tärkeimpiä historiallisia faktoja. Esitys eteni fiktion kautta ja lasten osallistuessa fiktion kehittämiseen he saivat viihdettä, kasvatusta ja taidetta.

Itse kierroksen käytännön toteuttaminen vaati myös useita ratkaisuja, joihin vaikuttivat fyysiset edellytykset esityspaikan eri mahdollisuuksista ja rajoituksista, turvallisuus, ajan käyttö ja myös taloudelliset asiat. Kiertävän esityksen eteneminen 50 hengen yleisön kanssa, joista suurin osa on lapsia, linnoituksen tunneleissa ja valleilla vaati harkintaa niin suunnittelu- kuin itse esitysvaiheessa. Kävi ilmi, että esiintyjien täytyi paitsi näytellä niin myös jatkuvasti tarkkailla ja ohjata yleisön toimintaa pysyen kuitenkin koko ajan roolissa. Tämän mahdollistamiseksi yleisölle opetettiin esimerkiksi "hovietiketti", jonka yhtenä tärkeänä sääntönä oli, että kuningas kulkee aina joukon ensimmäisenä (jolloin yleisö pystyttiin pitämään koko ajan kasassa). Kaiken kaikkiaan olen todennut,

että yhtä tärkeää kuin kohtausten ja draaman kehittelyn rakentaminen on lukemattomien pientenkin käytännön asioiden huomiointi ja mahdollisiin ongelmatilanteisiin varautuminen ennakolta.

Olin Suomenlinnassa työskennellessäni saanut kuulla, että muuallakin Suomessa etsittiin aarteita ja että näitä draamallisia kierroksia oli ollut olemassa jo vuosia ennen Suomenlinnan esitystä. Loviisan Svartholman linnoituksessa oli kaksi näyttelijöistämme aiemmin toiminut merirosvoina siellä järjestetyissä esityksissä. Turun suunnalta olin puolestaan kuullut huhuja kahdestakin kierroksesta, sekä Turun linnassa tapahtuvasta seikkailusta että Koiramäen kierroksesta. Arvattavaa oli, että muualtakin Suomesta seikkailukierroksia löytyisi. Aloittaessani tämän tutkielmani tekemisen loppusyksyllä 1999 valitsin aiheekseni hiljalleen sisälläni heränneen halun löytää Suomesta tutkimattomina aarteina pitämäni lastenkierrosesitykset, jotka halusin tutkimuksellani tuoda päivänvaloon. Aarteiden paikallistamisen jälkeen halusin puolestaan henkilökohtaisesti niiden luokse vertailemaan niiden sisältöjä ja tarkastelemaan niiden arvoa koko Suomen aarrekartalla, jonka nyt pystyisin piirtämään.

Kuten edellisestä kuvauksesta voi päätellä, olen henkilökohtaisesti tässä tutkielmatyössäni läsnä. Tämän työn tavoite ja kysymykset ovat myös peräisin omista kokemuksistani ja syntyneistä haluistani. Tahdon tarkastella Suomen lastenkierrostarjontaa:

- löytämällä ja esittelemällä Suomessa järjestetyt lastenkierrokset ja vertailla niitä
- tarjoamalla mallin, joka voisi auttaa laadullisia kierroksia suunniteltaessa
- pohtimalla kierroksia lastenkulttuurin draamallisena genrenä

3 Minkä kanssa ollaan tekemisissä?

Olen kokenut vaikeaksi selvittää, minkä alan kanssa olen ollut tekemisissä kerätessäni tietoja lastenkierroksista. Niissä tuntuu olevan yhtymäkohtia useisiin eri aihealueisiin, kuten lastenteatteriin, lastenkulttuuriin, taidekasvatukseen, museopedagogiikkaan, seikkailukasvatukseen ja elämyspedagogiikkaan. Selvää on, että lastenkierrosilmiö on sidoksissa myös draamapedagogiikkaan: kierroksia toteutetaan hyödyntämällä teatterin keinoja ja usein tavoitteena on opettaakin joitain asioita. Ongelma tässä ja myös muissa lastenkierroksiin liittyvissä kasvatuksellisissa alueissa on, ettei kierroksissa opetus tai kasvatus ole kovinkaan keskeisessä asemassa. Pääpaino on

vihteellisyydessä ja elämyksen tuottamisessa, ja joidenkin, vaikkapa historiallisten, asioiden oppiminen tulee mukana siinä sivussa.

3.1 Matkailutuotteita

Lastenkierrokset ovat vahvasti sidoksissa matkailuun. Kierroksia toteuttavat usein kaupunkien matkailuelimet. Kuten myöhemmin saamiani vastauksia esitellessäni käy ilmi, esitykset on usein valmistettu matkailun edistämisen takia. Kaupunkeihin ja turistikohteisiin on haluttu saada tarjolle ohjelmaa myös lapsille, jolloin kohteeseen voidaan houkuttaa lapsiperheitä. Usein tavoitteena on turistikohteiden ja nähtävyyksien tunnetuksi tekeminen ja osoittaminen niiden toimivuus myös lapsikohteina.

Kuukasjärvi (1995) toteaa tutkielmassaan, että lapsilla on mahdollisuus vaikuttaa perheiden lomapäätöksiin. Lapset itse ovat kuluttajia ja vaikuttavat perheen kulutuskäyttäytymiseen. Siksi Kuukasjärvi näkee perusteltuna kehittää juuri lapsille ja lapsiperheille suunnattua matkailutarjontaa. (Kuukasjärvi 1995, 28.) Matkailualalla lapset ja lapsiperheet ovat potentiaalinen ja haastava kohderyhmä. Lapsilla on mahdollisuus vaikuttaa lomakohteen ja palveluiden ostamiseen ja valintaan. (Kuukasjärvi 1995, 41.)

”— — millainen lapsille suunnatun loman tulisi olla? Pääsääntönä voidaan pitää, että lomalla lapsilla tulee olla hauskaa ja heidän tulee saada tuntoa kokemisen ja löytämisen riemua.” (Kuukasjärvi, 1995, 41.) Kuukasjärvi on tutkielmassaan tarkastellut lähinnä pidempiä lomamatkoja ja lasten niihin asettamia odotuksia. Yhtä lailla edellisen lainauksen voi kai nähdä olevan totta yksittäisten lomakokemusten kohdalla. Lastenkierrokset täyttävät edellisen hyvän loman määritelmän täydellisesti ja löytämisen riemun osalta usein jopa sananmukaisesti.

Keskustelin Loviisan kaupungin matkailutoimiston matkailusihteeri Tuula Jäppisen kanssa lastenkierröksistä. Hän on käynyt työnsä puolesta katsomassa joitain Suomen kierroksia ja on itse järjestämässä kahta Loviisan Svartholmassa esitettävää lastenkierrosta. Tiedustelin häneltä, minkä ilmiön kanssa kierroksilla ollaan tekemisissä. Jäppinen näki ne elämysmatkailuna. Elämysten tuottaminenhan on ollut muotia jo ainakin viime vuosikymmenien ajan. Jäppisen mukaan ohi on aika, jolloin nähtävyydet ja matkailukohteet käytiin vain katsomassa. Nyt tärkeitä asioita ovat elämys, tunteet, kontakti yleisöön ja mukana oleminen. (T. Jäppinen, henkilökohtainen tiedonanto 2000.)

3.2 Seikkailu ja elämys

Kartoittamiini lastenkierroksiin liittyi useimmissa tapauksissa seikkailu. Monista esityksistä käytetään luonnehdintaa seikkailukierros tai seikkailunäytelmä. Osassa kierroksista vastaan tuli luonnehdinnassa niiden elämyksellinen luonne. Selvää siis on, että lastenkiirroksissa on usein vahvasti mukana seikkailu ja elämys. Mutta mitkä on kierrosten yhteydet seikkailukasvatukseen ja elämyspedagogiikkaan?

Telemäen (1998) mukaan seikkailun voidaan nähdä olevan epävarmuutta sisältävää vapaa-aikaa ja sen tulee aina pohjautua vapaaehtoisuuteen ja omaan valintaan (Telemäki 1998, 19). Josef Kochin seikkailukasvatuksen määrittely on: ”1. Seikkailu sijoittuu osallistujille vieraaseen ja vaatimuksia asettavaan ympäristöön, usein luontoon. 2. Seikkailutilanteisiin liittyy aina toimintaa, josta on vaikea kieltäytyä. 3. Ennen fyysisen toiminnan aloittamista vaaditaan henkistä suunnittelua ja harkintaa. 4. Seikkailutilanteisiin liittyy aina välittömyyden, ennalta-arvaamattomuuden ja yllätyksellisyyden aineksia. 5. Seikkailu tarjoaa mahdollisuuden ryhmäkokemiseen: uudet tilanteet, jotka vaativat rohkeutta mutta samalla aiheuttavat ahdistuneisuutta, edellyttävät ryhmältä toimintakykyä ja usein myös roolien uudelleen arviointia. 6. Tarkoituksena on turvallisuuden ja kontrollin sekä toisaalta arvaamattomuuden ja itsensä voittamisen välisen tasapainon löytäminen.” (Telemäki 1998, 19.) Lastenkiirrosten voi hyvin väljästi tulkiten nähdä pystyvän täyttämään edelliset ehdot ainakin joiltain osin.

Seikkailu on kokonaisvaltaista oppimista ja se on luonnollinen osa ihmisen toimintaa. Seikkailutoiminta voi tuottaa usein voimakkaita myönteisiä tunteita ja yhdessä koettu seikkailukokemus saa aikaan ryhmässä voimakkaan yhteenkuuluvuuden tunteen. Jännityksen, kauneuden, turvallisuuden, tunnelman ja dramatiikan kokeminen ovat tärkeitä oppimisen emotionaalisia motivaatiotekijöitä. (Kiiski 1998, 112-114.) Seikkailu- ja elämyskasvatus ei mielestäni liity kovin hyvin lastenkiirrosten tarjoamiin mahdollisiin oppimiskokemuksiin.

Elämyskasvatuksen keskeisenä tekijänä on vuorovaikutus luonnon kanssa. Se on tietoista pyrkimystä saattaa yksilö yksin tai ryhmässä pohtimaan elämyskasvatuksen tarjoamien kokemusten ja tunnetilojen kautta oman elämän tai yhteisön ongelmia, haasteita ja niiden vastauksia. (Kiiski 1998, 109-110). Lastenkiirroksilla ei olla tekemisissä seikkailukasvatuksen lailla luonnon kanssa eikä pyrkimystä oman elämän ongelmien havainnointiin tai ratkomiseen todellakaan ole! Mutta joitain muutamia yhtymäkohtia voidaan silti nähdä olevan lastenkiirroksilla ja seikkailukasvatuksella.

Esimerkiksi yhdessä koululuokan kanssa koettu seikkailukierros voi kyllä vaikuttaa ryhmähenkeen tai henkilökohtaiseen onnistumisen tunteeseen.

Kiinnostavaa on myös vertailla turvallisuuden läsnäoloa kierrosten seikkailutapahtumissa. ”Herkistyminen ja keskittyminen vaativat olosuhteilta aina turvallisen ilmapiirin, joka ei sulje pois jännityksen ja aidon pelon kokemista” (Kiiski 1998, 113). Lasten seikkailukierroksilla lapset voivat eläytyä esitykseen hyvinkin voimakkaasti. Seikkailukierroksella esitys voi olla paljon todentuntuisempi kuin tavallisessa lastenteatteriesityksessä. Kokevatko lapset olevansa esityksen aikana turvassa välillä seikkailun ”vaarojenkin” uhatessa? Eli pystyvätkö lapset pitämään mielessä ja ylipäänsä käsittämään, että he ovat mukana esityksessä, eikä heille voi oikeasti käydä kuinka? Useimmat lapset ymmärtääkseni pystyvät pitämään esitystilanteen mielessään ja ovat siten koko ajan turvallisessa ilmapiirissä. Mutta erityisesti pienemmällä lapsilla saattaa raja toden ja tarun välillä heilua. Tätä lasten eläytymistä esitykseen tarkastelen enemmän luvussa 4.1.

3.3 Lastenkierroksia museoissa

Museopedagogiikassa voidaan hyödyntää draamapedagogiikan keinoja. Se ei toki ole mikään uusi oivallus. Esimerkiksi yksi pohjoismaisen Drama-lehden numero oli vuonna 1994 museo- ja draamapedagogiikan teemanumero (numero 4). Museoissa voidaan esimerkiksi järjestää draaman työpajoja, kuten Helsingin museoissa toteutetussa Tarinoiden tiet -työskentelyssä. Museoissa voidaan myös järjestää seikkailukierroksia. Aineistooni löytyi mukaan kaksi museoissa toteutettua lastenkierrosta, jotka järjestettiin Hämeenlinnan taidemuseossa ja Turun Aboa vetus & Ars nova -museossa.

Roolipelistä tai ”eläväksi tekemisestä” on tullut keskeinen työtapa museopedagogiikassa (Mork 1994, 33). Roolityöskentelyn käyttö museoissa on levinnyt moneen suuntaan suurista historiallisista näytelmistä yksittäisiin museoissa tavattaviin historiallisesti pukeutuneisiin oppaisiin. Museoissa voidaan hyödyntää kahdenlaisia roolihenkilöitä. Toisessa tapauksessa opas vain pukeutuu vanhoihin vaatteisiin, mutta ei yritä esittää roolia vaan opastaa omana itsenään. Toinen vaihtoehto on, että opas eläytyy täysillä rooliinsa. Hän puhuu koko ajan roolinsa kautta ja kertoo vaikkapa roolihenkilönsä kuulumisia. Eläytyessään rooliinsa (esimerkiksi joksikin 1700-luvun henkilöksi) opas on täysin epätietoinen nykyajan ihmeistä ja saattaa ihmetellä niitä. Tällöin roolin esittäjän täytyy olla koko ajan varuillaan improvisoimaan voidakseen käyttäytyä kussakin tilanteessa roolinsa mukaisesti. Nämä museoiden rooleja hyödyntävät keinot ovat luonteeltaan opastuksia. (Norsen 1994, 2-3.)

Roolihenkilöiden käyttö museotyössä tarjoaa monia mahdollisuuksia. Oppaan toimiminen roolissa voi tehdä museokäynnistä jännittävän ja muistettavan. (Norsen 1994, 4.) Hämeenlinnan taidemuseon näyttelyssä kierrettiin Kaarina Maununtyttären johdolla ja opastus oli toteutettu juuri edellä kuvatulla eläytyvällä tavalla. Kaarina Maununtytär esitteli näyttelyesineitä ja johdatti yleisöä ympäri museota peilaamalla kaikkea eteen tulevaa omaan (siis roolihenkilön) elämään.

Drama-lehdessä esiteltiin myös Norjan Bryggens Museumissa järjestettyä prosessiluontoista draamatyöskentelyä. Sen puitteissa museossa vierailneiden koululuokkien opettajille jaettiin esityksen historiallisista taustoista ja roolihenkilöistä tietoa sekä ennen luokan osallistumista draamaan että sen jälkeen. Draaman jälkikäteen jaettu oppimateriaali tarjosi myös ehdotuksia jatkotyöskentelylle koulussa. (Ågotnes & Meek 1994, 22-25). Tämä opettamisen mahdollisuus kiinnosti minua kovasti. Vaikka koko Norjan projekti oli prosessilähtöisyydessään ja selkeässä opetustavoitteessaan kartoittamistani Suomen esityksistä poikkeava, näkisin etu- ja jälkikäteen annettavan materiaalin olevan hyödynnettävissä myös joissain Suomen esityksissä.

Vaikka Suomen kierrokset ovat lähinnä viihteellisiä, oppimateriaalin ja jälkityöskentelyn kautta voitaisiin hyvin yhdistää viihteellisyyteen lisää kasvatuksellisia mahdollisuuksia ilman, että itse esitystilanteen viihteellisyys muuttuisi. Suurin osa Suomen kierroksista on tilattavissa luokkaretkille, jotka myös usein muodostavat suuren osan yleisöstä. Hyvä puoli oppimateriaalin tarjoamisessa olisi, että kukin opettaja voisi omista lähtökohdistaan päättää, haluaako hän koetusta kierroksesta saatavan enemmän oppia irti. Ehkä on kuitenkin niin, että viihteellisiä kierroksia tuottavien tahojen tehtäviin ei kuulu lisäoppimismahdollisuuksien tarjoaminen. Kekseliäs ja tavoitteellinen opettajahan tekee etukäteis- ja jälkityöskentelyn itse, jos kokee sen tärkeäksi.

3.4 Lastenkulttuuria ja taidekasvatusta

Puhuttaessa lastenkulttuurista sillä tarkoitetaan usein kulttuuria, minkä aikuiset tekevät lapsille. Esimerkiksi lasten laulut ja näytelmät ovat yleensä aikuisten tekemiä, ja lasten itsensä tuottamat kulttuurin jäljet lähinnä loistavat poissaolollaan. Missä määrin siis lapset saavat ilmaista omia ajatuksiaan ja näkemyksiään lasten kulttuurissa? Lastenkulttuurin käsitteellä voidaan tarkoittaa myös aikuisten ja lasten yhdessä luomaa kulttuuria sekä lasten itsensä luomaa kulttuuria. Lapset tuottavat jatkuvasti kulttuuria, mutta sitä vain poikkeustapauksissa dokumentoidaan ja säilytetään. (Karlsson 1999, 39-40.)

Lastenkulttuuri-käsite kattaa monitahoisen ilmiön, jonka alalajeilla ei ole omia nimityksiä. Lastenkulttuuria, jossa lapsilla on aloite, kutsutaan usein joko lasten omaksi kulttuuriksi tai lasten kulttuuriksi. Aloitteenteon näkökulmasta olisi lisäksi olemassa aikuisten tuottama kulttuuri lapsille, jolloin aikuisilla on aloite. Kolmantena lastenkulttuurin lajina olisi puolestaan kulttuuri, jota tuotetaan lasten kanssa. Tällöin sekä lapset että aikuiset ovat sitä tuottamassa ja molemmilla on aloitteentekomahdollisuus. (Karlsson 1999, 41.) Lastenkierrokset voisi nähdä parhaimmillaan kuuluvan viimeksi mainitun lastenkulttuurin lajin piiriin, kun lapset voivat viedä kierrosta eteenpäin ja vaikuttaa sen etenemiseen yhteistyössä aikuisten vetäjien kanssa.

Kulttuurimme pitää taidetta pohjimmiltaan luovana ja omaperäisenä, välttämättä uudistuksiin ja kokeiluihin omistautuneena ja monet esteetikot pitävät taideteoksia ainutkertaisina. Populaaritaiteen tuotteet ovat puolestaan väistämättä ”tehottomia ja standardisoituja”, koska voittoa janoava teollisuus on ne kaavoista ja ”valmiista kliseistä” teknologisesti valmistanut ja koska ne on sovitettu ”tydyttämään kuluttajien makuja pikemmin kuin kehittämään tai kultivoimaan itsenäisiä makuja.” (Shusterman 1997, 117.) ”Populaaritaide (— —) menettää esteettisen pätevyytensä viihdyttämishalunsa takia ja se palvelee pikemminkin tavanomaisia inhimillisiä tarpeita kuin taiteellisia päämääriä. Mutta miksi tarkoituksenmukaisuus johtaa taiteellisen ja esteettisen oikeutuksen kiistämiseen?” (Shusterman 1997, 123.) Lastenkierrokset voisivat viihdyttävyysspyrkimyksensä puolesta olla lähempänä populaaritaidetta kuin korkeakulttuurista taide-elämystä.

Lasten taidekasvatuksessa on kyse kasvattamisesta taiteen avulla (yleisempi kasvatustehtävää tukeva toiminta) ja toisaalta kasvatuksesta taiteeseen (ymmärtää taidetta ja sen merkitystä ihmiselle) (Rantanen 1996, 4). 1990-luvulla on havaittavissa tapahtunutta yhteiskunnallista ja asenteellista muutosta suhteessa lastenkulttuuriin. Keskeiseksi on noussut omakohtainen kokeminen ja tekeminen ja sen kautta on tullut tarkasteluun taiteilijoiden ja lasten välinen vuorovaikutus. ”Taide ja kulttuuri nähdään voimavarana, joka omakohtaisen kokemisen ja tekemisen kautta toimii persoonallisuuden yhtenä rakennuspuuna.” (Ristimäki 1996, 2.)

Itä-Helsingin kulttuurikeskus Stoan johtajan, Johanna Lindstedtin, mukaan taide ja taiteilijat ovat ylipäänsä tulleet lähemmäs yleisöä, siis myös lapsiyhteisöä. Taiteilijat ovat antautuneet vuoropuheluun yleisönsä kanssa. Lapsille osallistuminen tekemiseen antaa mahdollisuuden kiinnostua asioista.

Tavoitteeksi on tullut elämysten tuottaminen katsojalle, taiteen tekemisen ja kokemisen tuominen lähelle ihmistä. (Raitaranta 1996, 39-40.)

Nämä lastenkulttuurin ja taidekasvatuksen yleiset 1990-luvun suuntaviivat voivat osaltaan selvittää lastenkierrosten syntyä. Juuri 1990-luvulla erilaisia lastenkierroksia on alkanut Suomeen tulla, ja vuosikymmenen lopussa ja uuden vuosituhatvuotteen alussa tarjonta on tuntunut lisääntyneen. Missä määrin seikkailukierrokset voidaan nähdä taiteena ja siten lasten taidekasvatuksena, vaihtelee kunkin kierroksen luonteesta riippuen. Lastenkierrokset taidemuotona viittaa lähinnä teatteriin ja draamaan, mitä käsittelem seuraavassa luvussa. Kaiken kaikkiaan lastenkierrokset on nähtävissä hybridikulttuurisena ilmiönä: kierroksilla on vaikutteita niin matkailusta, museopedagogiikasta, draamasta, teatterista ja seikkailu- ja elämiskasvatuksestakin. (hybridi = risteymä/sekamuoto, Otavan Uusi sivistyssanakirja 1998.) Luvun 6.4 lopuksi olen esittänyt kuvion (kuviokuva 1) lastenkierroksista hybridikulttuurisena ilmiönä.

4 Lastenkierrokset draamallisena ilmiönä

Lastenkierroksilla draamallisuus on mukana yhtenä osatekijänä. Draaman osuus kierroksilla vaihtelee ja kysymykseksi nousee, mikä draaman laji pitää kierrosilmiön sisällään. Draaman ja teatterin laajetessa yhä useampiin suuntiin, voidaan lastenkierroksille löytää yhtymäkohtia niin perinteisestä lastenteatterista kuin soveltavasta draamasta ja draamapedagogiikasta.

4.1 Oma lastenteatterin muoto?

Lastenkierrosten näkeminen teatteriesityksenä kiinnittää eniten huomiota erikoiseen katsojan paikkaan esityksessä. Yleisö kulkee yhdessä roolihenkilöiden kanssa ja katsojalla on yleensä mahdollisuus paitsi keskustella roolihenkilöiden kanssa myös osallistua esitykseen monin toisin tavoin. Yleisön ja katsojan välinen raja on tuotu mahdollisimman alas, lähes olemattomaksi. Näin ollaan tekemisissä sekä osallistuvan teatterin että lastenteatterin kanssa yhtäaikaaisesti ja vieläpä esityksessä, joka ei tapahdu perinteisessä teatteritilassa. Osallistumisessa ei sinänsä ole mitään mullistavaa, sillä katsojien osallistuminenhan on kuulunut teatteriin sen alkua ajoista lähtien. Esimerkiksi antiikin Kreikan teatterissa yleisö eli voimakkaasti tilanteissa mukana ja 1960-luvulla osallistuva teatteri oli muodissa.

Lasten odotushorisontti teatteriin on vielä avoin eikä aiemman tradition ja tottumuksen kaavoittama. Niinpä lastenteatterissa on voitu ylittää parhaimmillaan esityksiin, joiden laadulle konservatiivisemmän aikuisyleisön teatteri voi olla kateellinen. (Ojala 1995, 3.) Lasten ennakkoluulottomuuden ja mukaan heittäytymisen innon pohjalta on mahdollista luoda suurtakin osallistuvuutta vaativia esityksiä. Vaikka aikuisillekin on toki tarjolla erilaisia osallistuvia teatterielämyksiä, on huomattava niihin verrattuna lastenkierrosten suuri tarjonta. Kyse on esityksen muodosta, jollaiseen aikuisilta ei ehkä kuitenkaan löydy kovin suurta innostusta heidän sovinnaisen teatterinäkemyksensä takia.

Lapsille esitystä tehtäessä näyttelijöiltä vaaditaan aivan toisenlaista intensiteetin tajua ja kykyä luoda kontakti yleisön välille (Rauhamaa 1995, 20). Näytelmän tapahtumat ovat lapsille aivan eri lailla totta kuin aikuisille. Lapsi käyttäytyy teatterissa eläen äänekkäästi mukana tapahtumien kulussa, heittäytyy esitykseen ja itse asiassa muuttuu osaksi esityksen tapahtumia. (Sandqvist 1997, 16.) Tämän edellä mainitun ollessa asiantuntijoiden mielestä totta tavallisessa lastenteatterissa voisi eläytymisen kuvitella olevan vielä täydellisempää yleisön ja esiintyjän rajaa tahallaan hälventävällä lastenkierröksellä. Tämä nostaa esiin kysymyksen esittäjien vastuusta.

Lastenteatterissa näyttelijän vastuu korostuu, koska lapsi uskoo ja lähtee totaalisesti esitykseen mukaan, jos esittäjä niin haluaa. Näyttelijä Heikki Luukkaan mukaan lapsi on puolustuskyvytön katsoja. (Määttänen 1996, 42.) Teatterissa ylipäänsä on säilytettävä etäisyys toden ja fiktion välillä (Sandqvist 1997, 14). Itse olen saanut kokea ja nähdä läheltä lapsen uskon esitykseen. Suomenlinnassa työskennellessämme emme edes näytelmän loputtua tulleet pois rooleistamme, vaan illusion tahdottiin säilyvän lapsille. On selvää, että elämyksiä tuottavassa seikkailukierröksessä on osattava toimia varovasti ja tunnettava vastuunsa. Toisaalta osavastuu on vanhemmilla. Vanhempien kuuluisi olla lasten mukana esityksissä, koska muuten he eivät voi ymmärtää lapsen myöhemmin esittämiä kysymyksiä näytelmästä, kuten tarinankertoja ja muusikko Anna Hänninen muistuttaa (Määttänen 1996, 44).

Osallistumisen ja eläytymisen lisäksi toinen lastenkierrosten erikoinen piirre on esityksen fyysinen tila. Esityksien teko muualle kuin teatteritiloihin on kuitenkin jo ”vanha juttu” ja itse asiassa esityksiä tehdään yhä enemmän muualle kuin varsinaisiin teatteritiloihin (Arlander 1996, 19-20). ”Esitystapahtuma edellyttää jonkinlaista tilallista suhdetta esiintyjien ja katsojien välillä. — — Perinteisesti näyttämö-katsomo -suhteen perustyyppit on luokiteltu sen mukaan, missä määrin näyttämö ja katsomo on erotettu toisistaan — —.” ”Yksinkertaisimmillaan elävän esityksen viehäty-

ja voima perustuukin juuri siihen, että ollaan samassa tilassa.” (Arlander 1997, 81.) Vaikka katsoja asetettaisiin fyysisesti lähelle esityksen tapahtumia, se ei tarkoita, että esittäjällä ja katsojalla olisi jotenkin läheisempi suhde. Esitystyylillä voi muodostaa esittäjien ja yleisön välille vahvan psyykkisen etäisyyden, vaikka esittäjä fyysisesti olisi aivan yleisön lähellä. On muistettava, että näyttämö-katsomo -suhde ja esittäjä-katsoja -suhde eivät ole samoja asioita. (Arlander 1997, 83, 85.)

”Teatteriesityksen tilaan täytyy päästä sisälle siitä yksinkertaisesta syystä, että me elämme tiloissa. Maisemaa voi katsella, mutta sinne pääsee aina myös sisään. Ihmisluonnolle on jokseenkin vieras sellainen tilanne, jossa voi vain katsoa ulkoapäin. Ikään kuin meitä olisi kielletty menemästä metsään tai ettemme keskustellessamme pääsisi ihmistä lähelle, hänen viereensä. — — Ihmisellä on käytössään enemmän aisteja kuin mihin perinteinen näyttämö antaa mahdollisuuden. Alitajuiset, suoraan selkäyttimeen käyvät tuntemukset, vanhojen tilojen haju tai kylmyys esimerkiksi, jäävät kokematta teatterissa.” (Makkonen 1989, 39.) Lastenkierröksillä esityksen fyysinen tila on aito ja aisteja herättävä esityksen liikkuessa paikasta toiseen, vaikkapa vanhan linnan tiloissa tai metsässä. Yleisö on myös samassa tilassa esittäjien kanssa, ja voivat usein keskustella kierroksen roolihenkilöiden kanssa.

Lastenkierröksillä esityksen tila on läheinen sekä näyttämö-katsomo- että esittäjä-katsoja -suhteen osalta, joten esitystapahtuman viehätysten voisi ajatella olevan voimakkaimmillaan juuri lastenkierröksen kaltaisissa esityksissä. Olen yrittänyt löytää lastenkierröksille niille sopivaa luokitusta teatterin muotojen joukosta. En ainakaan löytänyt viitteitä, että tällaiselle esitysmuodolle olisi oma käsitteensä. Yhtymäkohdat ovat lastenteatterissa ja osallistuvassa teatterissa.

Helander (1998) on tutkiessaan ruotsalaisen lastenteatterin kehitystä 1900-luvulla nähnyt siinä kolme pääsuuntausta. Lastenteatteri on voinut olla kasvatusta, viihdettä tai taidetta kulloisenkin painotussuhteen vaihdellessa. Esitykset eivät tietenkään ole edustaneet tiukasti vain yhtä edellä mainituista suuntauksista, vaan yhdessä esityksessä on useimmiten piirteitä jokaisesta suuntauksesta. Kulloinenkin pääsuuntaus on vaihdellut aina jonkun ollessa esityksissä mukana vahvimpana. (Helander 1998, 9-10.)

Helanderin mukaan aikuisten lastenteatterille asettamat halut ja vaatimukset ohjaavat lastenteatterin kulloisiakin muotoja. Aikuismaailma asettaa teatterille esimerkiksi hyödyllisyyden tai hauskuuden vaatimuksen ja mieluiten nämä molemmat saisivat esityksistä löytyä. (Helander 1998, 9.) Aikuisilla

on lastenteatterissa valta. Vetääkseen lapsiyleisöä esityksen täytyy ensin miellyttää aikuisia. Lapset ovat riippuvaisia aikuisten valinnoista ja heidän näkemyksistään hyödyllisestä lastenkulttuurista. (Helander 1998, 265.) Lastenkierroksia on viime vuosina ollut tarjolla yleisölle paljon ja tämä esitysmuoto tuntuu vetävän yleisöä. Lastenkierroksilla myös yhdistyy sekä hyöty että hauskuus. Ei siis liene ihme, että lastenkierrokset ovat vetäneet yleisöä, sillä maksumiehinä toimivien vanhempien kannalta lastenkierros on mitä ilmeisimmän hyvä viihdemuoto.

4.2 Dramaturginen analyysi

Teatteriesityksen ohjaaja joutuu työskentelemään dramaturgisen analyysin parissa. Analyysin kautta saavutetuilla tietoisilla valinnoilla ohjaaja voi välittää esitykseen liittämäänsä tavoitteita tai ajatuksia yksinkertaisemmin ja täsmällisemmin. Dramaturgisen analyysin ensimmäinen vaihe on tekstianalyysi. Draamateksti voidaan ymmärtää laajana käsitteenä niin, että kirjoitettu näytelmä ei ole ainoa mahdollinen esityksen lähtökohta. (Kjølner & Szatkowski.)

Dramaturgisella tekstianalyysillä voidaan osoittaa, mihin tekstin luoma yhteys näyttämön ja katsomon välillä perustuu ja eritellä tekstin draamallisen kerronnan muotoja. Tekstistä voidaan määrittää sen tapa muodostaa sopimus, jolle sen fiktio perustuu ja joka koskee keskeisesti näyttämön ja katsoman välistä suhdetta. Teatteri voidaan joko tehdä *yleisölle*, jolloin näyttämön ja katsomon välillä on selkeä raja eli ramppi. Toinen tapa on tehdä teatteria *yleisön kanssa*, jolloin keskeistä on rampin häivyttäminen. (Kjølner & Szatkowski.)

Kjølner & Szatkowski ovat pyrkineet luokittelemaan draamateksteille kolme perusmallia sen perusteella, miten tekstit eksplisiittisesti tai implisiittisesti ilmaisevat suhteensa näyttämön ja katsomon väliseen rajaan. Teksti voi olla draamallinen, jolloin klassisen draaman puitteissa toimivan tekstin luoma fiktiivinen maailma vaikuttaa eheältä, se noudattaa ajallista ja tilallista jatkuvuutta ja sen tapahtumat etenevät loogisesti. Kiinnostavia kysymyksiä on tällöin, ketkä ovat tarinan kannalta keskeisiä henkilöitä, kehittykö hahmoista yksi tai useampi tarinan aikana ja mitä katsojat voivat oivaltaa sen perusteella, mitä henkilöitä tekstissä oivaltavat. Draamateksti voi olla eepinen, jolloin yhden eheän maailman sijaan teksti näyttää koostuvan useammista kerroksista, joita pitää koossa tunnistettava montaasiperiaate. Kolmannen tekstimallin mukaan draamateksti voi olla simultaaninen, kun se koostuu useista eri fiktiosta tai fiktiokerroksista mutta jolle ei analyysistä huolimatta voida muodostaa kattavaa montaasiin pohjautuvaa periaatetta. Lisäksi Kjølner & Szatkowski ovat kuvanneet neljättä, metafiktiivisen dramaturgian, mallia. (Kjølner & Szatkowski.)

Dramaattisessa dramaturgiassa tapahtumat etenevät lineaarisesti ja ne johtavat dramaattisen kohokohtaan. Päähenkilö kokee esityksen aikana suuria muutoksia. Kysymyksenä on, mitkä motiivit saavat roolihenkilöt toimimaan valitsemallaan tavalla ja mikä vie tapahtumia eteenpäin. Klassisen dramaattisen dramaturgian tekstejä voidaan tarkastella kuvaajalla, jonka vaaka-akselina on kuluva aika ja pystyakselina tekstin intensiteetti. Käyrästä muodostuu nouseva, jonka huippukohtana on tietenkin tapahtumien kliimaksi eli dramaattinen kohokohta, jossa konfliktit ratkeavat päähenkilön kannalta joko onnellisesti tai epäonnisesti. Kohokohtaan intensiteettiä on nostanut tekstin vaiheet, joissa on herätetty kiinnostus, esitelty johdanto-osassa pääkonflikti sekä keskeiset roolit ja olosuhteet. Esityksen ja tapahtumien edetessä intensiteetti kasvaa juonen syventyessä ja sen johtaessa peripetiaan eli tapahtumien käännekohtaan. (Østern.)

4.3 Matkailudraama on osa soveltavan teatterin kenttää

Teatterin tekijöiden työkentät ovat laajentuneet ja teatteria, tanssia ja draamaa on käytetty erilaisissa perinteisestä teatterista poikkeavissa tilanteissa. Soveltavaa teatteria on toteutettu esimerkiksi sairaaloissa, vankiloissa, kouluissa ja museoissa. Tekijät ovat kokeneet työnsä antoisana ja taiteellisesti haastavana ja he ovat kutsuneet työtään soveltavaksi teatteriksi tai draamaksi, teatterikasvatukseksi tai taiteen keinoin toteutettavaksi koulutukseksi. Näyttelijä on tarinankerronnan ammattilainen, jonka yhtenä vahvuutena on taito luoda fiktiota ja ymmärtää erilaisia ihmisyyden olomuotoja. Soveltavan teatterin lähtökohtana on, että taide kuuluu kaikille eikä sitä saa yrittää keinotekoisesti erottaa muista yhteiskunnan alueista. (Vaulo 2001, 8-9.)

Näyttelijät ovat jo kauan tehneet töitä muuallakin kuin perinteisissä taideinstituutioissa, mutta silti soveltava teatteri on Suomessa uusi käsite. Soveltava teatteri on uusine nimineen ja laajenneine toimintaympäristöineen kasvanut villiksi alueeksi, jonka toiminnan termistö on alan ihmisillekin osin selkiytymätön. Se pitää sisällään valtavan variaatioiden määrän, jossa mukana on niin inhimillisesti merkittävää vapaaehtoistyötä kuin puhdasta yritystoimintaa sekä monia niiden yhdistelmiä. (Ruuskanen 2001, 3.)

Soveltavassa draamassa pyritään yhdistämään fakta ja fiktio sekä sitomaan teatteri yhteiskuntaan toiminnalla ja teoilla. Prosessikeskeisten draamatyömuotojen lisäksi on olemassa erilaisia soveltavan draaman esityksellisiä muotoja, joilla on omat tavoitteensa, rituaalinsa ja improvisaationsa. Teatterikäytännöt, joissa faktaa ja fiktiota on yhdistetty ja joissa yleisölle on pyritty tarjoamaan jokin

tietoaines tai kannanotto elämyksellisessä muodossa, on yhdistetty esitykselliset tutkielmat – yleisnimikkeen alle. Näiden teatterimuotojen tuottaminen vaatii sekä teatterin tekemisen taitoa että tuntemusta soveltavan draaman alalta. Taiteellisen ja soveltavan draaman välinen raja on avoin. (Louhija 2001, 13-14.)

Yhtenä soveltavan teatterin osa-alueista on *matkailudraama*. Se on yleisnimitys, jota on käytetty mitä erilaisimmista matkailijoille järjestetyistä elämyksellisistä kiertokävelyistä, elämysreiteistä, seikkailupalveluista ym. Matkailudraaman kehityksen alalla ollaan Suomessa aika pitkällä. Sen olennaisena osana on, että matkakohde avataan draamallisen tarinan avulla ja yleisö saadaan osallistumaan tapahtumiin. Näin matkakohteesta saadaan interaktiivinen elämys ja matkailija saa draaman ja tarinan kautta siitä syventyneen näkökulman. Matkailudraamassa keskeisiä asioita ovat elämys, tunteet ja yleisöön saatava suora kontakti. (Vaulo 2001, 9.)

Myös lastenkierrokset kuuluvat matkailudraaman käsitteen alle. Tarjottuani keräämääni tutkimusmateriaalia Lotta Vaulolle, hän oli liittännyt Teatteri-lehden artikkelissaan ”Kohtaamisia ja kosketuspintoja” lastenkierrokset osaksi matkailudraaman kenttää (Teatteri 3/2001). Sekä soveltava teatteri että sen alalaji, matkailudraama, ovat kuitenkin yhä varsin yleisiä käsitteitä lastenkierron silmiölle. On selvää, että kierrokset kuuluvat juuri tähän kenttään, mutta siihen on kerätty lukematon määrä muitakin draamasovelluksia. Haluaisin liittää lastenkierrokset selvemmin draaman kartalle ja vaihtoehtona olisi nähdä se omana draamapedagogiikan genrenä, mitä tarkastelen seuraavaksi.

4.4 Oma genre draamapedagogiikassa?

Draamapedagogiikka on teatterin laji ja useimmiten osallistuvan teatterin laji. Se on taideaine, jonka juuret ovat teatteritaiteessa ja siihen voidaan luonnostella erilaisia genrejä, jotka kaikki ovat luonteeltaan teatteria. Draamapedagogiikka on kasvatusta ja taiteessa oppiminen voi olla merkityksellistä. (Østern 2000, 4.) Draamapedagogiikan kenttään kuuluu paljon eri genrejä, ja niille yhteistä on taiteessa oppiminen eli asioiden omaksuminen fiktion luomisen kautta. Østern ehdottaa draamapedagogiikan genrejen määrittelyä kutsuna keskustelemaan oppiaineen sisällöstä. Hänen ehdottamiaan genrejä ovat prosessidraama, teatteri opetuksessa, improvisaatioteatteri, tarinateatteri, roolileikki, storyline, tarinankerronta, draamaleikki, foorumiteatteri, yhteisöteatteri tai –draama, ideasta esitykseen, teatteriesityksen valmistaminen tekstin pohjalta, performanssi, digitaalinen draamapedagogiikka ja draamatekstin kirjoittaminen. (Østern 2000, 21-24.) ”Jos ymmärretään, että

teatteri ei ole vain talo tai instituutio, vaan sosiaalinen tilaisuus, missä yhteiskunnan jäsenet keskusteleval, pohdinta draamapedagogiikan olemuksesta on merkityksellinen” (Østern 2000, 25).

Draamassa keskeistä on fiktion rakentaminen ja toimiminen roolissa. Se on soveltavaa teatteria, joka voidaan usein nähdä olevan teatterin muodoista lähimpänä osallistuvaa teatteria. Siinä luodaan teatteria ja merkityksiä aiheesta, joka kiinnostaa draamaan osallistuvia henkilöitä. Draaman fiktiolla tarkoitetaan pyrkimystä rakentaa ”as if” -todellisuus, joka muodostuu fiktiivisten ajan, tilan, tarinan ja roolien kautta. Draamatyöskentelyn pohjana on opettajan ja oppilaiden välillä tehtävä fiktiosopimus, joka useimmiten on suullinen mutta joka voidaan tehdä myös kirjallisesti. Sopimuksella oppilaat suostuvat noudattamaan yleisiä draaman sääntöjä ja työtapoja. Tavalliset paikkaan, aikaan ja identiteettiin liittyvät säännöt lakkaavat olemasta voimassa, ja sen sijaan ryhmässä pyritään saamaan fiktio elämään roolien kautta. Draaman oppimismahdollisuus on esteettisessä kahdentumisessa. (Østern 2000, 2-3.)

Szatkowski (1985) mukaan esteettisessä kahdentumisessa ollaan suhteessa oman itsen ja toisena olemisen (roolissa olemisen) välillä. Lisäksi samanaikaisesti liikutaan todellisen ja fiktiivisen ajan ja paikan välillä. Kahdentumista kutsutaan esteettiseksi, koska siinä tiedostetun työskentelyn ja työskentelymuotojen kautta pyritään luomaan merkityksiä. Merkitykset syntyvät oltaessa välitilassa, eli kun draamassa ollaan osittain omana itsenä ja osittain roolissa sekä oman itsen että ajatellun yleisön välillä. Draamassa saadaan kokemuksia sekä toimittaessa fiktiossa roolihenkilönä että ylipäänsä fiktiosta, kun toimitaan toisten katsojana. (Szatkowski 1985, Østernin mukaan.) Draamaopetuksessa johtoajatukseksi on, että draamassa oppilailla on sekä status että ääni yhdessä työtoverina toimivan opettajansa kanssa (Østern & Heikkinen).

On kiinnostavaa tutkia, tapahtuuko lastenkiirroksilla esteettistä kahdentumista. Kierroksilta voisi pyrkiä löytämään ne kohdat, jolloin kahdentumista on tapahtunut. Voisi kuvitella, että draamaopettajan tavoin myös kierrosten esittäjät pyrkivät saamaan fiktion elämään ja osallistujat mukaan rakentamaan draamatarinaa. Draamassa on olemassa kehyskertomus (pretext), johon sen työskentely pohjautuu. Vasta draamaprosessissa tarina kehittyy lopulliseen muotoonsa ja merkityksiinsä. Yhtä lailla lastenkiirroksilla on olemassa käsikirjoitus tai jonkinlaiset pääsuuntaviivat juonen etenemisestä, mutta lopputulos vaihtelee kunkin ryhmän mukaan. Tutkimustulosten perusteella voin tarkastella, missä määrin lastenkiirroksilla on mukana draamapedagogisia piirteitä ja voisiko lastenkiirroksia ehdottaa jopa yhdeksi draamapedagogiikan genreksi.

Tässä luvussa olen alustavasti esitellyt teoreettisen viitekehyksen draamallisten kierrosten ymmärtämisen pohjaksi sekä tuonut mukaan dramaturgisen tekstianalyysin työvälineenä, jota voin myöhemmin tulosten tulkintaosassa hyödyntää. Draamapedagogiikka, soveltava teatteri ja lastenteatteri tarjoavat kaikki mahdollisuuden tulkita lastenkierroksia omista lähtökohdistaan. Esityspaikkojensa ja toteutustapojensa ansiosta kierrokset kuuluvat matkailudraaman alueeseen, joka puolestaan on liitetty yhdeksi soveltavan teatterin alalajiksi. Samassa sarjassa on kuitenkin myös kaikki muu mahdollinen matkailutoiminta, jossa draamaa on hyödynnetty. Näin kierrosten draamallinen erityislaatu ei saa ansaitsemaansa erityishuomiota. Tämän vuoksi kierrosten liittäminen draamapedagogiikkaan omaksi genrekseen on kiehtova ajatus. Toisaalta kierrokset voisivat olla lähempänä lastenteatterin alalajia ja omaa genreään sen piirissä.

5 Metodi

Lastenkierrosten parissa tekemäni tutkimus on kaksivaiheinen. Tutkimusotteeni on kvalitatiivinen ja lähinnä fenomenologis-hermeneuttinen. Saadakseni selville, missä kaikkialla Suomessa kierroksia on järjestetty ja kerätäkseni niistä perustiedot olen suorittanut tutkimuksen ensimmäisen, kartoittavan, vaiheen. Olen toteuttanut sen puhelinhaastatteluilla tammi-maaliskuussa vuonna 2000. Tässä fenomenologisessa vaiheessa yritän löytää lastenkierrosilmiön olemusta kuvaavat piirteet ja käsitteet. Syventääkseni käsitystäni lastenkierrosilmiöstä toteutin kesällä 2000 tutkimuksen toisen vaiheen, jolloin olin yleisön jäsenenä osallistumassa havainnoijana tutkimuskohteiksi valitsemilleni kierroksille. Toinen vaihe on luonteeltaan hermeneuttinen, ja pyrin siinä tulkitsemaan ilmiön merkityssisältöjä. Tutkimuslogiikkani on lähinnä abduktiivinen, ja tutkimus on empirialäheinen. Pyrin työssäni liikkumaan mikrotasolta makrotasolle vertaillenani yksityiskohtia kokonaisuuteen.

5.1 Kvalitatiivinen tutkimus

Tässä luvussa pyrin tutkimuskirjallisuuteen nojaten selvittämään perusteita, joilla olen päätenyt valitsemaani tutkimusasetelmaan. Aloitan tutkimuksen aiheen valinnan lähtökohdista. Tutkimuksen aiheen löytämiseen saatetaan päätyä sitä kautta, että aihe on peräisin tutkijalle tutusta aihepiiristä. Tutkijan käsitys tutkittavasta ilmiöstä on saattanut muodostua hänen aiheen ideaan liittyvän kokemuksensa ja tekemänsä käytännön työn kautta. Tutkija on saattanut toimia ehkä pitkäänkin työelämässä ja olla sitä kautta asiantuntija omalla alallaan. Näin tutkijalle on kertynyt runsaasti

erityisalan tietoa, ja hän lähtee tekemään tutkimustyötä voidakseen syventää omaa tietämystään ja myös kehittääkseen edelleen omaa alaansa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 66.) Voin todeta löytäneeni lastenkierrrosaiheen juuri edellä kuvatulla tavalla. Käsitykseni ilmiöstä on muodostunut kokemukseni ja käytännön työni perusteella. Kolmen vuoden työskentelyn jälkeen olen asiantuntija ainakin Suomenlinnan esityksen suhteen, ja tämän tutkielmatyön tekeminen lienee kehittänyt yleisemminkin lastenkierrosten asiantuntijuuttani. Pidän itseäni alan sisäisenä asiantuntijana, mikä mahdollistaa työni varsin subjektiivisen tutkimustavan.

"Kvalitatiivisessa tutkimuksessa on tavoitteena ymmärtää tutkimuskohdetta. Usein tutkimus alkaa siitä, että tutkija yrittää kartoittaa kentän jossa hän toimii." (Hirsjärvi ym. 1997, 181.) Toimin edellisen lainauksen mukaisesti lähtiessäni tutkielmassani ensin yksinkertaisesti löytämään ja kartoittamaan Suomen kierrokset. Tutkimusstrategianani on tapaustutkimus. Tapaustutkimukset antavat yksityiskohtaista, intensiivistä tietoa yksittäisestä tapauksesta tai pienestä joukosta toisiinsa suhteessa olevia tapauksia ja tyypillisimmin tapaustutkimuksen tavoitteena on ilmiöiden kuvailu (Hirsjärvi ym. 1997, 130). Lastenkierrrosilmiön kuvailu ja sen syvempi ymmärtäminen on etenkin tutkimukseni toisen vaiheen tavoitteena.

Kartoittava tutkimus katsoo, mitä ylipäänsä tapahtuu sekä selvittää vähän tunnettuja ilmiöitä ja kehittää hypoteeseja. Kuvailevassa tutkimuksessa esitetään tarkkoja kuvauksia esimerkiksi tapahtumista ja dokumentoidaan ilmiöistä keskeisiä piirteitä. Tällöin tutkimuskysymyksenä on: mitkä ovat tässä ilmiössä esiin tulevat näkyvimmit käyttäytymismuodot, tapahtumat, uskomukset ja prosessit. (Hirsjärvi ym. 1997, 135-136.)

5.2 Osallistuva havainnointi

Kuvaileva tutkimus voidaan toteuttaa esimerkiksi käyttämällä kvalitatiivista kenttätutkimusta (Hirsjärvi ym. 1997, 136). Kenttätyöllä voi päästä läheisiin kosketuksiin tutkittavien kanssa. Tutkijan pyrkiessä säilyttämään tutkittavan ilmiön sellaisena kuin se on (manipuloimatta tutkimustilannetta), voi tutkija tavoitella tutkittavien omaa näkökulmaa. (Eskola & Suoranta 1998, 16.) Jos halutaan päästä selville siitä, miten ihmiset toimivat ja mitä he tekevät julkisesti, suora havainnointi on sopiva metodi (Hirsjärvi ym. 1997, 184). Valitsin tutkielmani toisen vaiheen menetelmäksi kenttätutkimuksina suoritettavat suorat ja osallistuvat havainnoinnit, joiden pohjalta tein kenttämuiistiinpanoja.

Havainnoinnin avulla saadaan tietoa siitä, mitä todella tapahtuu. Havainnoinnin etuna on, että sen avulla voidaan saada välitöntä, suoraa tietoa yksilöiden, ryhmien tai organisaatioiden toiminnasta ja käyttäytymisestä. Osallistuva havainnointi muotoutuu vapaasti tilanteessa, ja havainnoija osallistuu ryhmän toimintaan. (Hirsjärvi ym 1997, 209-211.) Havainnoijan osallistumisen aste voi vaihdella. Osallistuminen on täydellistä, kun tutkija pyrkii täysin ryhmän jäseneksi. Tällöin saattaa syntyä ristiriita, että tutkijan pitäisi toimia ryhmässään luonnollisesti ja aidosti, vaikka hän toisaalta on keräämässä tietoa. (Hirsjärvi ym. 1997, 213.) Omassa työssäni ei synny ristiriitaa, vaikka olenkin siinä itse ollut mukana yleisössä ryhmän jäsenenä. Tämä johtuu siitä, että pystyin osallistumaan kierroksille katsojana muiden joukossa eikä minun tarvinnut edes etukäteen paljastaa tutkijan rooliani esittäjille tapahtuman julkisen luonteen vuoksi.

Eettiset kysymykset korostuvat käytettäessä tutkimusmenetelmänä osallistuvaa havainnointia (Eskola & Suoranta 1998, 102). Mielestäni toimintatavassani ei kuitenkaan ollut eettistä ongelmaa, koska tokihan kuka tahansa voi osallistua kierroksille. Toimintatapaani puoltaa myös sen tuoma objektiivisuus. "Objektiivisuuden vaatimuksella tutkimuksessa tarkoitetaan tavallisesti sitä, että tutkija pyrkii havainnoimaan kohdettaan sitä häiritsemättä, eräällä tavalla salaa kurkistellen" (Eskola & Suoranta 1998, 128).

Tutkimusmenetelmänä käyttämäni havainnoinnin vuoksi tulee kiinnittää huomiota analyysiin, jolta ei voi välttyä aineistoa kerätettäessä. "Kvalitatiivisessa tutkimuksessa, erityisesti kenttätutkimuksissa, joissa aineistoa kerätään monissa vaiheissa ja usein rinnakkaisesti eri menetelmin (haastatteluin ja havainnoiden), analyysia ei tehdä vain yhdessä tutkimusprosessin vaiheessa vaan pitkin matkaa. Aineistoa siis analysoidaan ja kerätään osittain samanaikaisesti." (Hirsjärvi ym. 1997, 218.) Tein kierroksia katsoessani omia subjektiivisia havaintoja ja kiinnitin joihinkin tiettyihin asioihin huomiota. Näin jatkuvasti jo havainnointivaiheessa tein jonkinlaista analyysia.

5.3 Tutkimuksen luotettavuus

Voidaan kysyä, onko valitsemani tutkimustapa sellainen, että sillä voidaan saada kerättyä luotettavaa ja vertailukelpoista tietoa. Kartoitustutkimuksen puhelinhaastatteluilla pystyin keräämään kaikista kierroksista yhtäläiset tiedot. Aivan oikean kuvan saaminen kokemuksista tarjoavasta esityksestä on kuitenkin tuskin mahdollista ilman omaa katsojakokemusta. Kierrosten omakohtainen kokeminen on ollut ainoa ajateltavissa oleva lähtökohta ajateltaessa työni kokonaisuutta. Siksi tutkimuksen toisen osan muodostaa keräämäni katsojakokemukset. Ollessani yleisönä kierroksilla havaintoni ovat olleet

kuitenkin täysin subjektiivisia. Siltä osin tutkimukseni perustuu siis omille kokemuksilleni ja havainnoilleni, joihin on saattanut vaikuttaa monet pienet asiat ja asenteet. Havainnointi voi olla valikoivaa ja sitä saattaa suunnata ennakko-odotukset, havaintoja tehdään tunnetuista asioista eikä kaikkia kenties merkityksellisiäkin asioita huomata ja lisäksi havaintotuloksiin saattaa vaikuttaa havainnoijan mieliala ja aktiivitaso (Eskola & Suoranta 1998, 103).

Lisäksi tutkielman luotettavuutta ”horjuttavana” tekijänä on työni Suomenlinnassa ja sen mukanaan tuoma objektiivisen suhtautumisen onnistumisen ongelma. Olen työni alussa kertonut avoimesti tiiviistä suhteistani Suomenlinnan Kadonneen kruunun jäljillä –näytelmään. Olen ottanut sen silti mukaan myös tutkimusaineistooni. Kartoittavan tutkimuksen vastaukset olen kerännyt sen osalta samoin kuin muissakin kierroksissa eli haastatteleamalla kierroksen järjestämisestä vastannutta henkilöä. Havainnoinnissa pystyin osallistumaan Suomenlinnan esitykseemme tavallisena katsojana, sillä meillä oli rooleissa käytössä kaksoismiehitys. Ei voi kuitenkaan kiistää, etteivätkö Suomenlinnan kokemukseni olisi vaikuttaneet käsityksiini lastenkierroksista.

Vaikka pidän aineistoani luotettavana, voin pohtia keinoja, joilla olisin saanut tutkimukseen uusia ulottuvuuksia ja toisenlaista luotettavuutta ja yleistämisen mahdollisuuksia. Käyttämällä toista havainnoitsijaa olisi keräämäni tieto ollut toisenlaista. En voi kiistää, etteikö minua kiehtoisi saada nyt vertailla jonkun toisen havaintoja omiini. Olisin voinut tuoda kustakin kierroksesta lukijan eteen kaksi toisista riippumatonta havaintoa (tai vielä useammalla havainnoitsijalla yhä enemmän näkemyksiä), mutta vaikeus olisi muiden havainnoijien käytössä ollut siinä, mistä olisin löytänyt työhön sopivan ja siihen suostuvan henkilön. Lasten ja vanhempien näkökulmia olisi toki voinut lähteä tutkimaan vaikkapa kyselyin ja haastatteluin, mutta päädyin rajaamaan näkökulmakseni järjestävän tahon ja oman tutkijan näkökulmani.

Olen pyrkinyt lisäämään tutkimukseni luotettavuutta selvittämällä tarkoin, miten olen kerännyt tiedot analyysia varten. Saamani vastaukset ja tekemäni havainnot olen liittänyt työhöni kierrosten kuvausten ja tutkijapäiväkirjan muodossa (liitteet 3 ja 4). Näistä liitteistä lukija voi tarkastaa tekemiäni havaintoja. Olen työskennellyt tulkinnan parissa juuri niillä asioilla, joihin olen saanut haastatteluilla vastaukset ja jotka ovat olleet minulle kaikilla kierroksilla havaittavissa. Uskon keräämiäni tietojen olevan riittävän luotettavia, jotta voin suorittaa tulosten pohjalta vertailuja ja tulkintoja. ”Laadullisessa tutkimuksessa keskitytään usein myös varsin pieneen määrään tapauksia ja

pyritään analysoimaan niitä mahdollisemman perusteellisesti. Aineiston tieteellisyyden kriteeri ei näin ollen olekaan sen määrä vaan laatu, käsitteellistämisen kattavuus.” (Eskola & Suoranta 1998, 18.)

5.4 Tutkimusprosessi

Ensimmäistä kertaa olin lastenkierrrosaiheen kanssa tekemisissä työskennellessäni näyttelijänä Suomenlinnassa vuosina 1998 ja 1999. Tuolloin minulle heräsi halu ryhtyä tutkimaan ilmiötä laajemmin ja syksyllä 1999 hahmottelin tutkimusidean ensimmäistä kertaa aloittaessani draamapedagogiikan proseminarityön tekemistä. Tutkimuksen ensimmäisen vaiheen haastattelut suoritin talvella 2000, jolloin myös litteroin ja analysoin niiden tulokset. Kesällä 2000 suoritin tutkimuksen toisen vaiheen observoimalla esityksiä eri puolella Suomea. Syksyn 2000 ja talven 2001 aikana analysoin toisen vaiheen aineiston ja tein raportointia. Kirjallisuuden lukeminen ja ohjauksen osuus on kulkenut työssäni mukana syksystä 1999 lähtien.

5.4.1 Tutkimuksen ensimmäinen vaihe

Kartoitustyön ensimmäisenä haasteena oli ylipäänsä löytää lastenkierrroksiksi luokiteltavat esitykset. Jouduin olemaan varsin tiukka asettaessani rajoja niille esityksille, jotka hyväksyin luokiteltaviksi lastenkierrroksiksi. Lähdin siitä ajatuksesta, että lasten seikkailukierroksen on oltava selvästi draamallinen esitys, jossa on yleisö ja jossa liikutaan paikasta toiseen. Katsojakokemuksen on oltava kaikille saavutettavissa ainakin suunnilleen samanlaisena. Näin pystyin jättämään pois erilaiset teemamaat ja seikkailutalot, joissa kävijät voivat käydä tapaamassa halutessaan joitain roolihahmoja mutta joissa he luovat itse saamansa kokemuksen (esimerkiksi Naantalin Muumimaailma tai Kuopion Uppo-Nallen koti). Siten pois jäivät myös seikkailu- ja temppuradat ja erilaiset rastitoimintana suoritettavat kierrokset, jotka yleisö kiertää omaan tahtiin.

Asettamani rajauksen mukaan yleisön on oltava koko ajan mukana draamallisessa toiminnassa eikä jännite saa välillä katketa. Tämä ehto pudotti pois perinteiset opastukset ja sellaiset kierrokset, joissa tavallisen oppaan johdolla kuljetaan ja välillä saadaan nähdä jotain draamallista toimintaa. Tällainen olisi ollut esimerkiksi Helsingissä järjestettävät Historialliset kaupunkikierrokset, missä oppaan johdolla saadaan kurkistuksia draamaan eri kohteissa, mutta eri paikoissa nähtyjen kohtausten välillä ei draamallista toimintaa ole. En myöskään ottanut työhöni mukaan erilaisia lasten draamatyöpajoja, koska niissä ei ole yleisönä nähtävää joukkoa vaan osallistujia, jotka vievät työpajan työskentelyn kulloinkin hyvin eri suuntiin. Näin pois jäi esimerkiksi Helsingin museoissa toteutettava Tarinoiden tiet -työpaja. Aineistoa kootessani törmäsin moniin rajatapauksiin, joiden kohdalla oli vaikeaa

määritellä, kuuluvatko ne tutkimusaineistooni. Esittelen lyhyesti myös muutamia tällaisia työni ulkopuolelle jääneitä kierroksia.

Kartoittaessani esityksiä on hankaluutena ollut saada mahdollisemman kattava kuva koko tarjonnasta. Päädyin valitsemaan lähtökohdakseni joka kotiin jaettavan LomaSuomi-esitteen. Vaikka kyse on oppaasta, jossa ilmoittaminen on maksullista, pidetään sitä matkailualan piirissä varsin kattavana Suomen lomaoppaana. Soitin kaikkiin esitteessä mainittuihin paikkoihin, jotka hiemankin haaskahtivat seikkailulle.

LomaSuomi-esitteestä pääsin 14 esityksen jäljille. Lisää aineistoa sain, kun haastatellessani esitin jokaiselle vastaajalle kysymyksen, mitä muita seikkailukierroksia he tietävät tai ovat kuulleet olevan olemassa. Näistä vastauksista sain joitain uusia vihjeitä, jotka lopulta toivat tutkimusaineistooni esityksiä lisää kolme kappaletta (molemmat Raaseporissa järjestettävät esitykset ja Hämeenlinnassa olleen Kuningattaren kierros -esityksen). Lisäksi itselläni oli käsitys, että risteilyaluksilla järjestetään lapsille seikkailukierroksia. Tämä muistikuvani osoittautui oikeaksi ja toi mukaan aineistoon kaksi esitystä. Näin löysin yhteensä 19 asettamani ehdot täyttävää lastenkierrosta.

Uskon löytäneeni hyvinkin kattavasti Suomessa säännöllisesti järjestettävät kierrokset. Ongelmana sen sijaan on eri tapahtumien yhteydessä järjestettävät esitykset ja yksittäisten tai muutamien henkilöiden epäsäännöllisesti järjestämät esitykset. Uskon näiden epäsäännöllisten kierrosten osalta listani olevan hyvin puutteellinen, oikeastaan niiden osalta keräämäni tiedot toimivat enemmänkin esimerkkinä moninaisesta tarjonnasta. Näitä muutamia kertoja järjestettäviä esityksiä lienee ollut ja tulee olemaan niin paljon, että en usko niiden osalta minkäänlaisen listauksen edes olevan mahdollista.

Löydettyäni aineistooni esityksiä aloin toteuttaa kartoitettavaa tutkimusta tammi-maaliskuussa 2000. Päädyin tekemään työn puhelinhaastattelujen avulla. Pidin sitä parhaana käytännössä toteutettavissa olevana tapana luoda kuvaa tehdyistä esityksistä, ja se salli minulle mahdollisuuden esittää jatkokysymyksiä ja tehdä tarkennuksia. Tein haastatteluja varten haastattelupohjan (liite 2). En nauhoittanut keskustelujamme, vaan kirjoitin saamiani tietoja puhelun aikana ylös. Huomasin useimpien vastaajien kertovan hyvinkin mielellään omasta esityksestään, ja näin puhelut saattoivat kestää jopa yli 30 minuuttia. Keskimäärin aikaa kului kunkin vastaajan kanssa 15-25 minuuttia. Selvyyden vuoksi kysyin kaikilta vastaajilta kesän 1999 tai hieman sen jälkeen järjestettyjen

kierroksien tietoja. Näin heillä oli tulevien suunnitelmien sijaan kertoa jo saatuja kokemuksia ja tuloksia, ja tämä linjaus teki myös koko aineistosta yhdenmukaisen.

Onnistuin mielestäni luomaan keskustelun ja haastattelun pohjalta varsin hyvän mielikuvan kustakin esityksestä. Sain kerättyä niistä paljon tietoja, joista keskeisimmät asiat esittelen kunkin kierroksen kohdalla. Jokaisen esityksen kohdalla suostuttiin kysymyksiin vastaamaan, ja vastaajat olivat lähes järjestäin esityksiä itse esittäneitä tai niitä muuten hyvin läheltä seuranneita henkilöitä. Olen tyytyväinen keräämääni aineistoon ja olen siitä hyvin kiitollinen kaikille haastatteluuni vastanneille henkilöille, jotka soivat minulle paljon arvokasta aikaansa.

5.4.2 Tutkimuksen toinen vaihe

Tutkimuksen toteuttamiseksi tein heinä-elokuussa 2000 viisi päivän mittaista matkaa. Vierailin Loviisassa 4.7., Raumalla 27.7., Porvoossa 30.7., Hämeenlinnassa 5.8. ja Turussa 10.8. Loviisassa näin saman päivän aikana sekä Merirosvoristeilyn että Lasten linnoitusseikkailun. Turussa puolestaan onnistuin näkemään saman päivän aikana kaupungin kaikki kolme lastenkierrosta (Pikkuritarit, Koiramäen kierros ja Aboa vetus & Ars novan Aartenetsintä). Suomenlinnan esityksen näin kesän aikana kolmeen kertaan (siis kun olen ollut mukana pelkästään havainnoivana yleisön jäsenenä).

Olin matkojeni suhteen onnekas, koska kaikille kierroksille, joille olin menossa, saapui myös yleisöä. Näin yksikään kierroksista ei jäänyt minulta näkemättä. Toinen asia, jonka suhteen olin hyvin onnekas, oli sää. Jokaisella näkemälläni kierroksella sääolosuhteet olivat samanlaiset: aurinkoa ja lämpöä riitti eikä kertaakaan satanut. Näin sain sattuman kautta aineistolle yhdenmukaisuutta sääolosuhteiden ansiosta. Ei voi kieltää, etteikö kylmä tai sateinen sää olisi vaikuttanut kierrosten etenemiseen ja siten vaikuttanut siitä saamaani kuvaan.

Tiedonkeruutapana käytin observointia ja kenttämuistiinpanoja. Kävin rauhassa katsomassa ja kokemassa kunkin kierroksen ja kokemusten jälkeen kirjasin ylös kierroksen tapahtumat ja siitä mieleeni nousseet asiat. Yleensä tein muistiinpanoni kierroksista paluumatkan aikana ja kotiin päästyäni kirjasin ne tarkemmin tietokoneella. Onnistuin lisäksi Pikkuritari-kierrosta lukuun ottamatta puhumaan ainakin hetken aikaa kierrosten esittäjän tai esittäjien kanssa ja sain kuulla heiltä kierrostietouttani lisääviä seikkoja. Näiden juttutuokioiden kestot vaihtelivat parista minuutista puolen tunnin mittaiseen jutusteluun. Pidin käyttämäni vapaata tutkimustapaa onnistuneena valintana.

Olen kirjoittanut kaikista näkemistäni kierroksista vapaamuotoisen tekstin, jossa esittelen kierrosten juonta, etenemistä ja myös hieman arvostelen niitä. Nämä esittelyt sisältävät mieleeni nousseita asioita ja kierrosten esittäjiltä saatuja tietoja. Lisäksi olen kunkin kierroksen esittelyn loppuun nostanut joka kierroksesta esiin neljä asiaa. Kerron, mikä minun mielestäni oli kunkin kierroksen parasta antia ja mikä asia puolestaan toimi huonoiten. Kustakin esityksestä nostan esiin yhden siinä käytetyn keinon tai yksityiskohdan, jonka havaitessa olen itse kokenut oivalluksen hetken. Tämä ei tarkoita, etteikö kierroksilla olisi ollut useampia hyviä tai oivaltavia hetkiä. Lisäksi ilmoitan kussakin esityksessä olleiden esiintyjien määrän ja mahdollisen tavan käyttää hyväksi roolityöskentelyä. Edellä kuvaamani tiedot löytyvät kunkin kierroksen osalta tutkijapäiväkirjastani, joka on työni liitteenä (liite 4). Yhdeksän lastenkierroksen lisäksi kävin katsomassa Q-teatterin Helsingin Uunisaarella esittämää Lumottu saari -näytelmää (12.8.). Tiesin, ettei se kuuluisi suoranaisesti lastenkierrosaineistooni mutta halusin nähdä sen vertailun vuoksi. Olen esitellyt sen yhdessä muiden kierrosten kanssa tutkijapäiväkirjassani, mutta sen enempää en käsittele sitä työssäni.

6 Kierrosten esittely

Seuraavaksi esittelen lyhyehkösti kunkin aineistooni ottamani esityksen (tutkimuksen ensimmäisen vaiheen puhelinhaastatteluilla keräämiä tietojen pohjalta). Olen kerännyt niiden perustiedot taulukkoon (taulukko 1), jossa kierrokset ovat nimiensä mukaisessa aakkosjärjestyksessä. Kierrokset on numeroitu, ja myöhemmin työssäni käytän numeroita yhdessä kierrosten nimien kanssa selvytyden lisäämiseksi. Taulukosta löytyy kierroksen nimi, esittämipaikka, kierroksen kesto ja mukaan mahtuvan yleisön määrä (jotkut vastaajista kertoivat myös, mikä olisi heidän mielestään yleisön ideaalimäärä esityksen kannalta, minkä olen lisännyt sulkuihin). Lisäksi olen ottanut taulukkoon mukaan tiedot esitysten luonnehdinnasta (suluissa on haastateltavien vastaukset jatkokysymykseeni, sopisiko luonnehdinnaksi lastenkierros, seikkailukierros tai -näytelmä) ja ideasta, josta käy ilmi esityksen perusajatus ja juoni.

TAULUKKO 1. Esitysten perustiedot

NIMI	PAIKKA	KESTO	IKÄ	YLEISÖÄ	LUONNEHDINTA	IDEA
1 Aarteensetsintä	Silja Line, m/s Symphony	vajaa tunti	4-12v.	ei rajaa	Eilämys lapsille, (seikkailu)	Aarretta etsitään ja matkalla kohdataan eri henkilöitä.
2 Aarteensetsintäkierros/lastenkierros: Kuningas Kruunun malja	Turku, Aboa vetus & Ars nova -museo	1 h	4-8v.	max 20 (ideaali 10)	Seikkailu, (seikkailukierros)	Kadonnutta maljaa etsitään museon tiloista ja samalla kuullaan faktaa.
3 Hurja viikinki -seikkailu	Viking Line, m/s Cinderella	45min-1h	5-11v.	50-200	Seikkailu, (seikkailukierros)	Aarretta etsitään. Kohdataan henkilöitä (liittyvät seuraan mukaan) ja vaikeuksia.
4 Kadonneen kruunun jäljillä	Helsinki, Suomenlinna	1h 45min	6-11v.	50	Lasten seikkailukierros Suomenlinnassa, seikkailunäytelmä	Kuningas Kustaa III:n kruunun etsiminen Viaporin linnoituksessa
5 Koiramäen lasten kaupunki-retki	Turku, ympäri Turku	2½h	5-11v.	40-45	Lastenkierros, tarina, ei tavanomainen opastus	Oppaan johdolla käydään Turun päänähtävyyksissä, välimatkat bussilla
6 Kuningattaren kierros	Hämeenlinna, Taidemuseo	45min	5-12v.	50 (ideaali 20)	Eilämysopastus, näytelmän muodossa ja juonellinen	Kuningattaren elämä punaisena lankana, siihen Prinsessa-näytelyn esinöden yhdistäminen
7 Lastenkierros	Hämeenlinna, Hämeen linna	½h	3-15v.	max 50	Opastettu lastenkierros, lastenkierros, (ei seikkailu)	Kadonneen taikinan etsintä, tarinoiden avulla faktaa
8 Lasten linnoitusseikkailu	Loviisa, Svartholma	1h	1.-4.lk, max 12v.	80	Lasten seikkailu, (seikkailukierros)	Svartholman historiaa upseerin johdolla
9 Lasten merirosvoistely	Loviisa, Svartholma	reilu 2h	3-10v.	80	Lasten seikkailu, (seikkailukierros, ei näytelmä)	Merirosvo Svartuksen johdolla etsitään aarretta Svartholmasta
10 Lasten seikkailuretket Vanhassa Raumassa: Kadonneen kissan jäljillä	Rauma, Vanha Rauma	reilu tunti	5-11/12v.	20	Seikkailu, (seikkailukierros)	Etsitään kadonnutta kissaa ja kuljetaan ympäri Vanhaa Raumaa
11 Lajja-rosvon aarteen jäljillä	Isalmi, Rinnin Seikkailumetsä	n. 2h	4-12v.	n. 20	Opastettu kierros, Lajja-Rosvon aarteen jäljillä	Esteitten (toimintalaitteita) kautta aarteen luokse

TAULUKKO 1 (jatkoa edelliseltä sivulta)

12 Merirosvoisteily	Varkaus, laivalla ja maissa	pari tuntia	3-10/12v.	99	Merirosvoisteily, (ei näytelmä)	Laivariisteily, jonka aikana merirosvot yllättäin ryöstävät mukana olleen aarteen
13 Merirosvoaikailu Rauhalahden aarre	Kuopio, Rauhalahden alue ja Kanuuna-laiva	1½h	n. 4-10/11v.	max 50 (ideaali 30)	Seikkailu, (seikkailunäytelmä tai -kierros)	Etsitään merirosvon viemää aarretta
14 Pikku-Einan seikkailuretki Vanhassa Porvoossa	Porvoo, Vanha Porvoo	n. 1h	ala-asteikäiset ja nuoremmat	n.30, max 50	Elämyksellistä historian opetusta (ei seikkailu tai näytelmä)	Piika Pikku-Einalta kuullaan millaista on ollut Porvossa ja sen ihmisistä
15 Pikkuritarikierros	Turku, Turun linna	1h	4-10/12v.	n. 25 (ideaali)	Seikkailukierros	Turun linnan asukkaiden tavaroita etsitään ja kuljetaan ympäri linnaa
16 Puijo-Peikon seikkailuretki	Kuopio, Puijon matkailualue	n. 1h	4-7/8v.	max 20 (ideaali)	Opastettu retki metsään, (seikkailukierros)	Kadonnutta Onni-pekkoo etsitään metsästä
17 Raaseporin kummitus	Raaseporin linna	n. 1h	7-12v. myös päiväkotilaisille	30	Esitys, (seikkailu)	Kurinkaan johdolla tietoa, linnassa joudutaan kummitteihin kohteeksi
18 Raaseporin linnankierros	Raaseporin linna	n. 1h	8-12v.	n. 30	Opastettu ja näytetty kävelykierros, (seikkailukierros)	Kirjurin johdolla ympäri linnaa. Lopuksi aarteen etsintä.
19 Satukierros	Savonlinna, Olavinlinna	½h	alle ja yli 7v. max 9v.	30	Seikkailu, (seikkailunäytelmä)	Taikasauvaa etsitään

Kukin edellisen taulukon kierroksista on esitelty tarkemmin liitteessä 3. En kuitenkaan siinäkään kerro kaikkia kierroksista keräämiäni tietoja vaan olen valikoinut mukaan joitain asioita. Esimerkiksi joidenkin vastausten ollessa kaikilla vastaajilla hyvin yhdensuuntaisia, en ole listannut niitä. Myöhemmässä vertailuosuudessa hyödynnän näitäkin tietoja, joita en ole kunkin kierroksen kohdalle kirjoittanut.

Taulukossa 1 esittelemieni kierrosten lisäksi haastattelin neljää muun kierroksen vastaajaa. Nämä kierrokset eivät kuitenkaan mielestäni täyttäneet asettamani rajauksen ehtoja. Turussa järjestetään tilauksesta (etenkin joulun aikaan) elämyksellistä seikkailua ”Salaperäinen tunneli tonttujen maailmaan”. Siinä yleisö kulkee Aiju-tädin johdolla Turun kolmessa matkailukohteessa: tuomiokirkossa, biologisessa museossa ja linnassa. Aiju-täti on oikea turkulainen opashenkilö, joka on kirjoittanut sadun Turussa majailevista tontuista jatkaen Topeliuksen satuperinnettä. Kerrottavat asiat ovat tosia, mutta ne kerrotaan koko ajan tonttusadun kautta — kaikki Turun asiat ovat tonttujen aikaansaannosta. En ottanut kierrosta mukaan aineistooni, koska lapset osallistuvat siihen periaatteessa vain kuunnellen.

Ylistarossa toimii seikkailutalo Tuulivuori, mistä välillä etsitään aarretta. Kyseessä on ohjattu seikkailu, jossa vetäjä johtaa joukkoa läpi hämärän talon ja sen esteiden (kiipeilyseinä, pitkospuut jne.). Samoin Saarijärven Lasten kivikauden kylässä liikutaan oppaan johdolla (joka on pukeutunut kivikauden asuun) läpi kylän toimintojen: vipukeihään heitto, tulen teko, puun hakkuu, viljan jauho, jousiammunta, nahan kaavinta. Näissä kierroksessa ei ole draamallista jännitettä, vaan oppaan johdolla saadaan ihmiset kokeilemaan tarjolla olevia mahdollisuuksia.

Uudessakaupungissa on puolestaan järjestetty kymmenisen kertaa kesässä Myllytontun tarinat/Myllytontun saturetki -nimistä esitystä. Aiempina vuosina on esityksen puitteissa liikuttu kaupungissa ja menty bussilla pidemmänkin matkan päähän. Kesällä 1999 esitys toteutettiin kuitenkin Raatihuoneen pihalla, jonka ympärillä esitys tapahtui. Yleisö liikutteli tuolejaan ja lapset saattoivat mennä esitykseen mukaan lavalle. Tämä esitys kuuluu perinteisen lastenteatterin piiriin.

Minun tulee olla varovainen tehdessäni vertailua pelkkien haastatteluissa keräämiäni tietojen pohjalta. Kartoittamissani esityksissä on oltu tekemisissä seikkailun ja elämyksen kanssa, ja minä en ole ollut mukana kokemassa tuota elämystä. Tekemieni haastattelujen ja keräämäni tiedon kautta voin kuitenkin jonkinlaista vertailua suorittaa. Tähän työhön lähtiessäni muistutan kuitenkin, että

keräämäni tieto perustuu puhelimessa luomiini käsityksiin, jotka ovat joiltain osin saattaneet olla vääriä. Tarkempaa vertailua suoritan myöhemmin työssäni tutkimuksen toiseen vaiheeseen valitsemieni kierrosten kesken, jotka kävin katsomassa.

6.1 Seikkailujen aiheet ja paikat

Esitysten aiheet vaihtelivat esityspaikkojen mukaan. Merirosvo- tai rosvoaihe oli mukana viidessä esityksessä. Muita aiheita olivat: arkeologin johdolla museossa, viikingit, Kustaa III ja kustavilainen aika, oppaan ja merimiehen johdolla ympäri Turkuja, kuningattaren kanssa taidemuseon prinsessanäyttelyssä, leipurin tyttären ja apulaisen johdolla tapaamassa Hämeen linnan eri henkilöitä, linnoitusupseeri ja vanhat sotilastavat, ympäri Raumaa kissan perässä, piian johdolla tapaamaan Porvoon vanhoja henkilöitä, etsintä ympäri Turun linnaa, Onni-Peikon haeskelu metsästä, kuninkaan kanssa Raaseporissa kummituksen piinaamana, kirjurin johdolla ympäri Raaseporia ja peikkojen johdolla satuaiheessa Olavinlinnassa. Eli aiheet ja roolihenkilöt vaihtelivat hyvin paljon.

Kierroksista 13:sta annettiin yleisölle tehtävä heti aluksi ja näistä yhdeksässä etsittiin aarretta tai muuta kadonnutta esinettä. Muina tehtävinä oli salakieliviestin selvittäminen, kissan etsiminen, aarteen vartiointi ja Onni-peikon etsiminen. Kolmessa kierroksessa yleisöllä ei aluksi ollut mitään suoritettavaa tehtävää, mutta sellainen lopulta kierroksen aikana ilmaantui. Tällaisia olivat Aboa vetus & Ars novan (2) aarteen etsintä, Raaseporin kummituksen (17) kummituksen kiinniottaminen ja mahdollinen aarteen etsintä ja Raaseporin linnankierroksen (18) ”aarteen etsintä”. Vain kolmessa esityksessä ei ollut yleisöllä mitään tehtävää suoritettavanaan. Tehtävättömiä kierroksia olivat Koiramäen lasten kaupunkiretki (5), Kuningattaren kierros (6) ja Pikku-Elinan Seikkailuretki (14), jolla tosin välillä etsittiin kadonnutta korvaa ja sulkakynää.

Jonkin yhteisen tehtävän kautta on selvästi hyvä lähteä rakentamaan esityksen jännitettä ja sen etenemistä. Koko ajan on selkeä päämäärä ja sen saavuttamiseksi voi esitykseen helposti ympätä erilaista toimintaa, muita henkilöitä, vaikeuksia ja tehtäviä. Olavinlinnan Satukierroksen (19) Sirpa Asukas huomautti keskustellessamme seikkailukierrosten samankaltaisista aihepiireistä. Hänen mukaansa seikkailujen rosvoit yms. toiminta on omiaan innostamaan juuri poikia ja saamaan heidät mukaan teatteriesitykseen. (S. Asukas, henkilökohtainen tiedonanto 2000.) Myönnettävä on, että lähes järjestäin kierrokset tarjoavat seikkailuja ja vaaroja, jotka varmasti ovat poikien mieleen ja pidän Asukkaan huomiota oikeaan osuvana. Joskin tytöt lienevät usein yhtä lailla seikkailujen perään. ”Poikamaisilla” aiheilla voitaneen siis varmistaa koko yleisön innostuminen esityksestä. Aarteen

etsintä on ymmärtääkseni muutenkin lapsille tuttua toimintaa omien ja ohjattujen leikkien kautta. Aarteiden etsimisen tai muun seikkailuongelman ratkaisemisen voisi nähdä olevan varsin luonnollista lasten leikkitoimintaa.

Enemmistöllä kierroksista, 11:sta, yleisölle oli annettu jonkinlainen rooli. Rooleina oli: merirosvon miehistö (kolmessa esityksessä), metsärosvoporukka, Indiana Jonesin apulaiset, viikinkisotilaat, kuninkaan auttajat, kuningattaren hoviväki, linnoitusupseerin alaiset ja kuninkaan alamaiset. Lisäksi Koiramäen kierroksella (5) yleisön rooli ei tullut kovin selvästi esiin, mutta heitä voitiin pitää Koiramäen lapsina, jotka ovat Turkuun saapuvia maalaisserkkuja. Kahdeksassa esityksessä yleisö oli mukana omana itsenään. On selvästi havaittavissa, että yleisön mahdollinen rooli on usein statukseltaan johonkin kierroksen roolihenkilöön (yleensä päävetäjään) nähden alisteinen. Tämä esittäjien korkeampi status ja valta-asema tarjonnee esityksissä mahdollisuuden kurin ja järjestyksen säilyttämiseen. Yleisön rooli on omiaan tekemään katsojien elämyksestä mahdollisesti vahvemman ja syventämään interaktiivisen esityksen esittäjä-katsoja -suhdetta.

Linnat ja historialliset kohteet tuntuvat olevan tiheintä seikkailukierrosmaastoa. 19 kierroksesta 11 oli järjestetty historiallisissa kohteissa. Nämä kohteet sisältävät Suomen historiallisesti merkittävimmät paikat varsin kattavasti: Suomenlinna (4), Turun kierros (linna, museolaiva, käsityökortteli) (5), Hämeen linna (7), Svartholma (8 ja 9), Vanha Rauma (10), Vanha Porvoo (14), Turun linna (15), Raaseporin linna (17 ja 18), Olavinlinna (19). Historialliset paikat tuntuvat tarjoavan jo miljöönsä ja luonteensa puolesta hyvät puitteet seikkailuille. Tällaisten kohteiden ympärille on toki helpompi lähteä tuomaan kuninkaita ja muuta vanhan ajan kansaa, kun mielikuvitusta ruokkii koko ajan ympärillä nähtävät vanhat rakennukset.

Rosvoristeilyille puolestaan sopivia järjestämispaikkoja ovat laivat. Kierroksista kolme (1, 3 ja 12) tapahtui enimmäkseen tai koko ajan laivalla. Niissä seikkailujen aiheiksi on luontaisesti tullut merirosvot ja viikingit. Rosvotema on ollut yhdistettävissä myös lähinnä kuivalla maalla tapahtuviin metsäseikkailuihin (Merirosvoseikkailu Rauhalahden aarre (13) ja Latja-Rosvon aarteen jäljillä (11)). Tosin rosvoporukkana kuljetaan myös historiallisissa Svartholman linnoituksen maisemissa (9).

Kaksi kierroksista toteutettiin museoissa (Aarteenetsintäkierros Kuninkaan malja (2) ja Kuningattaren kierros (6)). Museoissa tehtävät esitykset näyttävät vaihtelevan kulloistenkin näyttelyiden ja niiden esineiden tai taideteosten myötä. Uskon, että juuri museoissa on aihepiiriini

kuuluvia seikkailukierroksia järjestetty paljon epäsäännöllisesti eri tapahtumien yhteydessä. Museoiden kiinnostavaksi tekeminen lapsille nähdään haasteena, ja lastenkierros tuntuu olevan oiva tehdä museot lapsille eläviksi paikoiksi. Kiinnostavaa kuitenkin on, että Turun Aboa vetus & Ars nova -museo (2) on ainoa paikka, jossa seikkailukierroksia järjestetään säännöllisesti ja siellä kysyntää riittää vielä vuoden ympäri.

Turun tilanne on muutenkin muusta maasta poikkeava. Turussa on tarjolla peräti kolme lastenkierrosta (Koiramäki (5), Pikkuritarit (15), Aboa vetus & Ars nova (2)), kun taas esimerkiksi Tampereen kaltainen suuri kaupunki ei ole ilmeisesti omaa lastenkierrostaan vielä saanut. Turun tilanteeseen lienee vaikuttanut kaupungin pitkä ja kunniakas historia ja myös siellä varhain aloitettu lastenkierrostoiminta. Koiramäen lasten kaupunkiretki järjestetään ensi kesänä jo 11. kertaa. Koiramäen kierroksen voisi nähdä olevan Suomessa edelläkävijä lastenkierroksissa, jonka esimerkkiä muut ovat sitten seuranneet. Näin ainakin Koiramäen kierroksen järjestäjät arvelivat.

6.2 Kierrosten toteutustavat

Kierroksia järjestää ja esittää hyvin kirjava henkilökunta ympäri Suomea. Lapsille järjestettävissä kierroksissa tuntuu suunnittelun ja käsikirjoituksen suhteen olevan hyvin samantyyppinen kaava. 16 kierroksella ei ollut olemassa varsinaista käsikirjoitusta. Käsikirjoituksena on yleisimmin jonkinlainen tapahtumarunko pääpiirteittäisen toiminnan tasolla. Tarkkoja repliikkejä ei ole kirjoitettu. Esittäjät saavat kukin varsin vapaasti luoda oman roolihenkilönsä ja muokata sanansa sen mukaiseksi, koska ohjaajaakaan ei ole. Improvisaatio on kaikissa näissä kierroksissa keskeisessä asemassa, mikä on tietenkin ainoa tapa toteuttaa interaktiivista esitystapahtumaa. Kaikissa 19 esityksessä lapset saivat halutessaan jutella roolihenkilöiden kanssa, joten improvisoinnille on oltava varaa.

6.2.1 Käsikirjoitus tai juonirunko

Kolmessa esityksessä (Kadonneen kruunun jäljillä (4), Pikku-Elinan seikkailuretki Vanhassa Porvoossa (14) ja Satukierros (19)) oli olemassa käsikirjoitus. Savonlinnan Satukierroksella repliikit syntyivät harjoittelun yhteydessä. Suomenlinnassa ja Porvoossa oli ainoana kierroksina olemassa valmis käsikirjoitus, jonka teatterin ammattilainen oli laatinut. Porvoossa esitys ei kuulemma kovinkaan elä vaan käsikirjoituksessa pitäydytään tarkasti. Savonlinnassa esitys kehittyi esityskertojen myötä paljon ja improvisaatiolla oli suuri merkitys. Suomenlinnassa säilyi käsikirjoitus mutta sen lisäksi esityksissä oli paljon mukana improvisaatiota ryhmästä riippuen. Samaiset kolme esitystä olivat myös ainoat, joissa esitys oli ohjattu. Ohjaajina ovat toimineet teatterialan

ammattilaiset. Lisäksi Viking Linen esityksessä (3) joku tekijätiimistä toimi kierroksen järjestelijänä, joka huolehti suurin piirtein esityksen kokonaisuudesta.

Suuresta improvisaation osuudesta ja esittäjien luomien roolihenkilöiden vaihtelevuudesta riippumatta jokaisen kierroksen kohdalla voitiin kuitenkin nähdä, että esityksen katsojat saavat katsomisajankohdasta riippumatta periaatteessa samanlaisen katsojakokemuksen. Tämähän oli yhtenä aineiston rajausperiaatteistani, joten en joutunut jättämään yhtään kierrosta pois tämän kysymyksen vastausten vuoksi. Joskus saman esityksen eri näytöksissä käydään vaihdellen eri paikoissa ja tavataan eri määrä roolihenkilöitä. Esityksissä saattaa olla mukana hyvinkin vaihteleva määrä esittäjiä ja repliikit lähes järjestäin vaihtelevat kulloisenkin esittäjän mukaan. Silti kaikissa esityksissä säilyi perusta ja runko tarjoten mahdollisuuden samanlaiseen katsojakokemukseen, vaikka saman esityksen eri näytökset saattoivat vaihdella yksityiskohdiltaan rajustikin.

6.2.2 Esiintyjät

Esiintyjien koulutus ja esiintymistaustat olivat hyvin vaihtelevia. Yhdistävänä tekijänä oli, että kierroksia ei ole esittänyt ammattinäyttelijät kuin vain Viking Linella (3) (yksi esittäjistä) ja Suomenlinnassa (4) (osa esittäjistä). Lisäksi Kuningattaren kierroksen (6) Sinikka Meurman on nukketeatterin puoliammattilainen. Muuten esittäjinä olivat teatteriharrastajat, opiskelijat (historian, kasvatuksen, matkailun ja muilta aloilta), oppaat, risteilyjen henkilökunta ja nuorisoteatterilaiset. Suurinta osaa kierroksista ei edes pidetty näytelmänä eikä niiden esittäjiä siten kutsuttu näyttelijöiksi. Kierroksia, joilla esittäjiä pidettiin näyttelijöinä, olivat: Silja Line (1), Suomenlinna (4), Kuningattaren kierros (6), Porvoon Pikku-Elinan seikkailuretki (14), molemmat Raaseporin esitykset (17 ja 18) ja Savonlinnan Satukierros (19). Näistä Silja Linella ja Porvoossa ei kuitenkaan esityksestä käytetty näytelmä-määritelmää. Muut kutsuivat esityksiään seuraavasti: seikkailunäytelmä (Suomenlinna), elämysnäytelmä (Kuningattaren kierros), esitys (Raaseporin kummitus) ja opastettu ja näytelty kävelykierros (Raaseporin linnankierros). Lisäksi Savonlinnan Satukierros ja Kuopion Merirosvoseikkailu Rauhalahden aarre (13) olivat valmiita käyttämään esityksestään seikkailunäytelmän nimeä tarjottuani heille sitä vaihtoehdoksi.

Huomion arvoista on, että ainoastaan Viking Linen esityksessä (3) kerrottiin hyödynnettävän teatteritekniikkaa: valoja, efektejä ja savuja. Heillä tekniikkaa hoiti alan ammattilaiset, joilla oli kokemusta teatteritekniikasta.

6.2.3 Kierrosten menestys ja tunnettuus järjestäjien mukaan

On kiintoisaa, että jokainen haastateltava vastasi samansuuntaisesti kysymykseeni kierroksen menestymisestä. Kaikki kertoivat yleisön pitäneen esityksestä ja saaneensa siitä hyvää palautetta. Lisäksi kaikki olivat tyytyväisiä omaan esitykseensä. Nämä vastaukset osoittavat, kuinka yleisö tuntuu pitävän tämän muotoisista osallistuvista ja elämyksellisistä esityksistä. Toki voi olla, että haastattelemani henkilöt vain antoivat onnistumisestaan liioitellun hyvän kuvan. En kuitenkaan usko siihen, nimittäin vastaajista huokui innostusta ja ylpeyttä heidän kertoessaan omasta kierroksestaan. Tarkentaessani kysymystäni kierrosten taloudellisesta menestymisestä sain myös hyvin samansuuntaisia vastauksia. Lähes järjestäin vastauksena oli, että esitykset toimivat taloudellisesti niin, että järjestämiskulut saadaan katettua. Kukaan ei vastannut esityksensä tekevän taloudellisesti merkittävää voittoa, vaikka jotkut kertoivat toiminnan olevan sesonkiaikoina voitollista. Monet totesivat esitysten järjestämisen olevan varsin kallista.

Vastaajien mukaan kierroksilla ei edes ole pyritty rahalliseen voittoon. Kuten esittelemieni kierrosten kohdalta käy ilmi, esitykset on yleensä valmistettu hyvin samasta syystä: kaupunkiin/kohteeseen on haluttu tai tarvittu ohjelmaa lapsille. Kierrokset ovat houkuttaneet kohteisiin lapsiperheitä, tehneet kohteita tutuiksi ja edistänyt niiden tunnettuutta lapsiystävällisenä paikkana. Taloudellisesta menestyksestä näytti kuitenkin riippuvan esitysten jatkuminen tulevaisuudessa. Kaikki kierrokset jatkuvat myös tulevaisuudessa, mutta jos tulevana esitysaikoina kävijämäärät tipahtavat eikä toiminta ole enää kannattavaa, myös esitystoiminta loppuu.

Vaikka taloudellisesti seikkailukierroksissa ei ole kysymys rahasammosta, on niiden saama hyvä palaute, järjestäjien tyytyväisyys tuotteisiinsa, pitkäkötkin esityshistoriat useamman vuoden ajalta ja tulevaisuudensuunnitelmat selvänä osoituksena tällaisten esitysten elinvoimasta ja mahdollisuuksista. Esimerkiksi voisi käydä vaikka Turun Pikkuritarit-kierroksen (15) kesän 1999 12 000 henkilön kävijämäärä. Ennen kaikkea on huomioitava kaikkien vastaajien kokema hyvinkin myönteinen yleisöpalaute.

Vastaajat tiesivät hyvin vähän muista järjestettävistä esityksistä ja vielä vähemmän olivat käyneet itse muita esityksiä näkemässä. Muiden esitysten pääidea ja nimet menivät vastaajilta usein väärin. Tietona oli yleensä vain paikka, jossa seikkailukierroksia tiedettiin järjestettävän. Yksi vastaajista oli käynyt katsomassa esitystä Suomenlinnassa, yksi Ruotsin Upsalassa (Pekka Töpöhännän kierros) ja kaksi vastaajaa oli nähnyt ainakin osittain Turun Pikkuritarikierroksen (15). Eniten tiedettiin Turun

tarjonnasta. Vastaajilla ei yleensä ollut tarkempaa tietoa kuin että oli olemassa joku esitys Turun linnassa tai Turussa ylipäätään. Tällaisia Turku-vastauksia tuli viisi. Pikkuritarit mainitsi neljä, Koiramäen (5) neljä ja Aboa vetus & Ars novan (2) myöskin neljä vastaajaa. Turun kierrosten tietoisuutta selvittää varmaan osaksi se, että mukana oli vastaamassa kolme Turun kierroksen edustajaa, jotka olivat toisistaan tietoisia. Toisaalta muut Turkuun viittanneet vastaukset kertovat myös siitä, että Turun pitkät perinteet lastenkierroksissa tiedetään.

Suomenlinnan esityksen (4) tai jotain siihen viittaavaa tiesi seitsemän vastaajaa. En ollut ennen kysymystäni kertonut olevani Suomenlinnan kanssa tekemisissä, joten oman taustani ei pitäisi tässä tietoisuuden määrässä näkyä. Hämeenlinnan toiminnasta mainitsi kolme ja Svartholmasta kolme vastaajaa. Lisäksi yksittäiset tiedot viittasivat Upsalan Pekka Töpöhäntä -kierrokseen, Kuningattaren kierrokseen (6), Merirosvoiseikkailu Rauhalahden aarteeseen (13), Varkauden merirosvoristeilyyn (12) ja yleisimmin johonkin toimintaan Raaseporissa ja Olavinlinnassa.

Tiedot toisista kierroksista tuntuivat Turun kierroksia lukuun ottamatta olevan varsin epämääräisiä. Erityisen vähäistä on ollut toisten esitysten katsominen. Luulisi kokemusten keräämisen muualta ja yhteistyönkin voivan tarjota uusia mahdollisuuksia kunkin omaan kierrokseen. Täytyy kuitenkin muistaa, että tämä ”tietoisuusmittaus” pohjautui kunkin kierroksen osalta vain minulle vastaamien henkilöiden tietoihin. Toki saman kierroksen puitteissa työskentelevillä saattaa olla yhdessä enemmänkin tietoa ja kokemuksia muusta tarjonnasta.

6.2.4 Vanhempien mukanaolo, esityskielet ja palkitseminen

Vanhemmat viihtyivät mukana lapsille suunnatuissa esityksissä. Näin vastasi kaikki 17 kierrosta, joille vanhemmat saivat osallistua. Toki joissain tapauksissa muistutettiin aikuisten erilaisuudesta ja erilaisesta suhtautumisesta, mutta ylipäänsä vanhempien siis nähtiin viihtyvän seikkailussa mukana. Porvoossa (14) vanhempien mukana olo oli keskeistä, koska heitä tarvittiin kaitsemaan lapsia kierretäessä ympäri kaupunkia ja sen liikenteen seassa. Kahdessa kierroksessa oli puolestaan vanhempien osallistuminen kielletty (Turun Aboa vetus & Ars nova (2), Vanha Rauma (10)). Molemmat näistä paikoista kertoivat tämän tuovan esityksen mukaan lisää kiehtovuutta: lapset pääsevät kokemaan ja näkemään jotain, mikä on vanhemmilta kiellettyä.

Rajauksessani lähdin siitä, että koko esityksen ajan toiminnan tulee olla johdettua ja yleisön on voitava kokea sama katsojakokemus. Muutamissa esityksissä oli kuitenkin kohtia, joissa lapset

”laskettiin vapaasti” joksikin aikaa suorittamaan jotain osatehtävää. Näin oli Varkauden Merirosvoristeilyssä (12) (merirosvojen kiinniotto saarella), Kuopion Merirosvoseikkailu Rauhalahden aarteessa (13) (Ketaleen kanssa miekkailu ja kiinniotto), Raaseporin kummituksessa (17) (kummituksen kiinniotto ja mahdollinen aarteen etsintä) ja Raaseporin linnankierroksessa (18) (lopun rastien etsintä). En kuitenkaan jättänyt näitä kierroksia aineistoni ulkopuolelle, koska vapaat hetket ovat lyhytkestoisia ja vain pienenä osana esitystä. Joskin Varkauden risteily oli aineistooni nähden varsin rajatapaus. Siellä nimittäin ollaan koko ajan hyvin vapaasti mukana laivalla ja toiminnassa ylipäänsä, eikä esitys etene kaikille samalla tavalla vaan sen kokeminen on hyvin pitkälti katsojasta kiinni.

Kaikki aineistoni esitykset toteutettiin suomeksi. Lisäksi ruotsiksi kierroksia järjestivät säännöllisesti: Aboa vetus & Ars nova (2), Suomenlinna (4), Svartholman Lasten linnoitusseikkailu (8), Svartholman Lasten merirosvoristeily (9), Vanha Porvoo (14) ja Turun Pikkuritarikierros (15). Tarvittaessa esitys voitiin esittää ruotsiksi seuraavilla kierroksilla: Silja Line (1), Raaseporin kummitus (17) ja Raaseporin linnankierros (18). Säännöllisesti englanniksi oli tarjolla vain Turun Pikkuritarikierros mutta tarvittaessa: Svartholman Lasten linnoitusseikkailu, Svartholman Lasten merirosvoristeily, Latja-Rosvon aarteen jäljillä (11) ja Raaseporin linnankierros. Lisäksi kierroksia voitiin esittää tulkaten samanaikaisesti useammalla kielellä seuraavissa paikoissa: Viking Line (3) (ruotsi), Vanha Rauma (10) (ruotsi, englanti, saksa) ja Merirosvoseikkailu Rauhalahden aarre (13) (englanti).

Esityksistä 14:sta oli mukana selkeä aineellinen palkitseminen. Palkintona oli yleisimmin jotain syötävää (lähinnä karkkia), kolikko tai kiiltävä aarrekivi. Varsinaisina palkitsemisina eivät vastaajat pitäneet seuraavia: Loviisan linnoitusseikkailulta (8) saatava kunniakirja, Vanhan Rauman seikkailuhuivit (10) (jotka jaettiin aluksi ja jotka lapset saivat lopulta pitää) ja Vanhan Porvoon (14) Runebergien mehutarjoilu ja nimen kirjoittaminen vieraskirjaan. Aivan ”tyhjin käsin” yleisö sai palata vain Kuningattaren kierrokselta (6) ja Hämeenlinnan Lastenkierrokselta (7).

6.3 Seikkailullisuus ja fakta-fiktio -suhde

Lähden tässä osiossa hakemaan eri kierroksia yhdistäviä tekijöitä. Olen kerännyt taulukkoon 2 tietoja, jotka mielestäni liittyvät esitysten seikkailullisuuteen: onko yleisöllä suoritettavanaan jokin tehtävä (suluissa oleva rasti tarkoittaa, ettei tehtävä ole tiedossa vielä esityksen alussa), onko yleisöllä roolia (Koiramäen kierroksen (5) rasti on suluissa, koska siellä yleisön rooli ei käy selvästi ilmi) ja onko esityksen lopussa palkitseminen (suluissa olevat rastit tarkoittavat jotain saatavaa asiaa, jota vastaajat eivät kuitenkaan pitäneet palkintoina). Taulukossa on myös opetustavoitesarake, jossa rastit ovat niiden esitysten kohdalla, joissa oli nähtävissä selkeitä opetustavoitteita (Kuningattaren kierroksen (6) rasti on suluissa, koska siellä vastaaja painotti elämyksellisyyttä eikä pitänyt opetuksellisuutta kovinkaan keskeisenä asiana). Lisäksi olen kerännyt esitetään säännöllisesti - sarakkeeseen rastit niiden esitysten kohdalle, joita järjestetään säännöllisesti useita kertoja eikä vain tilauksen mukaan tai jonkin tapahtuman yhteydessä muutamia kertoja. Lopuksi olen jakanut esitykset fakta-fiktio -suhteen mukaan neljään luokkaan, jotka esittelen taulukon jälkeen.

TAULUKKO 2. Esitysten seikkailullisuuden ja fakta-fiktio -suhteen luokittelua

NIMI	YLEISÖLLÄ TEHTÄVÄ	YLEISÖLLÄ ROOLI	OPETUS- TAVOITTEITA	ESITETÄÄN SÄÄNNÖLLISESTI	PALKINTO	FAKTA/FIKTIO
1 Aarteensintä	X	X		X	X	FIKTIO
2 Aarteensintäkierros/ lastenkierros: Kuninkaan majja	(X)	X	X	X	X	ENIMMÄKSEEN FAKTA
3 Hurja viikinki -seikkailu	X	X		X	X	ENIMMÄKSEEN FIKTIO
4 Kadonneen kruunun jäljillä	X	X	X	X	X	ENIMMÄKSEEN FAKTA
5 Koiramäen lasten kaupunki- reiki		(X)	X	X	X	FAKTA
6 Kuningattaren kierros		X	(X)			ENIMMÄKSEEN FAKTA
7 Lastenkierros	X		X			ENIMMÄKSEEN FAKTA
8 Lasien linnoitusseikkailu	X	X	X	X	(X)	ENIMMÄKSEEN FAKTA
9 Lasten merirosvoisteily	X	X		X	X	ENIMMÄKSEEN FIKTIO
10 Lasten seikkailuretket Vanhassa Raumassa: Kadonneen kissan jäljillä	X		X	X	(X)	ENIMMÄKSEEN FAKTA

TAULUKKO 2 (jatkoa edelliseltä sivulta)

NIMI	YLEISÖLLÄ TEHTÄVÄ	YLEISÖLLÄ ROOLI	OPETUS- TAVOITTEITA	ESITETÄÄN SÄÄNNÖLLISESTI	PALKINTO	FAKTA/FIKTIO
11 Latja-rosvon aarteen jäijillä	X	X		X	X	ENIMMÄKSEEN FIKTIO
12 Merirosvoisteily	X				X	FIKTIO
13 Merirosvoiseikkailu Rauhalahden aarte	X	X		X	X	FIKTIO
14 Pikku-Eifinan seikkailuretti Vanhassa Porvóossa			X	X	(X)	FAKTA
15 Pikkuritarikerros	X		X	X	X	ENIMMÄKSEEN FAKTA
16 Pujo-Peikon seikkailuretti	X			X	X	FIKTIO
17 Raaseporin kummitus	(X)	X	X		X	ENIMMÄKSEEN FAKTA
18 Raaseporin linnankierros	(X)		X		X	ENIMMÄKSEEN FAKTA
19 Satukierros	X				X	FIKTIO

FAKTA: Koiramäen lasten kaupunkiretki (5) ja Pikku-Elinan seikkailuretki Vanhassa Porvoossa (14)

Nämä kierrokset eivät olleet katsojilleen osallistuvia lainkaan tai olivat sitä vain hyvin vähän. Kummassakaan kierroksessa ei yleisö ole edes suorittamassa yhteistä tehtävää. Nämä esitykset olivat myös ainoina, jotka tarjoavat esityksissään silkkää faktatietoa. Kierroksia yhdistää myös liikkuminen ympäri kaupunkia (Turku ja Porvoo). Erona puolestaan on, että Porvoossa tehdään näyttelijöiden, käsikirjoituksen ja ohjaajan kautta elämyksellistä historiakerrosta. Porvoon esitystä hyvin lähellä on aineistoni ulkopuolelle jättämäni Helsingin Historialliset kaupunkikierrokset. Koiramäen ja Porvoon vastaajien mukaan kyse ei ole seikkailusta vaan erilaisesta tavasta tehdä opaskierros.

FIKTIO: Silja Linen aarteen etsintä (1), Merirosvoristeily (12), Merirosvoseikkailu Rauhalahden aarre (13), Puijo-Peikon seikkailuretki (16) ja Satukierros (19)

Näitä kierroksia yhdistää se, että esitykset ovat puhtaasti satua. Vastaajien mukaan kierroksille sopisi luonnehdinnaksi seikkailukierros tai -näytelmä. Näissä esityksissä ei ole varsinaisia opetustavoitteita, vaan kyse on satuseikkailuista.

ENIMMÄKSEEN FAKTA: Aarteenetsintäkierros Kuninkaan malja (2), Kadonneen kruunun jäljillä (4), Kuningattaren kierros (6), Hämeenlinnan Lastenkierros (7), Lasten linnoituseikkailu (8), Vanha Rauma (10), Pikkuritarit (15), Raaseporin kummitus (17) ja Raaseporin linnankierros (18)

Nämä esitykset ovat suurimmaksi osaksi faktapohjaisia. Niissä on kuitenkin mukana kuvitteellisia elementtejä, kuten usein perusajatus jostain kadonneesta esineestä. Näitä kierroksia yhdistää myös mukana olevat opetustavoitteet. Ainoastaan Kuningattaren kierroksessa opetuksella ei ole aivan muihin verrattavaa painoarvoa. Kaikissa opetuksellisissa kierroksissa fakta-aiheet liittyvät historiaan ja vanhoihin tapoihin paitsi Kuninkaan maljassa, jossa puolestaan faktana on tarjolla tietoa museoesineistä (joskin siinä historiaan liittyvä arkeologiateema). Hämeenlinnan Lastenkierrosta ja Kuningattaren kierrosta lukuun ottamatta muista tämän kategorian kierroksista on käytetty tai vastaajien mielestä voisi käyttää luonnehdintaa: seikkailukierros. Hämeenlinnan Lastenkierroksessa ei ole mukana kovin paljoa osallistumista ja ilmeisesti sen vuoksi sitä ei haluttu nähdä seikkailuna. Kuningattaren kierros puolestaan voitaisiin vastaajan mukaan nähdä tavallaan seikkailuna, mutta ennemmin siinä on kyse elämysnäytelmästä.

ENIMMÄKSEEN FIKTIO: Viking Line (3), Svartholman Lasten merirosvoristeily (9) ja Latja-rosvon aarten jäljillä (11)

Näissä esityksissä ollaan lähinnä tekemisissä sadun kanssa, mutta niissä on viittauksia joihinkin tosiasioihin. Viking Linen ja Lasten merirosvoristeilyn luonnehdinnaksi sopisi vastaajien mukaan seikkailukierros. Esityksissä ei ole varsinaisia opetustavoitteita.

6.4 Kierrosten nimitys

Edellisen luokittelun perusteelta voi nähdä, ettei tutkimukseni aineistoon ottamistani esityksistä voida käyttää yhtä yhteistä nimitystä. Seikkailukierros-luonnehdinta sopii kuitenkin useimmille esityksille lukuun ottamatta Koiramäen kierrosta (5) ja Pikku-Elinan seikkailuretkä Vanhassa Porvoossa (14). Nämä esitykset eroavat muutenkin muusta joukosta kuten edellä on käynyt ilmi. Hämeenlinnan Lastenkierros (7) ja Latja-Rosvon aarten jäljillä (11) eivät ehdotuksistani huolimatta halunneet käyttää esityksestään seikkailun luonnehdintaa. Mielestäni nämä kaksi esitystä sopisivat kuitenkin seikkailukierros-nimikkeeseen alle. Kuningattaren kierros (6) oli vastaajan mielestä tavallaan tekemisissä seikkailun kanssa, mutta käytti siitä mieluummin nimeä elämysnäytelmä. Jos otetaan lähtökohdaksi, että seikkailun muodostaa se, että yleisöllä on suoritettavanaan joku tehtävä, päästään jaottelemaan kierrokset kahteen osaan. Silloin kaikki muut aineistoni esitykset ovat seikkailukierroksia lukuun ottamatta Koiramäkeä, Pikku-Elinaa ja Kuningattaren kierrosta. Nämä kolme puolestaan olisivat pikemminkin elämyksellisiä opastuksia.

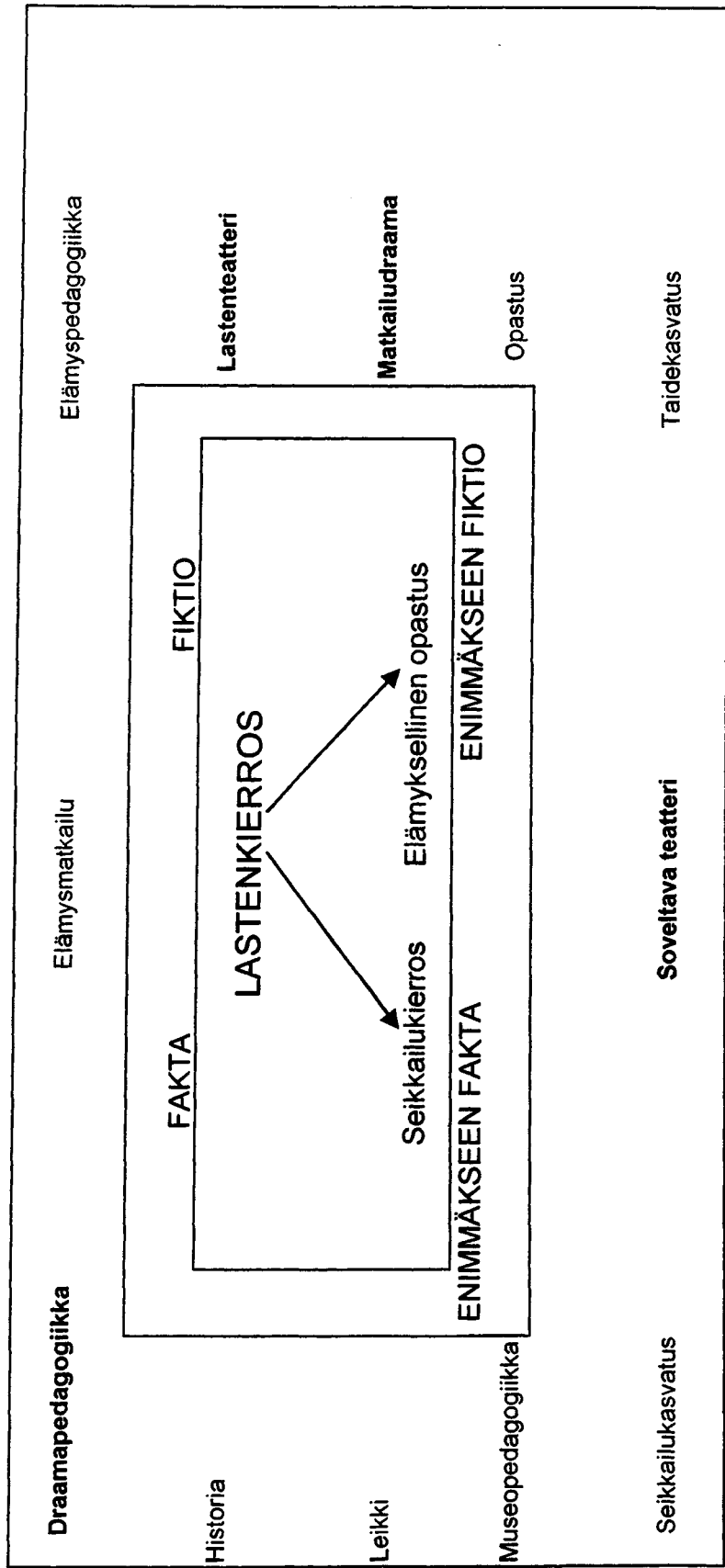
Seikkailukierros ei kuitenkaan ole välttämättä hyvä luonnehdinta. Esimerkiksi Suomenlinnan esityksen (4) tuotantosihteerin Auli Ahon mielestä seikkailukierros (mitä nimitystä Suomenlinnan esityksestä on virallisesti käytetty) luonnehdintana ei kerro riittävän hyvin, että kyse on draamallisesta esityksestä, jonka pohjana on käsikirjoitus ja jota esittää näyttelijät ja jossa on ollut ohjaaja. Hän käyttäisi Suomenlinnan esityksestä ennemmin nimitystä seikkailunäytelmä. (A. Aho, henkilökohtainen tiedonanto 2000.) Seikkailunäytelmänä esityksensä voisi muista vastaajista nähdä samat ehdot (näyttelijät, käsikirjoitus, ohjaaja) täyttävänä ainoastaan Savonlinnan Satukierros (19). Sen sijaan monista seikkailukierroksista ei vastaajiensa mukaan sovi käyttää näytelmän luonnehdintaa. Toisaalta Suomenlinnan ja Savonlinnan esitysten on jo aiemmin nähty poikkeavan muista kierroksista teatterillisen tekotapansa takia (yhdessä Porvoon (14) kanssa), ja ne ovat aineistossa selvänä vähemmistönä teatteriesityksinä. Itse näkisin seikkailunäytelmä-nimityksessä lisäksi sellaisen ongelman, että sitä luonnehdintaa voidaan käyttää myös tavallisesta teatteriesityksestä, jonka juoni on seikkailullinen. Esimerkiksi perinteisen teatterin keinoin toteutettu

Kolme muskettisoturia -esitys voi olla seikkailunäytelmä. Suomenlinnan esityksen luonteen kuvaisi tarkasti nimihirviö: lasten osallistuva seikkailunäytelmäkiertros. Koska näytelmällisyys ei yleensä ole aineiston esityksissä kovin voimakkaasti mukana, ei edellinen luonnehdinta sopisi kuitenkaan kierrosten yhteiseksi nimitykseksi.

Parhaimpana yhteisenä nimittäjänä aineistoni 15 esitykselle pitäisin siis nimitystä seikkailukierros. Se pitää sisällään osallistumisen mutta jättää huomiotta näytelmällisyyden, mikä ei tunnu useimmissa kierroksissa olevan keskeistä. Yhteisnimityksenä kaikille 18 esitykselle (olen jättänyt Varkauden Merirosvoristeilyn (12) kokonaan tarkastelun ulkopuolelle sen erikoisen muodon vuoksi) voisi olla yleispätevästi ”lastenkiertros”. Sitä nimitystä moni kierroksista käyttääkin itsestään. Lastenkiertroksia olisi tämän tarkastelun tuloksena olemassa kahdenlaisia: seikkailukierroksia ja lasten elämyksellisiä opastuksia.

Näin olen valmis antamaan mallini kierrosten nimitysproblematiikkaan ja siihen, millaisesta ilmiöstä kierroksilla on kysymys. Kuviossa 1 olen sijoittanut kuvion keskelle antamani peruskäsitteen, lastenkiertros. Se jakautuu kahteen alalajiin, lasten seikkailukierrokseen ja elämyksellisiin opastuksiin. Nämä puolestaan on kaikki jaoteltavissa niiden fakta-fiktio –suhteen mukaisesti neljään eri kategoriaan (fakta, fiktio, enimmäkseen fakta, enimmäkseen fiktio). Seuraavalle kehälle olen puolestaan kerännyt lastenkiertrokseen liittyvät aihealueet, joita on useita ja joista mielestäni parhaiten soveltuvat on kirjoitettu lihavoidulla tekstillä. Kehien ulkopuolella on vaikuttimina puolestaan viihde, kasvatus ja taide, jotka kaikki voivat olla läsnä lastenkiertroksilla. Lastenkiertrosten monimuotoisuuden ja monialaisuuden takia pidän sitä lastenkulttuurin hybridigenrenä, jossa draamallisuus on keskeisessä asemassa.

KASVATUS

TAIDE

VIIHDE

7 Kohti tutkimuksen toista vaihetta

Tutkimuksen toisessa vaiheessa olen lähtenyt itse seuraamaan kierroksia. Tutkimukseni toisessa vaiheessa pyrin fenomenologisella reduktiolla löytämään ne piirteet, jotka kuvaavat lastenkierrosilmiön piirteitä ja tulkitsen myöhemmin näiden piirteiden merkitysisältöjä. Kokemalla kierrokset henkilökohtaisesti ja näkemällä kuinka yleisöt niihin suhtautuvat pystyn myös kokeilemaan, kuinka kartoitustyöni perusteella tekemäni nimitysjako ja tulokset pitävät paikkansa. Tutkimuksen toisen vaiheen ansiosta pystyn syventämään kartoitustyötä testaamalla ensimmäisen vaiheen pohjalta tekemiäni päätelmiä. Katsomalla kierrostarjonnan kykenen näkemään, millä eri keinoilla kierroksia toteutetaan ja miten eri tavoin toteutetut lastenkierrokset toimivat. Nyt kiinnostukseni voi kohdistua juuri kierrosten laatuun ja toteuttamistapaan. Kierrosten näkeminen vasta mahdollistaa kunnan vertailun niiden välillä ja helpottaa lastenkierrosten esityksen muodon määrittelyä ja pohdintaa. Haluan myös tarkastella lastenkierroksia draamapedagogisena ilmiönä ja pohtia niiden laadullisia piirteitä.

Kartoitustyön pohjalta olen valinnut tutkimuksen toista vaihetta varten kierrokset, joita toteutetaan säännöllisesti, joilla on mukana edes jotain opetuksellisuutta ja joita toteutettiin ympäri Suomea olevissa historiallisissa kohteissa. Olen saanut sellaisen käsityksen, että lastenkierrosten tyyppisiä esityksiä järjestetään ehkä hyvinkin paljon niin, että niitä esitetään vain muutaman kerran vaikkapa jonkun tapahtuman yhteydessä. Näistä on mahdoton saada kovinkaan hyvää kokonaiskartoitusta eikä ne myöskään kiinnosta sen takia, että niiden ei täydy esityksenä menestyä pidempää aikaa. Satukierrokset (= fiktioon tai enimmäkseen fiktioon pohjautuvat kierrokset) puolestaan jätän jatkotutkimuksesta pois, koska näen haastavampina kierrokset, joilla yritetään sekä viihdyttää että myös opettaa. Satupohjaisista kierroksista otan kuitenkin mukaan Loviisan Merirosvoristeilyn (9), koska näen sen tarjoavan opetuksellisuutta riittävästi jo pelkästään sen historiallisen esityspaikan vuoksi. Lisäksi mukana on Hämeenlinnan lastenkierros (7), vaikka sitä esitetäänkin vain viikon kestävästä lastentapahtuman aikana. Haluan sen mukaan, koska sillä on lastenkierroksena jo pitkät perinteet ja tapahtuman aikana sitä esitetään tiiviisti.

Aivan uusia kierroksia ei ole tullut aineistooni mukaan, koska ilmeisesti uusia rajaukseni ehdot täyttäviä kierroksia ei kesällä 2000 järjestetty. Tämän seikan varmistukseni käytin samaa menetelmää kuin tutkimuksen ensimmäistä vaihetta aloittaessani ja kävin läpi LomaSuomi 2000 -opaskirjan, mutta sieltä ei siis löytynyt tietoa uusista lastenkierroksista. Tutkimukseni toisen vaiheen

aineisto koostuu siten yhdeksästä lastenkierroksesta: Aartenetsintäkierros Aboa vetus & Ars nova - museossa (A), Kadonneen kruunun jäljillä (B), Koiramäen lasten kaupunkiretki (C), Hämeenlinnan Lastenkierros (D), Lasten linnoitusseikkailu (E), Lasten Merirosvoristeily (F), Lasten seikkailuretket Vanhassa Raumassa (G), Pikku-Elinan seikkailuretki Vanhassa Porvoossa (H) ja Pikkuritarikierros (I). Olen antanut kullekin kierrokselle kirjaintunnuksen, jotka työni loppuosan ajan korvaavat aiemmin antamani numerotunnukset.

Verrattuna tutkimuksen ensimmäisessä osassa keräämiini vuoden 1999 tietoihin kierroksista oli kesällä 2000 suhteellisen muuttumattomina pysyneet Koiramäen kierros (C), Lasten merirosvoristeily (F), Pikku-Elinan seikkailuretki (H) ja Pikkuritarikierros (I). Aboa vetus & Ars nova -museossa (A) etsittiin nyt aarretta pohjautuen tarinaan museokoira Olaufferista, Hämeenlinnassa (D) ei enää etsitty kadonnutta taikinaa vaan tällä kertaa hävyksissä oli tuli, Lasten linnoitusseikkailulla (E) selvitettiin salakieliviestin sijaan kadonneen ammusvaraston mysteeriä ja Rauman kadonneen kissan jäljitys oli vaihtunut palotarkastusseikkailuksi (G). Suomenlinnan esityksessä (B) oli uusi käsikirjoitus ja ohjaajakin oli vaihtunut, mutta silti sama perusidea kuninkaan kruunun etsimisestä oli säilynyt. Joistain muutoksistaan huolimatta kierrokset osoittautuivat pitkälti samantapaisiksi, kuin olin käsittänyt puhelinhaastatteluissa vuoden 1999 tietojen pohjalta. Kuvaukseni tutkimuksen toisen vaiheen kierroksista löytyvät tutkijapäiväkirjasta (liite 4).

8 Kierrosten vertailua

Käytyäni katsomassa kaikki kierrokset ensimmäisenä reaktionani oli epäillä, onko näillä eri kierroksilla loppujen lopuksi paljoakaan yhteistä. Kaikki kierrokset olivat nimittäin hyvin erilaisia ja myös erilaisille yleisöille ja eri tarkoituksiin suunniteltuja. Palasin siis epäilyksissäni työni lähtökohtaan eli pohtimaan minkälaisesta esitystapahtumasta lastenkierroksilla on kyse ja ovatko ne kenties aivan oma esitysmuotonsa. Kuitenkin tarkastelemalla kierrosten toteuttamistapoja on havaittavissa joidenkin kierrosten keskenään muistuttavan toisiaan ja myös koko joukolla olevan yhdistäviä tekijöitä. Suurimpana yllätyksellisenä havaintona pidin sitä, kuinka vähäistä kierrosten esitysluonne keskimäärin oli.

Kirjoitan kierrosten vertailun ainoastaan yleisön näkökulmasta enkä tekijän tai esityksen näkökulmasta. Perustan vertailun siis kokemuksilleni toimiessani osallistuvana ja havainnoivana

yleisön jäsenenä. Syventääkseni tätä ymmärrystä keskustelin myös kierrosten vetäjien kanssa, mutta silti näkökulmani vertailussa on yleisön eikä tekijöiden. Lisäksi esityksen näkökulma on mukana sikäli, että vertailua tehdessäni perimmäisenä tarkoitukseni on lisätä ymmärrystä lastenkierrosten esitysmuodosta ja selittää sen erikoislaatuisuutta.

Pohdin aluksi kierroksille antamieni nimitysten toimivuutta ja niiden esitystapahtuman luonnetta. Tämän jälkeen analysoin seuraavat kierrosten laadulliset piirteet: eri tavat hyödyntää rooleja ja käytetyt ”keinot”, yleisön osallistuminen, seikkailullisuus, kierrosten faktamäärä, roolivaatteet ja rekvisiitta, yleisön viihtyminen, esityspaikan hyödyntäminen ja aikuisten mukanaolo. Lopuksi vertailen kierroksia dramaturgisen analyysin kautta.

8.1 Kierrosten nimitysproblematiikka

Omien katsojakokemusteni pohjalta selväksi, että kierrokset olivat keskenään hyvin erilaisia. Tosin tätähän olin osannut odottaa jo kartoitustyön yhteydessä ja siksi ehdotin lastenkierroksille kahta eri luokkaa, jotka vielä eroavat reilusti toisistaan esimerkiksi kierrosten fakta-fiktio –suhteen perusteella. Puhelinhaastattelussa keräämiäni tietojen pohjalta olin valmis jakamaan lastenkierrokset kahteen luokkaan: seikkailukierroksiin ja lasten elämyksellisiin opastuksiin. Nyt oman katsojakokemuksen pohjalta voin tarkastella, kuinka hyvin ehdottamani jaottelu käytännössä toimii.

Aiempien tulosten mukaan kaksi nyt näkemistäni kierroksista olisivat olleet luonteeltaan elämyksellisiä opastuksia. Tällaisina olin valmis pitämään Turun Koiramäen kierrosta (C) ja Porvoon Pikku-Elinan seikkailuretkä (H). Näitä kierroksia yhdisti se, ettei kummallakaan kierroksella yleisöllä ollut suoritettavanaan mitään tehtävää, vaan kierros eteni opastusmuotoisesti, mitä pidin elämyksellisen opastuksen määritelmänä. Sen sijaan molemmilla kierroksilla kyllä välillä tehtiin etsintöjä ja suoritettiin pieniä tehtäviä. Nämä opastukset erosivat toisistaan eniten siinä, että Turussa roolissa olevat vetäjät johdattivat yleisöä ja he olivat koko ajan mukana yleisön kanssa, kun taas Porvoossa kohdattiin oppaan johdolla eri henkilöitä näkemällä pieniä kohtauksia. Molemmat elämykselliset opaskierrokset koettuani voin vahvistaa antamani nimityksen toimivan näiden kierrosten kohdalta.

Seikkailukierroksilla tulee antamani määritelmän mukaan yleisöllä olla jokin yhteinen tehtävä, joka synnyttää kierroksen seikkailullisuuden. Tällaisina pidin ennako-odotusten mukaan kaikkia jäljelle jäävää seitsemää kierrosta. Kadonneen kruunun jäljillä (B), Hämeenlinnan Lastenkierros (D), Lasten

linnoitusseikkailu (E), Lasten merirosvoristeily (F) ja Palotarkastusseikkailu (G) täyttivät mielestäni parhaiten seikkailullisuuden vaatimuksen. Niissä suoritettavat tehtävät vaihtelivat ja koko ajan kierrosta vei eteenpäin jännitys saada se toteutettua. Hämeenlinnan Lastenkierros ja Lasten merirosvoristeily muistuttivat toisiaan siinä, että niissä ei esityspaikan historiallisuuden lisäksi ollut oikeastaan faktatietoa, vaan kyse oli pikemminkin satukierroksista. Jäljelle jäävät Kadonneen kruunun jäljillä, Lasten linnoitusseikkailu ja Palotarkastusseikkailu ovat nähtävissä tyypillisimpinä faktapohjaisina seikkailukierroksina, jotka erosivat toisistaan eniten kierrosten esittäjien rooleissa: Raumalla vetäjät olivat omina itsenään, Suomenlinnan kierroksen esitti rooleihinsa ohjatut näyttelijät ja Loviisassa puolestaan vetäjä oli roolissaan vain puolittain. Näitä eri tapoja käyttää rooleja vertailen tarkemmin luvussa 8.3.

Kartoitustutkimuksen pohjalta olin luokitellut seikkailukierroksiksi myös Aboa vetus & Ars novan Aartenetsintäkierroksen (A) sekä Turun linnan Pikkuritarikierroksen (I). Nämä kaksi kierrosta muistuttivat paljolti toisiaan jo senkin vuoksi, että molemmat järjestettiin museotiloissa. Ne erosivat esityspaikkansa lisäksi muutenkin muista seikkailukierroksiksi luokittelemistani kierroksista. Näissä kahdessa esityksessä seikkailullisuus ja tehtävän suorittaminen (aarteiden etsintä) ei vienyt esitystä eteenpäin, vaan ne olivat mukana tavalliseen opastukseen päälle liimattuna toimintana. Etenkin Pikkuritarikierros eteni pitkälti opastuksena, jossa vain välillä hieman seikkailtiin. Turun linnan opasjaksot olivat tavallisen opastuksen kaltaisia faktapaketteja. Aartenetsintäkierroksella aarrekartta johti yleisöä museoesineeltä toiselle ja niiden kohdalla opas kertoi esineistä tietoa, mutta yritti saada ne osaksi tarinaa. Kummaltakin näistä kierroksista jäi havaintojeni mukaan uupumaan seikkailun tunne, jota yleisöön kuuluneet lapsetkaan eivät tuntuneet saavuttavan.

Nyt minulla on mahdollisuus tarkistaa havaintojeni mukaan aiemmin tekemääni luokitusta. Vaikka kierrokset eroavat toisistaan samassakin nimityskategoriassa toisistaan rajusti, pitäisin kartoitustutkimuksen pohjalta ehdottamiani nimityksiä ja jaottelua varsin onnistuneena. Vaikka muutama kierros tuntuukin olevan antamieni luokitusten rajatapauksia (kaksi opastustyyppistä seikkailukierrosta), en ehdota tähän nimitysjaotteluun uusia luokkia. Voin siis omiin kokemuksiini pohjautuen vahvistaa aiemmini nimitysjaon eli kierrosten yhteisenä nimikkeenä toimii lastenkierros, joita on kahdenlaisia: seikkailukierroksia ja lasten elämyksellisiä opastuksia. Näitä kahta erottaa kierrosten yleisölle mahdollisesti annettava seikkailullinen tehtävä. Seikkailukierrosten toteutustavoista puolestaan riippuu, kuinka eläväksi ja luontevaksi vaikkapa opastukseen liitetty fiktiivinen seikkailu on saatu liitettyä.

Olin myös iloinen huomattessani katsottuani kierroksia, kuinka hyvin olin saanut niiden perusidean selville jo pelkkien puhelinhaastattelujen avulla. Näin mielestäni havainnointityöni tulokset toimivat vahvistuksena tutkimuksen ensimmäisen vaiheen tuloksiin myös niiden kierrosten esittelyn osalta, joita en nyt käynyt katsomassa. Ehkä kautta linjan olin saanut kaikista näkemistäni kierroksista hieman liian ruusuisen kuvan johtuen varmaankin omasta mielikuvituksestani mutta myös vastaajien innostuneesta ja oikeutetusti ylpeästä tavasta kertoa puhelimessa kierroksistaan. Toki jotkin nyt havainnoimani yksittäiset asiat erosivat aiemmasta kierroksesittelystä. Esimerkiksi kierrosten yleisölle tarkoitetut roolit eivät usein tulleet kovinkaan tarkasti esille.

8.2 Esitystapahtuman luonne

Lähden nyt pohtimaan näkemäni perusteella sitä, minkälaisesta esitystapahtumasta lastenkierroksissa on kyse. Luonteenomaista lastenkierroksille on, että niillä liikutaan paikasta toiseen ja useimmiten myös käytännön syistä palataan lopulta samaan paikkaan, josta kierrokselle on lähdetty. Kuljettava reitti on etukäteen määrätty ja yleisö kulkee jonkun kierroksen vetäjän perässä. Matkan aikana voi kierroksesta riippuen tapahtua monenmoista. Nämä reitin ”toimintakohdat” on myös etukäteen määrätty, mutta yleisö saatetaan niillä yrittää yllättää. Kierroksen aikana saatetaan esimerkiksi nähdä draamallisia kohtauksia, suorittaa etsintöjä tai vain kuunnella opastusta. Näitä eri lastenkierroksilla käytettyjä keinoja selvitän tarkemmin seuraavassa luvussa 8.4.

Kierrosten pohtiminen esitystapahtumana on hankalaa, koska kierrokset on harvoin nähtävissä ”esityksinä”. Näkemistäni kierroksista esityksellisyyttä, draamallisia kohtauksia, oli mukana vain Suomenlinnassa (B), Hämeenlinnassa (D) ja Porvoossa (H). Jotain draamallista toimintaa toki sisälsivät kaikki kierrokset johtuen jo pelkästään vetäjien ja yleisön rooleista ja suoritettavista tehtävistä. Silti kierroksista puhuminen *esityksinä* muiden kuin kolmen edellä mainitsemani kohdalla ei ole mahdollista. Lastenkierrokset ovat tyyliltään pikemminkin aarteenetsintäleikkejä tai vain draamallisia aineksia hyödyntäviä opastuksia. Kokemani jälkeen voin todeta, että alunperin tutkimuksen ensimmäiseen vaiheeseen asettamani raja lastenkierrosten luonteesta draamallisena esityksenä ei aina toteutunut. Esityksellisyyden sijaan määrittelin lastenkierrokset niin, että ne sisältävät draamallista toimintaa ja jonkinlaista koossapitävää draamallista jännitettä. Tämä sopii kierroksille esittämäni hybridigenren luonteeseen.

8.3 Eri tavat hyödyntää rooleja

Olen kunkin kierroksen esittelyn yhteydessä tutkijapäiväkirjassa (liite 4) maininnut vetäjien määrän ja myös mahdollisesta roolien käytöstä. Nyt tarkastelen lastenkierrosten roolien käyttöä tarkemmin. Roolissa olo on yksi keino viedä kierroksia eteenpäin. Roolihenkilöitä voidaan myös kohdata kierroksen aikana. Rooleja voidaan toteuttaa eri tavoin ja nyt havainnoimiltani kierroksilta löysin viisi eri rooliin liittyvää tapaa toimia kierroksen vetäjänä. Olen käyttänyt kierroksen toteuttajista sanaa *vetäjä*. Se ei ole kovinkaan hyvä sana kuvaamaan lastenkierrosten toteuttamistyötä, mutta se on tavallaan neutraali tapa, johon hyvin erilaiset tavat viedä kierrosta eteenpäin voidaan lukea. Joillain kierroksilla olisi oikeutettua puhua oppaista, jollain toisella näyttelijöistä ja monilla kierroksilla vetäjän työnä on opastamisen, esiintymisen ja leikin johtajan välimuotoa.

Vetäjä omana itsenään

Vetäjä johtaa kierrosta täysin omana itsenään ja esittäytyy yleisölle omalla nimellään.
(Palotarkastusseikkailu G)

Vetäjällä roolivaatteet

Tässä vetäjällä on joitain roolivaatteita, mutta hän ei kuitenkaan ole roolissa ja esittäytyykin yleisölle omalla nimellään.
(Aartenetsintäkierros A)

Vetäjällä roolivaatteet ja –nimi

Vetäjä toimii roolihenkilönä niin, että hänellä on yllään tämän vaatteet ja myös esittäytyy roolinimellään yleisölle. Hän ei kuitenkaan pyri esiintymään roolissa vaan vie kierrosta eteenpäin omana itsenään.
(Koiramäen kierros C, Pikku-Elinan seikkailuretki H, Pikkuritarikierros I)

Vetäjä puolittain roolissa

Vetäjällä on roolivaatteet ja hän myös esittäytyy roolihenkilönä. Vetäjä toimii roolihenkilönä mukaisesti seikkailtaessa yhdessä. Vetäjä ei kuitenkaan pyri näyttämään tai esiintymään jatkuvasti roolihenkilönä. Hän on lähinnä omana itsenään, mutta suhtautuu juonen etenemiseen roolihenkilön kaltaisesti.
(Lasten linnoitusseikkailu E, Lasten merirosvoristeily F)

Vetäjä roolissa

Vetäjä esiintyy läpi kierroksen roolihenkilönä, jolla on tietysti myös roolin mukaiset vaatteet ja nimi. Hän myös suhtautuu yleisöön roolinsa kautta.
(Kadonneen kruunun jäljillä B, Koiramäen kierros C, Lastenkierros D, Pikku-Elinan seikkailuretki H, Pikkuritarikierros I).

Koiramäen kierroksella ja Pikku-Elinan seikkailuretkellä oli käytössä vetäjistä riippuen eri roolikeinot. Koiramäen bussikuski ja piika toimivat omana itsenään, kun taas mamselli ja merimies olivat läpi kierroksen rooleissaan. Porvoossa puolestaan Pikku-Elinana oli opas, joka toimi omana

itsenään. Matkalla kohdattiin puolestaan fiktiivisessä maailmassa pysyneitä roolihenkilöitä. Pikkuritarikierroksella vetäjänä toimi roolivaatteet ja -nimen omaava opas, mutta lopussa kohdattu kuningatar oli kokonaan roolissa.

Roolin käyttäminen on haastava tapa viedä kierrosta eteenpäin. Helpompi ja tavallaan varmempi tapa on roolin esittämisen sijaan pysyä omana itsenään, vaikka samalla käyttäisikin roolivaatteita ja roolihenkilön nimeä. Roolin esittäminen vaatii esiintymistaitoa ja se on esittäjälleen haastavaa, sillä lapsiyleisö pyrkii testaamaan roolihenkilön aitouden. Kierroksista vain Kadonneen kruunun jäljillä (B) ja Lastenkierros (D) järjestettiin vain roolissa olevia vetäjiä käyttämällä. Koiramäen kierros (C) tapahtui myös lähinnä roolien kautta, koska ei-roolissa olevat vetäjät hoitivat vain käytännön asioita eivätkä osallistuneet itse kierroksen esittämiseen. Rooleja käytettäessä pahimpana vaihtoehtona on roolihenkilöiden esittäminen huonosti eli niin, ettei niihin voi uskoa. Tämä oli nähtävissä Porvoon Pikku-Elinan seikkailuretkellä (H), jossa nuoret harrastajateatterilaiset eivät olleet rooleissaan vakuuttavia. Myöskään Pikkuritarikierroksella (I) lopussa tavattu kuningatar eikä Hämeenlinnan Lastenkierroksella (D) tavattu poika onnistuneet olla uskottavia. Roolityön toimiva läpivieminen vaatii esiintymiskokemusta, taiteellista ilmaisukykyä ja vahvaa läsnäolon tuntua esitystilanteessa. Koska huonosti esitettynä roolit eivät toimi, on ymmärrettävää, että useimmilla kierroksilla ei ollut edes pyritty roolien tekemiseen. Omana itsenään oleminen ei myöskään aiheuta lapsiyleisön suunnalta tulevaa uskottavuusongelmaa ja on siten varmempi keino saada yleisö mukaan seikkailuun. Roolien osaava hyödyntäminen voi puolestaan olla onnistuessaan kiehtova tapa saattaa yleisö fiktiiviseen maailmaan ja luoda siten upeat puitteet elämyksellisyyteen tai seikkailuun, kuten Koiramäen kierroksella (C) ja Suomenlinnassa (B).

Loviisan linnoitusseikkailussa (E) ja merirosvoristeilyssä (F) olisi vetäjillä ollut tilaisuus vetää kierroksia roolissa. Kierroksen vetäjänä toimi fiktiivinen roolihenkilö, mutta kummankaan kierroksen esittäjä ei esiintynyt tosissaan roolissa. He kyllä osallistuivat seikkailuun ja reagoivat juonen kulkuun roolihenkilönsä mukaisesti. Lähinnä vetäjät pysyivät kuitenkin omana itsenään eivätkä pyrkineetkään tarkkaan roolityöhön. Selkeää päätöstä joko roolissa olemisen tai omana itsenä olemisen välillä ei ollut tehty. Kummallakin kierroksella vetäjiä oli käytössä vain yksi, mikä on toisaalta huono lähtökohta ryhtyä rakentamaan fiktiota.

Mahdollisuus dialogiin on roolityötä helpottava ja myös rikastuttava tekijä. Vetäjällä on kova työ, jos hän joutuu yksin viemään läpi vaikkapa reilun tunnin kestävän kierroksen. Useammalla vetäjällä on

mahdollisuus tehdä kierroksesta kiinnostavampi ja jännittävämpi. Vetäjien määrä myös vaikuttaa siihen, kuinka rooleja voi hyödyntää. Yhdellä vetäjällä oli toteutettu Loviisan kierrosten lisäksi Aartenetsintäkierros (A) ja Pikkuritarikierros (I), jossa vain aivan lopussa kohdattiin toinen henkilö eli roolissa ollut kuningatar.

Toisena roolien käytön mahdollisuutena on vetäjien lisäksi antaa yleisölle jokin rooli. Tällöin yleisön rooli selviää yleisölle vetäjän suhtautumisen ja vuorosanojen kautta. Jonkinlainen rooli on toki nähtävissä kaikilla kierroksilla, joilla toimitaan auttajina tehtävää suoritettaessa. Yleisön rooli ei kuitenkaan edellytä tehtävän suorittamisen tavoitetta eli se ei siten ole vain seikkailukierrosten käytössä oleva keino. Näkemistäni seikkailukierroksista selkeä rooli yleisöllä oli Kadonneen kruunun jäljillä (B) (hattupuolueen kuninkaan kannattajat) ja Loviisan Lasten linnoitusseikkailulla (E) (ruotusotilaiden rooli). Lisäksi Koiramäen kierroksen (C) elämyksellisellä opastuksella vetäjänä toiminut mamselli suhtautui yleisöön ”Killeinä ja Elsoina”, eli jonkinlainen rooli oli yleisöllä nähtävissä. Muilla kierroksilla ei poiketen kartoitustutkimustuloksista yleisön roolit tulleet muuten ilmi, kuin että oltiin yhdessä suorittamassa tehtävää. Yleisölle annettuja rooleja käsittelen vielä luvussa 10.1.

8.4 Lastenkierroksilla käytettyjä keinoja

Tässä luvussa esittelen erilaisia keinoja, joilla havaitsin kierroksia vietävän eteenpäin. Olen antanut näille toimintatavoille tai keinoille nimityksen, joka on kirjoitettu tummennettuna ja jota seuraa lyhyt selvitys sen sisällöstä. Lisäksi olen esittänyt kunkin keinoon perässä sulkeissa jonkun kierroksilla näkemäni esimerkin kyseisen keinoon hyödyntämisestä. Keinoiksi nimitän sekä perustapoja toteuttaa kierroksia että pienempiä siihen liitetyjä osioita. Keinoja on toki muitakin kuin ne, jotka olen tähän osannut listata. Mutta näillä muutaman keinoon esittelyllä toivon pystyväni myös tarkemmin esittelemään lastenkierrosten yleisluonnetta.

Aarrekartta

Seikkailuun saattaa liittyä aarrekartta, joka kertoo joko tarkasti, minne kulloinkin täytyy kulkea tai sitten se toimii vain välillä lisävihjeiden antajana ja seikkailutunnelman kohottajana. (Aartenetsintäkierroksella (A) kierrosta kuljetti eteenpäin aarrekartalta seurattu reitti.)

Draamallisen kohtauksen katsominen

Kierroksella saattaa tulla vastaan roolihenkilöitä, jotka esittävät draamallisen kohtauksen, joka on etukäteen harjoiteltu. Näihin kohtauksiin yleisö voi myös mahdollisesti jollain tapaa osallistua. Myös kierroksen vetäjinä toimivat roolihenkilöt saattavat esittää kohtauksia. (Kadonneen kruunun jäljillä

(B) eteni siten, että vetäjinä toimivat roolihenkilöt esittivät kuljettavan reitin aikana kohtauksia, joihin yleisö saattoi osallistua.)

Esineen kokeilu

Kierroksilla saatetaan käydä katsomassa jotain (useimmiten historiallista) esinettä, ja usein niiden käyttöä voi myös kokeilla. (Koiramäen kierroksella (C) halukkaat saivat kokeilla jalkapuussa olemista.)

Etsintä käskystä

Vetäjä ilmoittaa, että jollain kierroksen hetkellä tulee aloittaa etsinnät. Hän saattaa kertoa tarkasti, mitä etsitään tai vain antaa ohjeen etsiä jotain, joka liittyisi suoritettavaan tehtävään. (Lasten merirosvoristeilyllä (F) merirosvotyttö pyysi yleisöä etsimään jotain linnoituksen sisäänkäynnin holvista.)

Irrallinen leikki

Vetäjien johdolla yleisö voi tehdä jonkun leikin, vaikkapa jotain hauskaa liikettä sisältävää toimintaa. Leikillä ei kuitenkaan ole merkitystä itse juonen etenemisessä, vaan se on tavallaan irrallisena liitetty mukaan kierrokseen. (Palotarkastusseikkailulla (G) leikittiin vesiviestiä.)

Kysyminen yleisöltä

Vetäjät saattavat kierroksen aikana esittää yleisölle kysymyksiä. Kysymistä saattaa olla mukana esitettävissä draamallisissa kohtauksissa tai opastuksen yhteydessä. Saadut vastaukset joko vievät kierrosta eteenpäin tai sitten kysymisellä ja vastaamisella ei ole suurempaa merkitystä. (Pikkuritarikierroksella (I) opas kysyi, mitä yleisö tiesi turnajaisista, kuunteli vastaukset ja alkoi sitten itse kertoa aiheesta.)

Laulu

Kierrokseen voi kuulua myös laulamista. Joku vetäjistä saattaa esittää laulun tai sitten vetäjät opettavat yleisölle laulun, jota voidaan laulaa yhdessä. (Palotarkastusseikkailun (G) päätteeksi laulettiin käveltäessä laulua, joka kertoi onnistuneesti suoritetusta tehtävästä.)

Oma havainnointi

Lapset saattavat olla tempautuneina seikkailuun ja siten suorittaa itsenäisesti etsintöjä paikoista ja tilanteissa, joita ei kierrokselle ole etukäteen suunniteltu. Yleisö saattaa myös tehdä omia tehtävän ratkaisuun liittyviä päätelmiä ja kertoa niistä vetäjälle. Näiden ennalta suunnittelemattomien havaintojen suhteen vetäjän täytyy improvisoida niiden merkitys tai jättää ne huomiotta. (Kadonnan kruunun jäljillä (B) lapset usein ehdottivat mitä merkillisimpiä asioita ja olivat huomaavinaan johtolankoja. Näyttelijät pyrkivät huomioimaan nämä odottamattomat kommentit ja usein saivat käännettyä ne koko yleisöä koskeviksi uusiksi seikkailun käännteiksi.)

Opastus

Kierroksen aikana opas voi tavanomaiseen opastustyyliin kertoa yleisölle faktatietoa. Yleisö kuuntelee kerrottuja asioita ja voi myös kysellä niistä. (Pikkuritarikierros (I) eteni lähinnä tällaisena perinteisenä opastuksena.)

Palkitseminen

Usein kierrosten lopussa on luvassa yleisön palkitseminen. Kaikille yleisön jäsenille jaetaan jokin palkinto tai kunniakirja. Palkitsemisena voidaan pitää myös pienen syömisen saamista, lupaa pitää

omanaan kierroksen alussa jaettua esinettä tai vain vetäjän yleisölle antamaa sanallista kiitosta. (Aartenetsintäkierroksen lopuksi kukin sai lyödä itselleen muistoksi oman muistorahan.)

Puhuminen vetäjän kanssa

Vetäjät saattavat olla roolihenkilöitä tai vain tavallisia kierroksen oppaita. Yhtä kaikki yleisö kokee näiden henkilöiden olevan perillä kierroksilla tapahtuvista asioista ja siten yleisö voi halutessaan kysyä vetäjiltä esimerkiksi jotain mahdollisen tehtävän suorittamiseen liittyviä ohjeita tai kertoa näille omista havainnoista tai mielipiteistä. (Aartenetsintäkierros (A) eteni pitkälti yleisön ja vetäjän välisenä dialogina.)

Roolihenkilön kohtaaminen

Osa vetäjistä on kierroksella mukana sen alkuhetkistä lähtien. Kierroksen aikana saatetaan kohdata joku uusi henkilö, joka voi yhdessä vetäjän kanssa esittää kohtauksen tai antautua juttusille yleisön kanssa. Nämä kohtaamiset voivat tarjota uusia juoneen liittyviä käännteitä ja niillä yleisö voidaan pyrkiä myös yllättämään tai jopa pelästyttämään. (Lastenkierroksella (D) tulta etsittäessä tavattiin muun muassa yllättäen paikalle tullut paha örkki, joka pelotteli yleisöä).

Roolit

Sekä vetäjillä että yleisöllä saattaa olla kierroksen ajan jokin rooli. Vetäjien roolit voidaan toteuttaa eri tavoin, joiden ääripäinä on joko vetäjän toimiminen läpi esityksen täysin roolissaan tai sitten pysyttäytyminen omana itsenään. Roolien käyttöä olen kuvannut tarkemmin edellisessä luvussa.

Yhdessä tekeminen

Yhtenä joukkona yleisö paitsi kulkee eteenpäin myös tekee joitain asioita. Yhdessä saatetaan esimerkiksi asettua johonkin muodostelmaan, tehdä hovikumarrus, juosta, sanoa yhteen ääneen taikasanat tai laulaa. (Lasten linnoitusseikkailulla (E) koko kierroksen alkuosa muodostui muodostelmassa kulkemisesta ja ruotuväen sotilaina äkseeraamisesta.)

Yksin tekeminen vuorollaan

Kierros voi sisältää kohtia, joissa kutakin yleisön jäsentä pyydetään yksi kerrallaan tekemään jokin asia. (Pikkuritarikierroksella (I) jokaisen tuli polvistua kuningattaren eteen, joka sitten löi katsojan ritariksi.)

Yleisön pukeminen

Yleisöä varten voi olla tarjolla joitain helposti puettavia vaatteita, kuten viittoja ja päähineitä. Nämä vaatteet voivat lisätä omalta osaltaan seikkailun tuntua. Vetäjille asusteet saattavat toimia keinona tunnistaa yleisöön kuuluvat henkilöt. Pukemisen lisäksi katsojille voidaan jakaa joitain varusteita (kuten aarrekarttoja) ja tehdä kasvomaalauksia. (Lasten merirosvoristeilyllä katsojat saivat pukea ylleen merirosvohuivin tai -liivin. Merimatkan aikana halukkaille myös maalattiin kuvia kasvoihin.)

8.5 Lastenkierrosten keskeiset ominaisuudet

Seuraavaksi vertailen havainnoimiani kierroksia viiden lastenkierroksille keskeisenä pitämäni ominaisuuden mukaan. Vertailen kierroksia keskenään niiden interaktiivisuuden, seikkailullisuuden, faktamäärän, käytettyjen roolivaatteiden ja rekvisiitan määrän ja laadun mukaan sekä yleisön viihtymisen mukaan. Nämä viisi ominaisuutta olen koonnut taulukkoon 3. Olen jakanut kierrokset edellisten ominaisuuksien mukaan neljään luokkaan: ei lainkaan, vähän, jonkin verran, paljon. Seuraavissa luvuissa 8.5.1-8.5.5 käyn kunkin ominaisuuden vertailun lävitse ja niiden alussa myös selvitän, mitä kullakin ominaisuudella lähemmin tarkoitan. Sitten vertailen luvuissa 8.5.6 ja 8.5.7 kahta muuta havainnoimieni lastenkierrosten ominaisuutta: kuinka hyvin esityspaikkojen erityislaatuisuus on saatu kierroksella hyödynnettyä ja kuinka aikuiset ovat viihtyneet mukana kierroksilla.

Lähtiessäni vertailemaan kierroksia keskenään tulee pitää mielessä, että ne kaikki on toteutettu omalla tavallaan eikä niillä ole aina edes pyritty saavuttamaan niitä ominaisuuksia, jotka olen nyt ottanut vertailun kohteeksi. Teen vertailua kuitenkin sen vuoksi, että mielestäni valitsemani ominaisuudet ovat mukana lastenkierroksilla, kierroksen ominaislaadusta riippuen eri ominaisuuksien korostuessa. Lisäksi tulee huomioida, että olen nähnyt kustakin kierroksesta vain yhden esityskerran. Omasta kokemuksestani tiedän, että jokainen lastenkierroksen esitys on varmasti erilainen, kahta samanlaista esitystapahtumaa ei ole. Eli voin vertailla vain yhden kokemuksen pohjalta saamaani käsitystä kustakin kierroksesta. Toisaalta keskusteluissani kierrosten vetäjien kanssa kaikki pitivät näkemääni kierrosta joko onnistuneena tai varsin onnistuneena verrattuna vetäjien saamiin kokemuksiin. Kysyin tätä kaikilta kierroksen vetäjiltä, paitsi Pikkuritarikierroksen (I) oppaalta, jonka kanssa minulla ei ollut mahdollisuutta kierroksen jälkeen keskustella.

TAULUKKO 3. Kierrosten keskeisten ominaisuuksien vertailua.

	Ei lainkaan	Vähän	Jonkin verran	Pajon
Osallistuminen		C, H	A, B, D, F, I	E, G
Seikkailullisuus		A, C, H, I	D, E, G	B, F
Faktamäärä	F	D	A, B, E, G, H	C, I
Roolivaatteet ja rekvisiitta		A, F, G	E, I	B, C, D, E, H
Yleisön viihtyminen		A, H, I	D, E	B, C, F, G

- A = Aarteetsintäkierros
- B = Kadonneen kruunun jäljillä
- C = Koiramäen kierros
- D = Lastenkierros
- E = Lasten linnoitusseikkailu
- F = Lasten merirosvoisteily
- G = Palotarkastusseikkailu
- H = Pikku-Elinan seikkailuretki
- I = Pikkuritarikierros

8.5.1 Yleisön osallistuminen

Yleisön osallistumisella tarkoitan niitä kierroksen hetkiä, jolloin yleisö on saattanut olla itse mukana osallistumassa toimintaan. Paljon osallistumista sisältäneet kierrokset ovat edenneet siten, että niissä yleisöllä on jatkuvasti ollut tärkeä rooli tapahtumien etenemisessä ja he ovat saaneet tehdä paljon erilaisia tehtäviä eikä toimia vain tapahtumien sivusta seuraavana katsojana.

Kaikki kierrokset sisälsivät ainakin jonkin verran osallistumista. Osallistuminen ylipäänsä onkin yksi lastenkierrosten tunnusmerkki. Toki osallistumisen tunteen luo jo se, että vetäjien kanssa liikutaan paikasta toiseen ja se, että vetäjät koko ajan kommunikoivat yleisön kanssa yhteistyössä. Kuten edellisessä luvussa listaamistani lastenkierrosten keinoista voi päätellä, osallistumistoimintaa on hyvin monenlaista. Suuren osan siitä muodostaa yleensä annetun tehtävän ratkaiseminen, joka edellyttää osallistumista. Osallistuminen voi olla joko tähän tehtävään suoraan liittyviä toimintoja tai sitten irrallisia kierrokseen liitettyjä leikki- ym. osuuksia.

Eniten osallistumista sisälsivät Lasten linnoitusseikkailu (E) ja Palotarkastusseikkailu (G). Niissä yleisö oli koko ajan vetäjien kanssa suorittamassa tehtävää ja kierrosten eteneminen sisälsi jatkuvasti jonkinlaista toimintaa, joko yksittäisiä leikkejä ja harjoituksia tai vapaata etsintä- ja havainnointityötä. Linnoitusseikkailulla tosin alussa oli myös varsin pitkä opastusosuus, mutta sekin tapahtui ruotusotilasleikin varjolla muodostelmassa seisten.

Vähiten osallistumista oli odotetusti Koiramäen kierroksella (C) ja Pikku-Elinan seikkailuretkellä (H), jotka ovat luonteeltaan elämyksellisiä opastuksia. Näillä kummallakin kierroksella oli silti varsin paljon yleisön osallistuttamistoimintaa, mutta verrattuna muihin kierroksiin sitä oli selvästi vähemmän. Nämä kierrokset etenivät opastuksina, joiden väliin tuli aina yhdessä tehtäviä asioita. Jonkin verran osallistumista oli jäljelle jäävissä eli suurimmassa osassa kierroksia. Näillä kierroksilla osallistuminen oli jatkuvasti osana kierroksen etenemistä. Silti niissä välillä oli vetäjien johtamia osuuksia, joissa yleisö lähinnä kuunteli tai seurasi tapahtumia. Siten osallistuminen ei ollut samalla tavalla jatkuvasti läsnä, kuin paljon-luokituksen saaneiden kierrosten kohdalla.

Osallistumisen osuutta pohdittaessa voi myös vertailla, milloin osallistuminen oli pakollista ja milloin vapaaehtoista. Eli saattoiko kierroksen vain seurata, jos ei halunnut lainkaan osallistua toimintaan. Selvää on, että kaikki kierrokset edellyttävät vetäjien mukana kulkemista ja myös yleisiä yleisön käyttäytymissääntöjä sekä vetäjien antamien ohjeiden noudattamista. Millään kierroksella ei tavallaan

pakotettu toimimaan ja vaikkapa etsimään johtolankoja, jos se ei kiinnostanut. Kadonneen kruunun jäljillä (B) oli ainoa, jossa yleisöä eniten ohjattiin ja kehoitettiin osallistumiseen. Myös linnoitusseikkailun (E) alun ruotuväkiosuuteen oli osallistuttava. Yleisön osallistumisen edellyttäminen on tavallaan riskialtista, koska se saattaa myös lisätä tapahtumaan epäilevästi suhtautuvan katsojan negatiivisuutta. Katsoja ei saa tuntea itseään uhatuksi, vaan aina tulee olla vaihtoehto olla osallistumatta. Toki näillä osallistumista vaatineillakin kierroksilla olisi voinut jättää epämieluisina kokemiaan asioita tekemättä, mutta niiden esitysmuodon vuoksi, lähinnä käytettyjen roolien takia, kieltäytyminen olisi ollut vaikeaa.

8.5.2 Seikkailullisuus

Seikkailullisuuden määrällä tarkoitan kierroksella katsojille syntyvää seikkailun tuntua, johon vaikuttaa sitoutuminen mahdollisesta suoritettavana olemaan tehtävään, mahdollisuutta osallistua seikkailun toimintaan ja ehkä jopa vaikuttaa kierroksen etenemiseen. Seikkailullisuuden voisi kuvitella olevan juuri seikkailukierroksiksi luokittelimieni kierrosten tavoitteena. Seikkailun tunnun syntyyn vaikuttaa myös vetäjien toiminta ja mahdollinen roolien hyödyntäminen sekä ylipäänsä kierrokselle rakennettu draamallinen jännite. Olen jakanut seikkailullisuuden mukaan kierrokset luokkiin perustuen siihen, mitä itse koin seikkailullisena ja miten koin yleisön jäsenten sitoutuneen seikkailun etenemiseen.

Seikkailullisuutta on mukana kaikilla havainnoimillani lastenkierroksilla. Myös elämyksellisiksi opastuksiksi luokittelimani kierrokset sisältävät seikkailun tuntua. Seikkailutapahtumat, kuten osallistuminen ja yllätykset, ovat juuri niitä piirteitä, jotka luovat elämyksellisyyttä ja erottavat lastenkierrosopastuksen tavallisesta opastuksesta.

Vähän seikkailullisuutta oli elämyksellisiksi opastuksiksi luokittelimillani Koiramäen kierroksella (C) ja Pikku-Elinan seikkailuretkellä (H). Samaan luokkaan seikkailullisuutensa puolesta kuuluvat myös lähinnä opastuksiksi luokittelimani Aarteenetsintäkierros (A) ja Pikkuritarikierros (I). Täytyy siis kuitenkin pitää mielessä, että sijoittuminen vertailutaulukossani luokkaan ”vähän” johtuu vertailusta, jossa muut havainnoimani kierrokset ovat sisältäneet seikkailullisuutta selvästi enemmän. Se ei tarkoita, etteikö näilläkin kierroksilla olisi ollut jännitettä ja jännittäviäkin hetkiä.

Jonkin verran seikkailullisuutta sisälsivät Lastenkierros (D), Lasten linnoitusseikkailu (E) ja Palotarkastusseikkailu (G). Nämä olivat jokainen seikkailuja, joilla kaikilla oli mukana jännittävä

seikkailun tunnelma. Suoritettava tehtävä yhdisti yleisöä ja siihen oli kiinteästi sitouduttu. Seikkailullisuusmäärässä nämä kierrokset ohitti kuitenkin kaksi mielestäni eniten seikkailullista kierrosta, Kadonneen kruunun jäljillä (B) ja Lasten merirosvoristeily (F). Näillä kierroksilla yleisö tuntui aidoimmin heittäytyvän mukaan seikkailuun ja jännite syntyi parhaiten. Merirosvoristeilyn sijoittumista selittää siihen osallistuneiden katsojien nuori ikä. Lähinnä pienemmille lapsille suunnattu aarteen etsintä sai pienet katsojansa pauloihinsa ja he elivät aidosti etsinnöissä mukana. Kadonneen kruunun jäljillä –kierroksen sijoittumista selittää siinä käytetyt esitykselliset keinot, joilla esitys oli toteutettu. Tunteita kokeneet roolihenkilöt ja tarkasti rakennettu draamallinen käsikirjoitus saivat aikaan jännitteen, joka sai mukaansa monen ikäisistä koostuneen katsojajoukon. Tavat, joilla lapsikatsojat aidosti hyvästelivät joko merirosvotyttö Svartista tai Kustaa III:tta, osoittivat, että seikkailu oli ollut katsojilleen lähes totta.

8.5.3 Kierrosten faktamäärä

Tällä vertailuun asettamalla ominaisuudella tarkoitan kierroksilla esiintynyttä faktatiedon määrää, joka on ollut katsojille omaksuttavissa. Kierrosten opetuksellisuus on myös kullakin kierroksella eri tavoin painotettu ominaisuus. Jatkotutkimuksen kierroksethan valitsin osittain sen vuoksi, että halusin niillä olevan mukana ainakin jotain opetuksellisuutta. Jo siinä vaiheessa tiesin, että satukierroksena pitämäni Lasten merirosvoristeily (F) ei sisällä faktatietoa, mutta otin sen mukaan, koska se järjestettiin historiallisessa kohteessa. Täten se sijoittui vertailussani ”ei lainkaan” faktatietoa sisältäväksi kierrokseksi. Kuten jo aiemmin ottaessani sen mukaan jatkovertailuun totesin, sen voidaan silti nähdä sisältävän opetuksellisuutta pelkästään esityspaikkansa vuoksi. Samaten se, kuten muutkin kierrokset, voi tarjota kasvatusta sosiaalisista taidoista, ryhmässä olemisesta ja yleisökäyttäytymisestä. On pidettävä mielessä, että kierrokset tarjoavat siis lukuisia mahdollisuuksia informaaliseseen oppimiseen. Nyt tekemälläni faktamäärän vertailulla en siis tarkoita kierrosten opetuksellisuutta ylipäänsä, vaan kierroksilla tarjottua oikean historiallisen faktatiedon määrää.

Vähän faktatietoa tarjosi Lastenkierros (D). Lastenkierroksella oltiin lähinnä fiktiivisen tulen etsinnän parissa, mutta kierroksen tapahtumat esittelivät Hämeen linnaa ja myös hieman entisaikojen tapoja. Sen tarjoama faktatiedon määrä perustui lähinnä syntyneeseen tunnelmaan, josta saattoi myös joitain tiedon muruja tarttua tarkkaavaiselle katsojalle. Pääpaino siinä oli kuitenkin fiktiossa. Eniten faktatietoa oli tarjolla Koiramäen kierroksella (C) ja Pikkuritarikierroksella (I). Ne etenivät opastuksina ja koko ajan kuultiin faktatietoa ja yhteensä tietoa oli tarjolla valtaisa määrä. On kiintoisaa, kuinka eri tavoin nämä kaksi kierrosta oli kuitenkin toteutettu. Siinä missä

Pikkuritarikierroksella opas kertoi omana itsenään yksityiskohtaisia Turun linnan historian tapahtumia Koiramäen kierroksella tieto tarjoiltiin roolihenkilöiden välityksellä ja jatkuvasti heidän hauskaan kielenkäyttöön verhoituna.

Suurin osa kierroksista sijoittuu ”jonkin verran” faktaa sisältävien kierrosten luokkaan. Siellä on sekä opastusluonteiset Aartenetsintäkierros (A) ja Pikku-Elinan seikkailuretki (H) että seikkailukierroksista Kadonneen kruunun jäljillä (B), Lasten linnoitusseikkailu (E) ja Palotarkastusseikkailu (G). Keskenään näidenkin toteutustavat eroavat toisistaan paljon, minkä voi todeta vaikkapa vertaamalla niitä luokittelemani seikkailullisuusominaisuuden kanssa. Faktamäärää on voitu tarjoilla jonkin verran joko seikkailutunnelman yhteydessä tai ilman sitä.

8.5.4 Roolivaatteet ja rekvisiitta

On selvää, että kierroksilla, joilla ei esiinny puhtaita roolihenkilöitä, ei myöskään vetäjien pukemiseen ole tarvinnut panostaa. Niinpä tämä vertailu menee varsin pitkälti edellisessä luvussa esittelemäni rooliensuorituksen eroavaisuuksien mukaan. Rooleja hyödyntäneet kierrokset sijoittuvat roolivaatteiden käytössä kategoriaan ”paljon” ja puolestaan lähinnä omana itsenään toimineiden vetäjien kierrokset luokkaan ”vähän”.

Huomattavaa on, että kaikilla kierroksilla on kuitenkin käytetty ainakin jonkin verran vaatteita ja rekvisiittaa. Niinpä näiden hyödyntäminen on myös yksi lastenkierrosten yhteinen ominaisuus. Aartenetsintäkierroksella (A) ja Lasten merirosvoristeilyllä (F) vetäjillä oli yllään lähinnä nykyajan vaatteita, jotka vain viittasivat seikkailun aiheeseen. Ainoa kierros, jolla vetäjät eivät olleet pukeutuneet lainkaan oli Palotarkastusseikkailu (G). Siinä oli kuitenkin käytetty vähän rekvisiittaa, kun matkalla tavattiin viittaan ja huiviin verhoutunut palokaluston varkauteen syylistynyt eukko. Lisäksi kaikille katsojille puettiin huivit.

Jonkin verran roolivaatteita ja rekvisiittaa sisälsivät Lasten linnoitusseikkailu (E) ja Pikkuritarikierros (I). Näiden sijoittumista yhdistää ja selittää se, että molemmat kierroksista on toteutettu lähinnä yhden henkilön voimin. Kummankin kierroksen vetäjällä oli tarkasti ajanmukaiset roolivaatteet. Neljällä kierroksella oli roolivaatteita käytössä paljon, koska niissä oli useampi tarkasti roolinsa mukaan puettu vetäjä. Näitä kierroksia olivat Kadonneen kruunun jäljillä (B), Koiramäen kierros (C), Lastenkierros (D) ja Pikku-Elinan seikkailuretki (H). Huomattavaa on, että näin monelta kierrokselta löytyy hienot roolivaatteet. Tämä kuvastaa myös tapaa, jolla usein kierrosten vetäminen on

toteutettu. Roolivaatteet tuntuvat muodostavan suuren osan käytetyistä rooleista eli esittämisellä ja eläytymisellä ei tarvitse olla niin suurta väliä, kunhan yllä on kunnolliset roolivaatteet.

Lisäksi esityksissä oli mukana erilaista rekvisiittaa, usein johtolankoina toimineita vanhoja esineitä. Yleensä yhdellä kierroksella ei kuitenkaan käytetty paljoa rekvisiittaa, vaan kierrokset oli toteutettu käyttämällä muutamaa hyvää esinettä. Yhdelläkään kierroksella ei siis ollut tarkasti lavastettuja kohtauspaiikkoja pullollaan rekvisiittaa. Lähinnä käytetty rekvisiitta oli viitteellistä ja myöskään mitään turhaa tavaraa ei ollut havaittavissa, vaan löydettyillä esineillä oli juonen etenemisen kannalta selkeä merkitys.

8.5.5 Yleisön viihtyminen

Viihtymisen vertailun tekeminen on kenties kaikkein vaikeinta, koska siinä olen joutunut eniten tulkitsemaan muun yleisön tuntemuksia ja tehdä sen pohjalta vertailua. Jo tutkimuksen ensimmäisen vaiheen yhteydessä esille tullut tulos kierrosten viihdyttävyydestä ja toimivuudesta (järjestäjien näkökulma) piti paikkansa: yleisö piti kaikista kierroksista, joten lastenkierrosluonne tuntuu miellyttävän yleisöä. Yleisö siis viihtyi suhteellisen hyvin kaikilla näkemilläni kierroksilla. Nyt vertailemalla olen kuitenkin asettanut jonkun kierroksen luokkaan, jonka mukaan se olisi viihdyttänyt vain ”vähän”. Tämä johtuu siitä, että yleisön viihtymisessä oli mielestäni havaittavissa selviä eroja eli yleisö viihtyi paremmin jollain kierroksella kuin toisella. Tarkkailemani yleisö vaihteli kuitenkin kaikilla kierroksilla, joten en voi vertailla saman katsojaryhmän kokemuksia. Niinpä tämä vertailu pohjautuu sekä havaintoihini kulloisenkin yleisön parissa että omiin kokemuksiini ja arviointeihin esityksen yleisestä toimivuudesta ja viihdyttävyydestä, kun vertailtavana on kaikki näkemäni kierrokset.

Perustan vertailuni paljon ja vähän viihdyttäneistä kierroksista omiin mielipiteisiini kierrosten kokonaisuuksista ja havaintoihini kulloisenkin yleisön reaktioista kierroksen aikana. Runsaasti viihdyttäneessä kierroksessa on mielestäni ollut havaittavissa yleinen tyytyväisyys kierrokseen, kierroksen aikana esiintyneet yleisöreaktiot, yleisön huomiointi, kierroksen kokonaistoimivuus ja sen aikana syntynyt ilmapiiri. Vähän viihdyttäneissä kierroksissa ei puolestaan yleisö ole kokonaisuudessaan tuntunut nauttineen esitystapahtuneesta yhtä paljon kuin muualla, suhtautuminen kierroksen tapahtumiin on ollut varautunutta ja kierroksilla on ollut havaittavissa olleita selkeitä puutteita ja heikkouksia. Usein nämäkin piirteet ovat olleet nähtävissä ja ymmärrettävissä kunkin

kierroksen ominaisuutta ymmärtäen. Tulee siis muistaa, että olen tehnyt vertailun suhteessa toisiin havainnoimiini kierroksiin.

Yleisöä viihdyttivät paljon Koiramäen kierros (C), Lasten merirosvoristeily (F), Palotarkastusseikkailu (G) ja Kadonneen kruunun jäljillä (B). Lähimmäksi samaa viihdyttävyyttä, siis jonkin verran viihdyttäväksi kierroksiksi, ylsivät Hämeenlinnan Lastenkierros (D) ja Lasten linnoitusseikkailu (E). Hämeenlinnan Lastenkierroksella oli yksi selkeä, mutta häiritsevä puute. Siellä kierros eteni liian nopeasti ja epäselvästi, mikä esti kaikkien yhtäläisen osallistumisen ja myös aiheutti koko tapahtumaan seikkailuun sopimatonta nopeaa kierroksen läpiviemisen tuntua. Linnoitusseikkailun puutteena oli puolestaan sen kaksijakoisuus. Alun historiaosuus tuntui tylsältä eikä se myöskään onnistunut yhdistymään itse seikkailuun.

Havainnoimistani kierroksista vähän yleisöä viihdyttäneitä olivat Aartenetsintäkierros (A), Pikku-Elinan seikkailuretki (H) ja Pikkuritarikierros (I). Aartenetsintäkierros oli varsin yksinkertaisilla keinoilla toteutettu museokierros, joka ei pyrkimyksensä huolimatta saanut seikkailua syntymään. Pikku-Elinan kierroksen heikkona lenkinä oli siinä nähdyt kohtaukset, jotka olivat varsin huonosti ja jopa välinpitämättömästi esitettyjä. Lisäksi Porvoon kierrosta häiritsi sen reitti kierroksen kulkiessa ympäri vilkkaasti liikennöityjä vanhan kaupungin ahtaita katuja. Pikkuritarikierroksella tarjottiin katsojille todellinen teemaopastus ritariajasta, mutta tietoa tuli liikaa sulatettavaksi jopa aikuiskatsojalle. Seikkailulliset vaiheet oli vain yksinkertaista etsintätoimintaa opastusjaksojen väleissä.

Koska kaikki kierrokset saivat lapsikatsojansa ainakin jossain määrin innostumaan, voidaan kysyä, onko lapsia helppo viihdyttää. Havaintojeni mukaan näin on, sillä monet kierroksista oli hyvin vähillä keinoilla toteutettuja, ja silti ne onnistuivat saamaan yleisön innostumaan. Toisaalta voidaan ajatella, että monille katsojista lastenkierroksen muoto oli uutta eikä aiemmin ollut vastaavaan toimintaan osallistuttu. Se selittäisi yleisen tyytyväisyyden kierroksiin, joka ei minulle tarttunut useampia kierroksia ja toteutustapoja nähneenä.

8.5.6 Paikan hyödyntäminen

Tutkimuksen toiseen vaiheeseen valitsemieni lastenkierroksia yhdistävänä tekijänä on paikka, jossa niitä järjestetään. Kaikki yhdeksän kierrosta järjestettiin jossain historiallisessa kohteessa: linnoituksissa, linnoissa, raunioilla, kaupunkien vanhoissa osissa tai kaupungin useampia kohteita

yhdistellen. Nyt vertailun kohteeksi nousee, kuinka hyvin kullakin kierroksella oli pystytty hyödyntämään omaa esityspaikkaa. Toki lähtökohtana tässäkin on, että kierrospaikat eroavat toisistaan rajusti ja siten myös perusmahdollisuudet toteuttaa kierrosta eroavat.

Samantyyppisinä seikkailullisina opaskierroksina edenneet Aartenetsintäkierros (A) ja Pikkuritarikierros (I) tapahtuivat museotiloissa. Se myös aiheutti sen, että kierroksen reitistä ei voinut muodostua yllätyksellistä, koska koko ajan pysyttiin näyttelytilojen käytävillä. Aartenetsintäkierroksella reitti eteni raunioiden keskellä, mutta koko ajan oli pysyttävä sinne rakennetulla käytävällä eikä esiin kaivettuihin luoliin voinut museosyistä lähteä seikkailemaan. Pikkuritarikierroksen järjestäminen pelkästään Turun linnan museotiloissa hieman ihmetytti. Sillä Koiramäen kierroksella (C) käytiin myös Turun linnassa ja siinä liikuttiin yllättävien ovien ja käytävien kautta ja myös vanhoissa linnan tiloissa. Vaikka Koiramäen kierroksella käytiin lisäksi muissa Turun matkailukohteissa, oli siinä pystytty hyödyntämään Turun linnan tiloja kiinnostavasti. Lisäksi Koiramäen kierros johdatti yleisön tutustumaan Aura-joella liikennöivään lauttaan, Suomen Joutsen -alukseen ja vieläpä Luostarinmäen käsityökortteleihin. Suomen Joutsen koluttiin varsin perinpohjaisesti ja Luostarinmäellä kuljettiin vetäjien johdolla johdetusti muutamassa käsityöalossa. Koiramäen kierroksella pystyttiin onnistuneesti yhdistämään nämä kaikki nähtävyyshkohteet ja kierrokselta jäi tuntu, että Turusta oli saanut nähdä todella paljon.

Toisiaan muistuttavia ovat eri kaupunkien vanhoissa osissa järjestetyt Palotarkastusseikkailu (G) vanhassa Raumassa ja Pikku-Elinan seikkailuretki (H) vanhassa Porvoossa. Nämä kaupungit eroavat tietenkin toisistaan, mutta silti uskallan vertailla, että Raumalla oli kierroksen reitti osattu suunnitella paremmin. Molemmilla kierroksillahan oltiin kaupungin kaduilla, jotka myös vetävät puoleensa paljon muita matkailijoita ja saattavat olla siksi ruuhkaksiakin. Raumalla pystyttiin tekemään kierros niin, että sen reitti vei pois suosituimmalta keskusalueelta sitä ympäröiville kaduille, kirkon raunioille ja puutalojen pihoille. Raumalla kierros sai toteutua omassa rauhassaan, ja lisäksi siihen oli liitetty kiehtovia paikkoja, kuten talojen välissä olevassa pimeässä palosolassa käynti ja pienten kävelysiltojen ylittämistä. Porvoossa puolestaan kierros kulki jatkuvasti paikoissa, joissa oli paljon muita ihmisiä ja myös liikennettä. Osaksi sen vuoksi kierroksen aikana nähtyihiin kohtauksiin välittyi kiireinen tunnelma. Porvoossa oli kierrokseen liitetty myös käynti kaupungin museossa. Porvoon kierroksen lopetuspaikka oli onnistunut; Runebergin mehukesteillä oltiin kauniin talon rauhallisella takapihalla ja sen puutarhassa.

Lasten linnoitusseikkailu (E) ja Lasten merirosvoristeily (F) järjestettiin samassa paikassa, Svartholman linnoituksessa. Linnoitus on varsin pieni, joten molemmilla kierroksilla sen paikat ehdittiin koluta hyvin. Molemmilla kierroksilla käytiin pitkälti samoissa paikoissa, luolissa, lyhyissä tunneleissa ja kuljettiin meren rantaa pitkin. Lisäksi merirosvoristeilyllä puolet kierroksen ajasta kului pitkällä laivamatkalla saavuttaessa Loviisasta linnoitussaarelle. Tämän takia linnoitusseikkailulla ehdittiin olla pidemmän aikaa itse linnoituksessa ja ehdittiin kiertää se merirosvoristeilyä yksityiskohtaisemmin. Kadonneen kruunun jäljillä (B) tapahtuu puolestaan Suomenlinnassa, joka on pinta-alaltaan laaja, useasta saaresta koostuva linnoitus. Niinpä kierros tapahtui sen päämuseosaarella, jossa liikuttiin sekä ulkoilmassa että Suomenlinnan tarjoamissa pitkissä tunnelitiloissa. Suomenlinnan kierroksella mukana oli esityspaikkoja, joihin ei matkailijat tavallisesti pääse lainkaan tutustumaan. Nämä pimeät ja turisteista tyhjät tilat olivat tietenkin omiaan lisäämään seikkailun tunnelmaa. Myös Koiramäen kierroksen (C) Turun linna –osuudella, Hämeen linnan Lastenkierroksella (D) ja Palotarkastusseikkailulla (G) kuljettiin sellaisissa paikoissa, joihin ei olisi tavallisena matkailijana päässyt tai muuten vain osannut mennä. Tällaiset muilta pääsemättömät paikat ja niiden tuoma salaisuuden tuntu lisäävät kierrosten kiehtovuutta.

Kenties seikkailullisimpana paikkana pidin Hämeen linnaa, joka on upea vanha linna. Hämeenlinnan Lastenkierroksella (D) oli siten kenties upeimmat puitteet järjestää lastenkierrosta, jos nyt historiallisia kohteita voi niiden ulkomuodon mukaan laittaa paremmuusjärjestykseen. Siellä myös kuljettiin linnan sokkeloissa käytävissä, pimeissä tiloissa, ahtaissa rappukäytävissä ja korkealla linnan sisäpihan yläpuolella. Kierroksen reitti oli suunniteltu hyvin ja myös kokonaisuudessa esitteli linnan hyvin.

Yleisö on jo lastenkierrokselle saapuessaan valinnut itse historiallisen kohteen, johon he ovat halunneet tutustua. Kukaan kierroksista onnistuu esittelemään oman esityspaikkansa kiintoisasti. Uskon niiden aukenevan kierrosten kautta matkaileville lapsiperheille huomattavasti paremmin kuin omatoimisesti kohteissa kuljettaessa. Kullakin kierrospaikalla on omat erityispiirteensä ja mahdolliset rajoituksena kierroksen järjestämisen suhteen. Ne ovat myös kaikki eri tavoin säilyneitä kohteita Suomen historian eri ajanjaksoilta, joten kohteiden vertailu sinänsä ei ole hyödyllistä. Lopuksi tahdon kiinnittää huomiota kahden kierroksen oivaan ratkaisuun, jossa kierroksen jälkeen oli mahdollista viettää aikaa kierrokseen liittyvässä tilassa. Näitä olivat Lasten merirosvoristeilyn (F) merirosvotyttö Svarttiksen kotiluola ja Pikkuritarikierroksen (I) pikkuritariklubi. Molemmissa paikoissa oli

mahdollisuus tutustua vanhoihin esineisiin, puuhastella esimerkiksi piirtämisen parissa tai vaikkapa vain istuskella tunnelmallisessa ympäristössä ja jutella hetken kierroksen vetäjien kanssa.

8.5.7 Aikuisten mukanaolo

Kierroksista kahdelle aikuisten osallistuminen oli kokonaan kielletty. Näitä kierroksia olivat Aartenetsintäkierros (A) ja Palotarkastusseikkailu (G). Kiellolla pyritään lapset saamaan helpommin heittäytymään seikkailun tunnelmaan, kun ympärillä ei ole omia tai vieraita vanhempia seuraamassa seikkailua sivusta. Tämä ratkaisu tuntui minusta toimivalta, sillä molemmilla kierroksilla lapset kyllä lähtivät oitis mukaan toimintaan. Lisäksi havainnoimallani Lasten linnoitusseikkailulla (E) ei sattunut olemaan lainkaan mukana aikuisia. Mukana seuraavat aikuiset eivät ole kuitenkaan ainoa seikkailuun ryhtymisen este. Yhtälailla lapset saattavat arkailla toisia katsojina olevia lapsia ja joillekin omista vanhemmista voisi olla myös kannustavaa turvaa.

Elämyksellisillä opastuksilla, Koiramäen kierroksella (C) ja Pikku-Elinan seikkailuretkellä (H), ei vanhempien mukanaololla ollut lainkaan kierrosten tunnelmaa lamauttavaa vaikutusta. Molemmat kierrokset olivat koko perheelle suunnattuja opastuksia, joille perheiden oletettiin osallistuvan yhdessä. Niinpä tarkastelun kohteeksi jää enää seikkailukierrokset, joilla tuli seikkailla niin, että aikuisyleisöäkin oli mukana. Näitä kierroksia olivat Kadonneen kruunun jäljillä (B), Hämeen linnan Lastenkierros (D), Lasten merirosvoristeily (F) ja Pikkuritarikierros (I). Yleisesti voisi todeta, että vanhempien mukanaolo kyllä esti lasten vapautunutta seikkailutoimintaa. Aikuiset lähinnä kulkivat joukon hännillä ja hymyillen seurailivat, kun lapsilta edellytettiin osallistumista. Tämän asetelman rikkominen edistäisi kierroksen toimintaa ja joillain kierroksilla siihen oli pystyttykin. Kadonneen kruunun jäljillä (B) otti aikuiset samalla tavalla mukaan seikkailuun ja saikin heidät olemaan tapahtumissa mukana, mikä myös vapautti kierroksen tunnelmaa. Toki osa lapsista kulki reitin vanhempiensa kanssa, mutta suurin osa lapsijoukosta muodosti oman joukkonsa, joka kulki innokkaana ryhmää vetäneen kuninkaan kannoilla. Hämeen linnan Lastenkierroksella ja Lasten merirosvoristeilyllä vanhempia ei missään vaiheessa pyritty ottamaan mukaan toimintaan. Pikkuritarikierroksella (I) aikuiset otettiin mukaan vain lopussa, kun kaikkien tuli polvistua kuningattaren eteen.

Aikuisten osallistuminen tuntuu siis seikkailukierrosten osalta hieman ongelmalliselta. Aikuisten mukaanotto voi toimia haasteena, joka onnistuessaan voi lisätä sekä aikuisten että pääosassa olevien lasten viihtyvyyttä. Parhaiten aikuiset viihtyivät Kadonneen kruunun jäljillä (B) ja Koiramäen

kierroksella (C), joilla molemmilla aikuiset oli huomioitu ja vetäjät tarjosivat viihdettä yhtäläillä aikuisille. Samalla kun vaikkapa aarteen etsintä etenee, vetäjät voivat tarjota vitsejä ja humoristisia huomautuksia aikuiskatsojillekin. Tämä samanlainen asennoituminen sekä lapsi- että aikuiskatsojiin myös estää sitä, että aikuiset jättäytyvät täysin tapahtumista sivuun, mikä saattaa latistaa kierroksen kokonaistoimivuutta. Aikuisten mukanaolo on tavallaan ristiriitaista. Lähinnähän kierrosten tulee olla lapsille suunnattuja eikä aikuisten haluta ratkovan arvoituksia ja löytävän aarteita. Mutta jos he jättäytyvät täysin sivustaseuraajiksi, lapsikatsojille saattaa tulla tunne, että kierrokset ovat lapsellista touhua, johon he häpeillen valvonnan alla joutuvat osallistumaan. Olen nähnyt, että parhaimmillaan lastenkierrokset onnistuvat viihdyttämään sekä aikuisia että lapsia. Tuntuisi siis oikealta johtopäätökseltä suositella kierrosten tekemistä joko suunnitelmallisesti koko perheelle tai sitten vain lapsille ja estää aikuisten osallistuminen niille.

Pohdiskelun kohteeksi nousee myös aikuisten vastuu vietäessä lapsi lastenkierrokselle, kuten luvussa 4.1 jo esitin. Lastenkierroksella saattaa tarjolla olla lapsista aidoilta tuntuja kokemuksia ja vanhempien suoja voisi silloin taata esitykseltä vaadittavaa turvallisuuden tunnetta. Samaten aikuisen osallistuminen mahdollistaisi sen, että lapsi voisi jälkeen päin kysyä asioista, jotka ovat jääneet kierroksen aikana epäselväksi. Tämäkin on ristiriitainen asia, sillä monella lastenkierroksella oli mahdollisuus, että tarpeeksi vanhat lapset voivat osallistua sille yksin, jolloin aikuisille jäisi puolestaan tilaisuus tutustua nähtävyyteen omassa rauhassa. Ei voi kiistää, etteikö lastenkierrokset toimi näin myös ”lastenkaitsojina”. On luonnollista, hyväksyttävää ja suotavaakin, että vanhemmat voisivat lomalla irrottautua hetkeksi lapsista. Ja toisaalta taas, minkä upean koko perheen kokemuksen yhdessä koettu lastenkierros voisikaan tarjota!

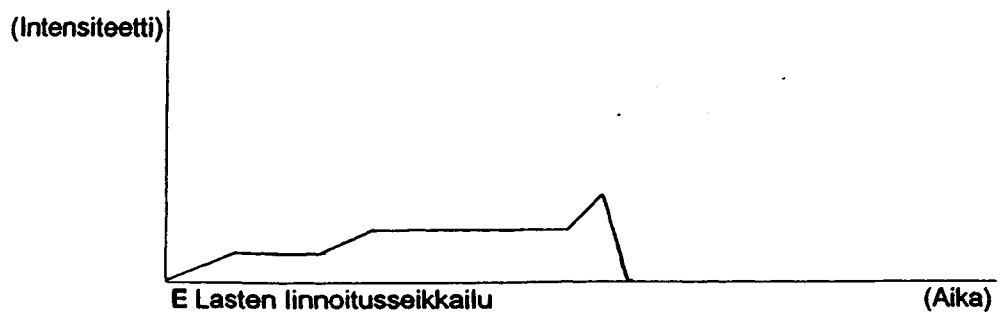
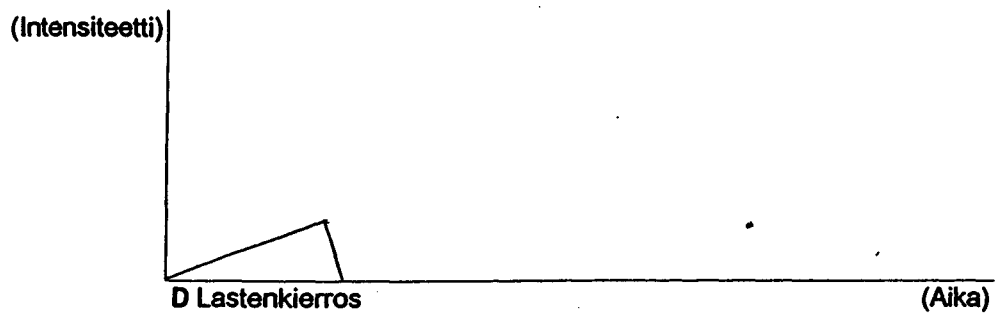
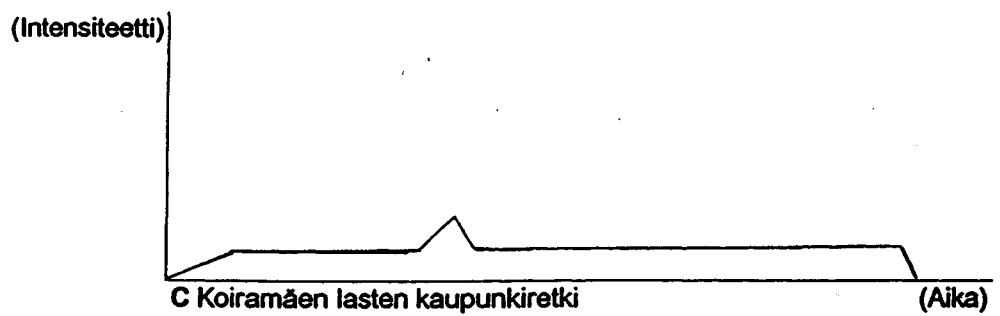
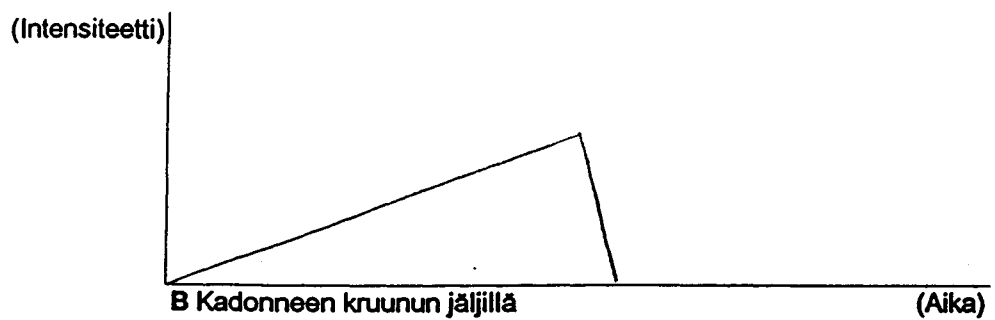
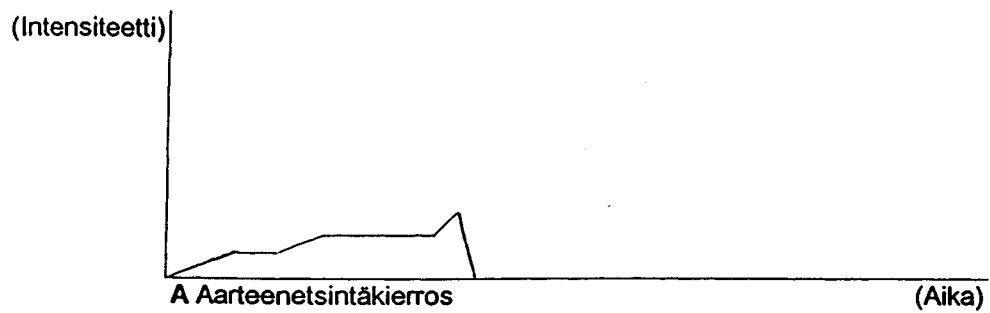
8.6 Lastenkierrosten dramaturginen analyysi

Vaikka lastenkierroksia ei välttämättä voi tarkastella ohjattuina teatteriesityksinä, voin itse käyttää dramaturgista analyysia (ks. 4.2) tutkimukseni työkaluna. Kierroksilla on olemassa fiktion pohjana suunnitelma, teksti, jonka mukaan kierros etenee. ”Tekstillä” en siis tarkoita tarkkaa käsikirjoitusta, vaan ylipäänsä suunniteltua pohjaa juonen kulusta. Lastenkierrosten tekstit ovat klassisen dramaattisen tekstin mallin mukaisia, koska kierrosten seikkailujen tapahtumat etenevät ymmärrettävässä järjestyksessä eheän fiktiivisen maailman sisällä. Kierroksilla pyritään esitys toteuttamaan yleisön kanssa ja samalla häivyttämään yleisön ja esiintyjän välistä rajaa.

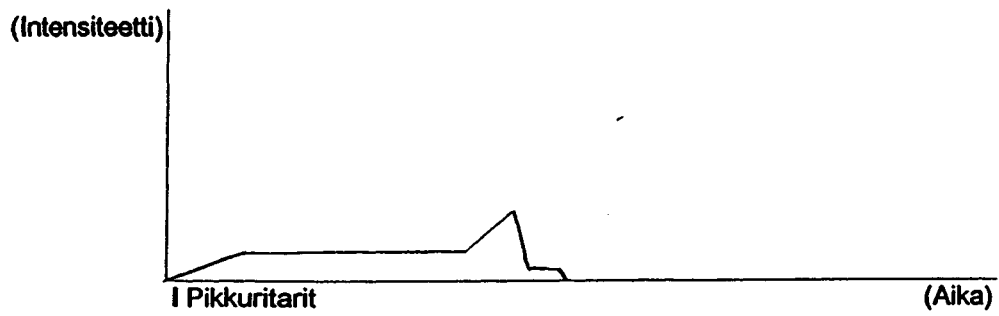
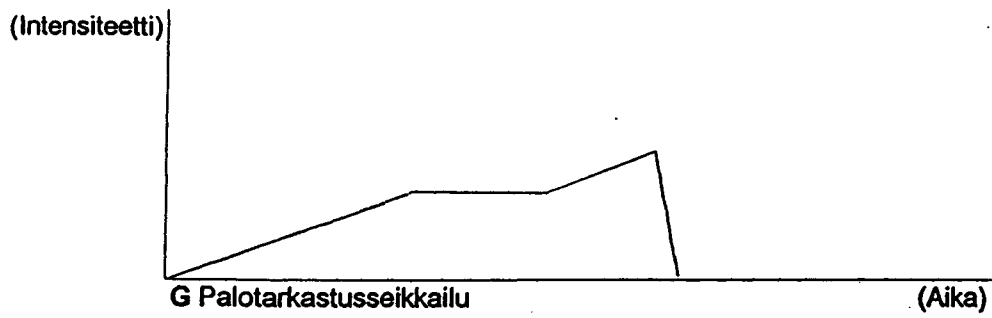
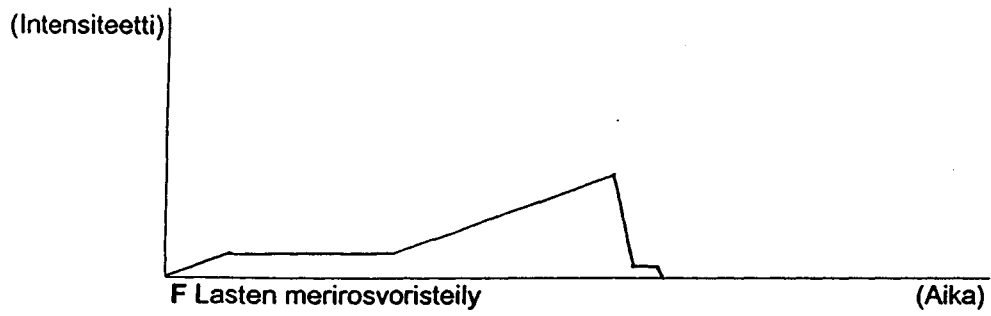
Lastenkierrosten tekstit on analysoitavissa dramaattisen dramaturgian mukaisina teksteinä, joissa tapahtumat etenevät kohti kohokohtaansa. Olen piirtänyt kustakin havainnoimastani kierroksesta kuvaajan, joka kuvaa intensiteetin kehitystä kierroksen edetessä. Dramaturgista tekstianalyysia tehtäessä voisi kuvaajat tehdä hyvin yksityiskohtaisesti, jossa pienimmätkin juonen vivahteet ja tarinan eteneminen näkyvät kuvaajassa intensiteettiä kohottavana tai laskevana piirteinä. Yleensä kuvaajista tulee pienten vaihtelujen sävyttäminä nousevia tekstin edetessä kohokohtaansa.

Lastenkiirroksilla, etenkin seikkailukiirroksilla, on olemassa selkeä kohokohta: aarteen löytyminen tai arvoituksen ratkaiseminen. Tällöin toimivana dramaturgiana voisi pitää kohti kohokohtaa nousevaa intensiteetin määrää. Opastustyyppisillä kiirroksilla ei tällainen nousu ole välttämättä edes tavoiteltava ominaisuus, koska opastus voi edetä oman tasaisen dramaturgiansa mukaan. Koska lastenkierrosten opastuksilla on kuitenkin kyse elämyksellisistä opastuksista, voisi intensiteetin nousun nähdä kuitenkin ainakin ajoittain olevan tavoiteltavana ominaisuutena.

Kuvioon 2 olen tehnyt kustakin kierroksesta niiden tekstien dramaturgiaa esittävät kuvaajat. En ole tehnyt niitä yksityiskohtaisesti niin, että kaikki kierroksen tapahtumat näkyisivät niissä tehden kuvaajat rosoisiksi. Sen sijaan olen tarkoituksellisesti tehnyt kuvaajista pelkistettyjä, jotka osoittavat yleisesti dramaturgisen kehittelyn. Jos kierrosten tekstit ovat edenneet koko ajan intensiteettiä nostaen kohti huippukohtaansa olen tehnyt kuvaajista suoran viivan mukaisesti nousevia. Jos taas kierrosten tapahtumat eivät ole kuljettaneet juonta eteenpäin tai kyse on ollut muuttumattoman pysyneestä toiminnasta kuvaajat etenevät vaakatasossa dramaturgian intensiteetin pysyessä samalla tasolla. Kuvaajien noustessa olen pyrkinyt piirtämään nousukulman samana eli en pyri kuvaajien jyrkkyydellä tekemään vertailua. Kaikkien kierrosten kuvaajat lähtevät nousemaan samassa kulmassa ja jos alun jälkeen intensiteetti ei ole kehittynyt, kuvaaja kääntyy kulkemaan vaakatasossa. Kuvaajien tarkoitus ei ole siis esitellä tekstien dramaturgiaa yksityiskohtaisesti vaan hyvin pelkistetysti.

KUVIO 2. Lastenkierrosten dramaturgian kuvaajat

KUVIO 2. (jatkoa edelliseltä sivulta)

Koiramäen kierrosta (C) lukuun ottamatta kaikilla kierroksilla on ollut niiden lopussa jokin kierroksen lopettava kohokohta, joka on nostanut dramaturgian intensiteetin korkeimpaan kohtaansa. Kuvaajat ovat siten saavuttaneet huippukohtansa juuri ennen kierroksen lopettamista. Näillä kierroksilla on siis loppuun osattu rakentaa loppuhuipennuksen tapainen päätös. Kahdella kierroksella, Lasten merirosvoristeilyllä (F) ja Pikkuritarikierroksella (I), huippukohtan jälkeen seuraa vielä pieni tasaisen etenemisen vaihe alhaisemmalla intensiteetin tasolla. Tämä kuvaa näiden kierrosten tarjoamaa mahdollisuutta, jossa yleisö voi viettää omaa aikaa merirosvon kodissa tai ritariklubilla ennen seikkailun lopettamista.

Kahdella kierroksista, Kadonneen kruunun jäljillä (B) ja Hämeenlinnan Lastenkierros (D), dramaturgia etenee siten, että intensiteetti kasvaa jatkuvasti kohti loppuhuipennusta ja kierroksen lopettamista. Lähes kaikki muutkin kierrokset etenevät jännitteen kasvaessa kohti loppuhuipennustaan, mutta niissä tekstin intensiteetti ei ole koko ajan kasvava, vaan se sisältää pitkiäkin tasaisia vaiheita. Seuraavaksi selvitän, mitä olen näiden kierrosten kohdalla kuvaajalla tarkoittanut.

Aartenetsintäkierros (A) pysyi alkunsa jälkeen intensiteetiltään samana, kun aikaa vietettiin taidemuseossa. Tätä seurasi intensiteetin nousu, kun siirryttiin museotalon kellaritiloihin, jossa itse aartenetsintä käynnistyi. Intensiteetti pysyi kuitenkin sielläkin kuljettaessa samalla tasolla, koska reitti aarteelle vei väistämättä museoesineeltä toiselle ilman kummempaa juonellista rakentelua. Kierroksen intensiteetti kääntyi lopussa nousuun, kun lapset saivat etsiä aarten seinän kolosta. Koiramäen kierros (C) puolestaan etenee tasaisena intensiteetiltään, koska siinä oli kyse elämyksellisestä opastuksesta ilman jännitettä nostattavaa fiktiota tai seikkailua. Kaupunkia kierreltiin ympäriinsä, paljon nähtiin ja koettiin, mutta tunnelma pysyi samana. Kuvaajassa on kuitenkin hieman ennen keskivaihetta kohoama. Tämä tarkoittaa hetkeä, jolloin merimies löydettiin yllättäen Turun linnan luolasta ja avattiin luolassa ovi salasanan avulla. Tämän kohtaamisen jälkeen intensiteetti palasi samalle tasolle, kun opastusta jatkettiin muuten samalla tavalla kuin aiemmin, merimies oli vain liittynyt mukaan toiseksi oppaaksi.

Lasten linnoituseikkailu (E) muodostaa muodoltaan samanlaisen kuvaajan kuin Aartenetsintäkierros (A). Linnoituseikkailun alun jälkeen intensiteetti ei kasvanut, koska alkuosan muodosti pelkkä historian kuunteleminen. Intensiteetin nosti uudelle tasolle itse seikkailun arvoituksen selvittämistyö. Se ei kuitenkaan edennyt intensiteettiä tasaisesti nostaen, vaan se pysyi

samalla tasolla. Tämä johtui siitä, että vetäjän johdolla selvitetiin eri lappujen pohjalta vääriin ratkaisuihin johtavia vihjeitä, eikä edellinen toiminta johtanut seuraavaan. Vetäjä vain otti oman halunsa mukaisesti vihjeitä käsiteltäväksi eikä jännite siten noussut. Loppuhuipennuksen tarjosi vetäjän esille ottama oikeaan ratkaisuun johtanut vihje, jonka ratkaisu päättyi tehtävän loppuun viemiseen eli kadonneen avaimen etsintään, jonka lapset saivat itse tehdä.

Lasten merirosvoristeily (F) on intensiteetiltään jakautunut kahteen osaan. Ensimmäisen osan muodostaa tasaisen intensiteetin 45 minuuttia kestänyt laivamatka linnoitussaarelle, jonka aikana vetäjä oli mukana mutta itse seikkailu ei vielä päässyt alkua pidemmälle. Saarelle päästyä intensiteetti kohoaa tasaisesti kohti huippukohtaansa vihjeiden viedessä juonta koko ajan eteenpäin kohti lopun ratkaisevaa etsintää. Palotarkastusseikkailulla (G) intensiteetti on kierroksen keskikohtaa lukuun ottamatta nouseva. Keskikohdan tasaisen intensiteetin selittää kierroksella varsin pitkään kestänyt vaihe, jossa kukin lapsista kävi yksitellen palosolassa ja muut pystyivät vain odottamaan. Tämän jälkeen leikittiin vielä vesiviestiä, joka sekin vei varsin paljon aikaa, mutta ei liittynyt itse kierroksen juonen etenemiseen. Nämä molemmat osiot tehtiin samalla paikalla ja kun sieltä lähdettiin jälleen liikkeelle seikkailemaan, myös intensiteetti lähti tasaiseen nousuun kohti huippukohtaansa.

Pikku-Elinan seikkailuretki (H) eteni opastuksena, joten nouseva kuvaaja ei ollut odotettavissakaan. Intensiteetti pysyi läpi kierroksen samanlaisena opastuspuheiden ja tavattavien roolihenkilöiden tarinoiden viedessä sitä eteenpäin. Yhtenäistä juonta ei ollut olemassa, eikä myöskään kohoavaa jännitettä. Kuvaajassa on kuitenkin kaksi nousun kohtaa. Ensimmäinen kierroksen keskivaiheilla koettu nousu oli, kun sissipäällikön onnistui yllättää yleisö ja kun seurasi kohta, jossa etsittiin sissipäällikön kadonnut korva. Tämän jälkeen opastus jatkui jälleen samanlaisena Pikku-Elinan johdolla, kunnes lopussa tavattiin Runeberg puolisoineen, jotka sulkien etsimisen palkkioksi tarjosivat mehua ja pipareita. Pikkuritarit (I) eteni alkunsa jälkeen lähes koko ajan intensiteetiltään samana: oppaan johdolla kuultiin historiaa ja opasosuuksien jälkeen etsittiin esineitä. Oppaan puhe eikä etsinnät kuitenkaan nostaneet jännitettä, vaan tällä samalla tyylillä edettiin kohti lopun yllätystä, jossa menttiin tapaamaan kuningatarta. Hovietiketin opettelu ja kuningattaren tapaaminen nostivat intensiteettiä tasaisesti kohti huippukohtaa eli ritareiksi lyömistä.

Tekstien dramaturgiaan ehdotuksia tehtäessä täytyy käsitellä erikseen seikkailukierroksia ja elämyksellisiä opastuksia. Seikkailukierroksilla voisi tasaisesti nousevan intensiteetin olevan tavoiteltava ominaisuus. Se on omiaan lisäämään seikkailun jännitettä ja sitoutumista siihen.

Kierroksen fyysiset edellytykset (kuten merirosvoristeilyn pitkä venematka) voivat kuitenkin asettaa sen toteuttamiselle rajoituksia. Palotarkastusseikkailulla (G) käytetty keskiosan ”seikkailutauko” saattoi puolestaan toimia varsin hyvänä levähdyspisteenä, jonka jälkeen seikkailua jatkettiin uusin voimin. Toisaalta tällaisessa tauossa saattaa piillä vaara, kuinka saada jännite sytytettyä uudelleen. Seikkailukierroksista pisimpiä tasaisen intensiteetin jaksoja sisälsivät Aartenetsintäkierros (A), Lasten linnoitusseikkailu (E) ja Pikkuritarit (I). Näissä yhteisenä piirteenä oli se, että toiminnan muoto pysyi samana eikä kierrosten dramaturgiaa ollut rakennettu siten, että seikkailun tapahtumat olisivat edennyet toisiinsa liittyen aina seuraavalle jännitteen tasolle.

Elämyksellisissä opastuksissa, Koiramäen kierros (C) ja Pikku-Elinan seikkailuretki (H), ei yhtenäisen juonen puutteen takia ole kenties mahdollistakaan saada aikaan dramaturgisesti nousevaa intensiteettiä. Sen sijaan niissä voisi pyrkiä saamaan aikaan paljon hetkellisiä kohoumia muuten pääpiirteiltään tasaisena pysyvään intensiteettiin. Toisaalta Koiramäen kierros osoitti, että lastenkierroksen dramaturgian ei välttämättä tarvitse olla teatteritekstin tapaan nouseva voidakseen viihdyttää yleisöään. Koiramäen kierrokselle yleisöllä hauskaa riitti, vaikka dramaturgisesti se pysyi samalla tasolla. Toisaalta useammilla yllätyksillä ja intensiteetin muutoksilla olisi yleisö voinut viihtyä entistään paremmin...

Toisena dramaturgisen analyysini kohteena on kunkin kierroksen päähenkilöt. Tässä on tulkittavissa kaksi pääsuuntausta: joko päähenkilöinä voidaan pitää kierroksille osallistuvia lapsia tai sitten päähenkilönä on joku vetäjän esittämä roolihenkilö, ja seikkailu tai elämys koetaan yleisössä tämän henkilön kautta. Lapset olivat pääosassa havaintojeni mukaan Aartenetsintäkierroksella (A), Lasten linnoitusseikkailulla (E) ja Palotarkastusseikkailulla (G). Näissä vetäjien rooli ei ollut niinkään merkittävässä asemassa, kuin lasten toimiminen. Lapset olivat suorittamassa tehtävää ja lähinnä heille (toki myös vetäjille) oli iloa sen ratkaisemisesta. Kadonneen kruunun jäljillä (B), Hämeenlinnan Lastenkierroksella (D) ja Lasten merirosvoristeilyllä (F) päähenkilönä oli vetäjän esittämä roolihenkilö. Näissä lapset saattoivat iloita siitä, kun roolihenkilö oli iloinen arvoitusten ratketessa. Kadonneen kruunun jäljillä tämä päähenkilö oli kruununsa kadottanut kuningas, Hämeenlinnassa tulta etsivä linnan asukki ja merirosvoristeilyllä puolestaan aarten itselleen lopuksi saava merirosvotytty. Toki näilläkin kierroksilla lapsilla oli merkittävä rooli, mutta he olivat lähinnä päähenkilöiden avustajia auttamassa tarinan sankaria tavoitteeseensa. Koiramäen kierrokselta (C), Pikku-Elinan seikkailuretkeltä (H) ja Pikkuritarikierrokselta (I) on vaikea nostaa esiin päähenkilöä niiden opastusluonteen vuoksi. Oppaat kertoivat asioita ja kierrokset etenivät opasjohtoisesti.

Siltikään oppaana toimivalle henkilölle tai roolihenkilölle ei kierroksen tapahtumat olleet merkittäviä eikä yleisö pystynyt heidän kauttaan kokemaan asioita. Myöskään yleisö itse ei ollut pääosassa, vaan lähinnä he toimivat kuulijoina ja tarkkailijoina.

9 Viihdettä, kasvatusta ja taidetta

Tässä luvussa pyrin jaottelemaan kierrokset kolmeen eri luokkaan niiden tuottamisen syiden ja tavoitteiden mukaan. Jaottelun pohjana käytän Helanderin esittämiä lastenteatterin tavoitteita (ks. 4.1). Lastenkierroksissa on kenties perinteistä lastenteatteria selvemmin nähtävissä kaikki kolme perustavoitetta: viihde, kasvatusta ja taide. Ainakin havainnoimissani kierroksissa oli kaikissa nähtävissä ainakin sekä viihteellinen että kasvatuksellinen tavoite. Lisäksi joissain esityksissä oli mukana myös taiteellisia painotuksia. Lastenkierrosten yhteydessä kasvatuksella tarkoitan esityksissä mukana ollutta faktatiedon määrää ja opetustavoitetta, johon esityksen juoni saattaa perustua. Esimerkiksi Rauman palotarkastusseikkailun aiheessa, palontorjunnassa, on selkeä opetuksellinen päämäärä. Vaikka tavoitteena ei olisi tiukasti opettaa tiettyjä faktoja, voi opetuksellisuutena nähdä myös kiinnostuksen herättämisen joihinkin aiheisiin. Kasvatuksella tarkoitan siis tässä yhteydessä lähinnä kierrokseen sisältynyttä puhdasta faktatiedon määrää enkä huomioi esimerkiksi informaalisen oppimisen mahdollisuuksia.

Kuten tutkimuksen ensimmäisen vaiheen tulosten yhteydessä kävi ilmi, kaikki kierrokset ovat tietenkin tehty pohjimmaltaan siitä syystä, että on haluttu tarjota lapsille matkailutoimintaa eli viihdettä. Viihde on mielestäni kierroksilla korostetussa asemassa silloin, kun niillä on lähinnä kyse fiktiosta ja leikinomaisuudesta. Taiteellinen suuntaus on ollut mukana vain joillain nyt näkemilläni kierroksilla. Taiteellisella suuntauksella tarkoitan sitä, kun kierros on toteutettu taiteellisena esityksenä eli pitkälti teatterin keinoin. Taiteellinen vire on ollut Suomenlinnassa (B), Turun Koiramäen kierroksella (C), Hämeenlinnan Lastenkierroksella (D) ja Porvoon Pikku-Elinan seikkailuretkellä (H).

Vaikka siis juuri lastenkierroksille tuntuu olevan tyypillistä, että niissä voi luonnollisesti yhdistää viihteellisiä, kasvatuksellisia ja taiteellisiakin suuntauksia, pyrin nyt löytämään kunkin kierroksen kannalta tyypillisimmän suuntauksen. Haluan painottaa, että vaikka nyt asetan kierroksen jonkin suuntauksen alle, se ei tarkoita etteikö siinä olisi paljonkin vaikutteita myös muista alueista.

Lastenkierrokset, joissa korostuu KASVATUS:

Aarteensintäkierros (A), Koiramäen kierros (C), Lasten linnoitusseikkailu (E), Palotarkastusseikkailu (G) ja Turun Pikkuritarikierros (I).

Lastenkierrokset, joissa korostuu VIIHDE:

Hämeenlinnan Lastenkierrros (D), Lasten merirosvoristeily (F) ja Pikku-Elinan seikkailuretki (H).

Lastenkierrokset, joissa korostuu TAIDE:

Kadonneen kruunun jäljillä (B).

Kasvatuksellisen suuntauksen kierroksista löytyy jo kartoitustutkimuksen pohjalta elämykselliseksi opastukseksi luokittamani Koiramäen kierros (C). Lisäksi siellä ovat kierrokset, jotka itse nähtyäni olin valmis luokittamaan luonteeltaan lähinnä opastuksiksi, joissa seikkailullisuus oli hyvin pienessä osassa vain kuljettamassa opaskierrosta mukavasti eteenpäin. Näitä olivat siis Aboa vetus & Ars nova -museon aarteensintäkierros (A) sekä Turun Pikkuritarikierros (I). Loviisan linnoitusseikkailussa (E) ja Rauman palotarkastusseikkailussa (G) oli oivallisimmin seikkailuviihteeseen saatu mukaan vahva opetuksellinen viire tekemättä siitä kuitenkaan opastuksen tuntuista.

Elämyksellisenä opastuksena pitämäni Porvoon Pikku-Elinan seikkailuretki (H) sijoittui nyt mielestäni lähinnä viihdettä tarjoavaksi kierrokseksi. Tämä johtunee kierroksen rakenteesta, jossa yleisö kohtasi roolihenkilöitä, jotka tarkemman historiallisen kohtauksen sijaan tarjosivat tuulahduksia menneiltä ajoilta ja niiden tavoista. Ehdottomasti siinä oli kuitenkin myös opetuksellisuus mukana, mutta kuten olen esittänyt, olen nyt pyrkinyt raa'asti asettamaan kunkin kierroksen vain yhteen luokkaan. Viihteellisistä kierroksista löytyy myös lähinnä fiktion pohjautuneet Hämeenlinnan Lastenkierrros (D) ja Lasten merirosvoristeily (F). Näissäkin on puolestaan nähtävissä kasvatuksellinen ote jo niiden historiallisten esityspaikkojen ansiosta, vaikka itse esityksissä ei vuorosanoihin ole faktatietoa lähdetty ujuttamaan.

Ainoana kierroksena perussuuntaukseltaan taiteellisena esityksenä on Kadonneen kruunun jäljillä (B). Se on ainoa kierroksista, joka on toteutettu puhtaasti teatteriesityksenä ja etenee sen ehdoilla. Tämä jaon tulos selittää myös sen, minkä vuoksi olin jo kierrokset nähtyäni valmis pitämään Suomenlinnan

kierrostaamme lastenkierroksista poikkeavana tapauksena. Olin omiin kokemuksiini pohjautuen tähän tutkielmatyöhön lähtiessäni kenties oletanut muidenkin lastenkierrosten olevan vahvemmin esitysluonteisia kuin ne paljastuivat olevansa. Ajattelin kaiken kaikkiaan kierroksia draamallisimpina esityksinä vielä kartoitustutkimusten vastausten jälkeenkin. Vasta kierrokset nähtyäni totesin niissä draaman käytön olevan lähinnä apukeino eikä niiden perusluonne. Suomenlinnan esitystämme kuitenkin markkinoidaan lastenkierroksena eikä teatteriesityksenä, ja sillä on muiden kierrosten tyyliin mukana niin viihdyttävä kuin kasvatuksellinenkin suuntaus. Nyt näen sen yhtäläillä lukeutuvan lastenkierrokseen, mutta se eroaa muista näkemistäni kierroksista taiteellisen toteuttamistapansa takia.

10 Pohdinta ja tulkinta

Tässä luvussa vedän yhteen tuloksia, joita olen saanut tutkimukseni molempien vaiheiden kautta. Olen saanut kartoitettua lastenkierrokset ja kuvailtua ilmiötä ensin yleisemmin ja tutkimuksen toisen vaiheen kierrosten osalta yksityiskohtaisemmin. Tässä vaiheessa on tarpeen pohtia, kuinka laadullista lastenkierrostoiminta on.

Lastenkierrokset on toteutettu lähinnä matkailutuotteiksi. Lapsille halutaan järjestää ohjelmaa. Kysymykseksi nousee, onko tämä lapsituotteen tarve tyydytetty loppujen lopuksi varsin vähillä konsteilla ja panostuksella. Kierroksista tietoa ja kokemuksia kerätessäni mieleen tuli väkisin, että useimmiten ne on saatu aikaan ilman suurempaa suunnittelua, harjoittelua ja kierroksen tavoitteiden pohdintaa. Useat kierrokset ovat lähinnä aarteenetsintäleikin varjolla toteutettuja. Tällainen leikkihän ei tunnu vaativan kuin jonkun vetämään ryhmää ja välillä kehottamaan etsintöihin.

Väkisin tulee kierrosten toteuttamistapoja tarkastellessaan ajatelleeksi, tehdäänkö lapsille esityksiä liian heppoisesti: väljän toimintarungon puitteissa esittäjät hoitavat työnsä kukin oman tapansa mukaisesti. Onko lapsia helppo viihdyttää ja voidaanko se tehdä pienillä satsauksilla? Seikkailu on helppo raapaista kokoon ilman kunnollista käsikirjoitusta, koska lapset luonnostaan haluavat sen aarteen etsiä.

Toisaalta lastenkierrokset ovat keränneet yleisöä ja yleisenä mielipiteenä kierroksista on aina pidetty. Tämä saattaa johtua kierrosten muodon uutuuden viehätystä, mutta entä tulevaisuudessa kierrosten jatkuessa ja katsojien saatua kenties kokemuksia useammasta eri kierroksesta? Kuinka

kauan pelkkä aarreleikin muoto jaksaa viehättää tai se, että opastuksella törmätään elämyksellisiin kokemuksiin? Missä vaiheessa kierrosten toteuttamisen laatuun aletaan kohdistaa suurempia vaatimuksia? Se nostaa esiin jatkokysymykset siitä, ketkä olisivat oikeita henkilöitä suunnittelemaan ja toteuttamaan kierroksia ja mitkä sitten ovat laadullisena pitämäni lastenkierroksen piirteitä.

10.1 Draamapedagogiikan osuus kierroksilla

Kuten olen aiemmin työssä esittänyt, haluan pohtia, voisivatko lastenkierrokset muodostaa oman genrensä draamapedagogiikan. Draamapedagogiikassa ydin on esteettisessä kahdentumisessa (ks. 4.4). Ilmoitin aikomuksekseni löytää kierrosten kohdat, joissa esteettistä kahdentumista tapahtuu ja ylipäänsä tarkastella kierrosten draamapedagogisia piirteitä. Aloitan tarkastelun pohtimalla yleisölle annettuja rooleja.

Osalla kierroksista yleisöllä oli annettu vetäjien toimesta rooli, kuten luvussa 8.3 esitin. Lisäksi seikkailukierroksilla on mahdollista ajatella, että yleisön roolina on toimia annetun tehtävän suorittajina. Draamapedagogiikan kautta tarkasteltuna yleisön roolit eivät ole nähtävissä niin yksinkertaisesti. Omiin havaintoihini perustuen voin pohtia, mitä yleisölle sen saama rooli loppujen lopuksi merkitsi. Draamapedagogisen työskentelyn pohjana on se, että draaman osallistujat ottavat itselleen roolin ja ovat siten sekä fiktiivisessä maailmassa että todellisessa maailmassa. Yhdelläkään lastenkierroksista ei yleisö kuitenkaan todella omaksunut tai lähtenyt kehittämään saamaansa roolia. Se, että vetäjien kannalta yleisöön suhtaudutaan jonkin roolin kautta, ei vielä aiheuta sitä, että yleisö itse kokisi olevansa roolissa ja toimisi sen mukaan.

Draamapedagogisesti tarkasteltuna yleisö ei siis yhdelläkään kierroksella ollut roolissa. Merirosvoristeilyn lapset eivät toimineet merirosvojen tavoin, Suomenlinnan yleisö ei eläytynyt hattupuolueen jäseniksi eikä esimerkiksi linnoitusseikkailun yleisö selvittänyt kadonneen ruutivaraston arvoitusta vanhan ajan ruotusotilaina vaan pysyivät omana itsenään. Toki kierrosten vetäjät saattoivat puhutella yleisöä kuin näillä olisi ollut jokin rooli, mutta suhtautuminen oli sikäli yksipuolista. Vaikka yleisö ei ollutkaan roolissa, se kyllä saattoi välillä osallistua fiktion tapahtumiin sen ehdoilla, kuten lasten suhtautuessa kunnioittavasti Suomenlinnassa kuninkaaseen.

Draamatyöskentelyssä keskeisenä on fiktiosopimus, jonka pohjalta draama voi toimia. Lastenkierroksilla ei tällaista sopimusta tehty. Perusajatuksena on, että yleisö saapuu katsomaan ja hieman osallistumaankin kierroksille. Vaikka kierrokset etenivät yhteistyössä vetäjien kanssa, yleisön

kanssa ei tehty sopimusta siitä, miten kierros etenisi. Katsojat ottivat vastaan vetäjän tarjoamat mahdollisuudet olla mukana seikkailussa, mutta seikkailu- ja elämystoimintaa tarjottiin katsojille yksipuolisesti eikä siitä ollut tehty sopimusta. Ainoastaan joillain kierroksilla saatettiin kysyä, halusiko yleisö lähteä sille mukaan ja suorittamaan tehtävää (tähän odotettiin myöntävää yhteishuutoa). On kyseenalaista, kuinka tällainen lastenteatterin huudatustapa toimii draamasopimuksena. Samaten yleisön mahdollisista rooleista ei kysytty tai tarjottu vaihtoehtoja, vaan ne vain annettiin.

Näkisin, että yleisöllä ei ollut mahdollisuutta kierroksilla kokea juurikaan esteettistä kahdentumista. Pohjimmiltaan kierrokset ovat järjestettyjä leikkejä, opastuksia ja joskus esityksiä, mutta niihin osallistuminen on rajattua eikä vapaata. Myöskään draamaopetuksen vaatimus draamaan osallistuvien henkilöiden statuksesta ja omasta äänestä ei toteutunut. Roolien lisäksi voidaan pohtia yleisön kokemuksia fiktiivisestä tarinasta, tilasta ja ajasta. Havaintojeni mukaan yleisö ei eläytynyt tapahtumiin niiden mahdollisesti tarjoamien fiktiivisen ajan tai tilan kautta. Yleisö oli yleensä koko ajan vain todellisuuden maailman ajassa ja tilassa. Sama pätee itse fiktiiviseen tarinaan. Yleensä yleisön rooli oli sikäli perinteinen, että se säilytti yleisellä tasolla katsojan etäisyyden tapahtumiin. Tämä johtuneet pitkälti rooleista, koska oman itsen liittäminen tarjottuihin fiktiivisiin elementteihin ei onnistu siten kuin draamatyöskentelyn roolinoton kautta. Täytyy kuitenkin pitää mielessä, että vaikka esteettistä kahdentumista ei juurikaan tapahtunut, silti kierroksilla pystyttiin luomaan elämyksiä ja seikkailuja lastenkierrosten interaktiivisen muodon ansiosta. Yleisö suhtautui tapahtumiin pohjimmiltaan kuitenkin juuri ”yleisönä”. Muutamilla kierroksilla oli hetkittäin huomattavissa, että lapset suhtautuivat fiktion tosissaan ja fiktiosta tuli hetkittäin todellisuutta. Yleensä varsinkin pelottavissa paikoissa, kuten luolissa, vastaantulevat pelottavat hetket olivatkin yllättävän totta. Samaten osa lapsista Loviisan merirosvoristeilyllä (F), Hämeenlinnan Lastenkierroksella (D) ja Kadonneen kruunun jäljillä (B) eläytyivät fiktion ja sen tarinaan ja tilaan läpi kierroksen.

Vaikka draamapedagogiikan edellytykset esteettisestä kahdentumisesta ja fiktiosopimuksen solmimisesta eivät läheskään täydellisesti toteudu lastenkierroksilla, ei se tarkoita, etteikö lastenkierrokset olisi silti osa draamapedagogiikan kenttää. Myös teatteriesitys ja sen katsominen on osa draamapedagogiikkaa ja osallistuva teatteri sitä vasta onkin. Draamassa fiktion rakentaminen ja leikki ovat keskeisesti mukana, ja esimerkiksi mahdollisuuksia niihin lastenkierrokset tarjoavat runsain mitoin. Lisäksi perustuuhan lastenkierrosten muoto juuri draamallisten keinojen hyödyntämiseen.

Draamapedagogiikan genrejen määrittelyssä tulisi kuitenkin mielestäni olla varsin valikoiva enkä olisi kovin helposti ehdottamassa lastenkierroksia omaksi draamapedagogiikan genrekseen. Kysymykseksi nousee, missä määrin lastenkierrosten katsominen eroaa minkä tahansa lastenteatterin esityksen seuraamisesta. Toki esitysmuoto eroaa perinteisestä teatterista mutta se ei kuitenkaan nosta yleisön osuutta aktiivisena tapahtumien kehittäjänä ja tapahtumien myötäeläjänä ratkaisevasti erikoisemmalle tasolle. Pohjimmiltaan lastenkierroksilla on kyse esitystapahtumien seuraamisesta eikä esteettiseen kahdentumiseen pohjautuvasta draamaopetuksesta. Näin lastenkierrokset liittyisivät draamapedagogiikan genreihin suunnilleen samaan tapaan kuin (osallistuvan) lastenteatterin seuraaminen ylipäänsä. Näkisin lastenkierrokset ennemmin omana lastenteatterin genrenään.

10.2 Draamallisia piirteitä ja hieman opetuksellisuuttakin

Lastenkierroksilla toteutetaan draamaa ja käytetään teatterin keinoja varsin vapaasti ja väljästi. Näitä keinoja saa toki käyttää omien tarpeittensa mukaan sillä kierroksethan on usein järjestettykin lähinnä viihteenä ja leikkeinä. Kritiikkini kohdistuu lähinnä siihen, että tietäessäni draaman mahdollisuudet tuntuu harmittavalta, että hyvät ideat eri kohteiden kierroksissa on lopulta toteutettu turhan vähällä vaivalla. Hieman suuremmalla panostuksella useasta kierroksesta voisi hioutua timantti.

Osassa kierroksia on mukana faktatietoon pohjautuvia osuuksia. Kierroksia ei kuitenkaan markkinoida opetustuokioina vaan viihteellisinä tapahtumina, joissa on mukana myös oikeaa tietoa. Joutuuko opetuksellisuus silloin alistettuun asemaan vain pieneksi osaksi viihdettä, jolla saadaan kierroksia jälleen mainostettua paremmin, kun mukana on ”oikeaakin tietoa”? Vaikka opetuksellisuus kulkee vain osassa kierroksia mukana ja on niissäkin usein pelkkänä lisämausteena, ei tästä tarvitse olla mielestäni huolissaan. Onhan kerrassaan upeaa, että faktatieto voi toimia viihteen pohjana. Opetuksellisuuden puolesta voisi kuitenkin toivoa, että kierroksilla asetettaisiin senkin osalta tavoitteita ja pyrkimyksiä. Eli tarjottavien tiedon murujen sijaan tiedettäisiin minkälaiseen oppiin kierroksilla pyritään ja miten.

Entä sitten kierrokset, joilla ei ole lainkaan mukana faktatietoa? Tällaisia aarteenetsintäleikkejä ja satukierroksia oli suuri osa kartoittamistani kierroksista. Kierroksilla on aina mukana lasten toimintaa yleisönä ja sosiaalisena ryhmänä ja mahdollisuus informaaliseen oppimiseen. Faktatietoa tarjoamattomilla kierroksilla voitaisiin huomiota kiinnittää yleisön yhteistoimintaan ja

mahdollisuuksiin kokea kierroksen aikana tunteita, matkata mielikuvituksin siivin tai vaikka joutua sadun piirissä moraalisten kysymysten eteen. Nämäkin vaatisivat suunniteltua työtä.

Lastenkierroksia ei yleensä joitain poikkeuksia lukuun ottamatta toteuteta teatteriesityksinä. Yleensä mukana on kuitenkin erilaisten teatterin keinojen käyttöä, vaikka tietoisesti ja virallisesti ei ollakaan mitään teatteriesitystä tekemässä. Lastenkierroksen tekeminen teatteritaiteena voisi kuitenkin toimia. Lastenteatteri on perinteisestikin usein varsin osallistuvaa teatteria, joten lastenkierroksilla teatteri voisi viedä osallistuvan yleisönsä vielä syvemmin seikkailuun. Muotonsa ja yleisön ja roolihenkilöiden yhteisen tehtävän ansiosta kierrokset voivat tarjota katsojille aitoa kiintymyksen tunnetta ja mahdollisuutta heittäytyä mukaan osin mielikuvitusmaailmaan ja osin todellisiin tapahtumiin. Teatterin tekeminen vaatii kuitenkin sen alan ammattitaitoa onnistuakseen ja ilmeisesti siksi lastenkierroksilla on päädytty vähäiseen teatterin ja draaman hyödyntämiseen. Samaten kierrosten toteuttaminen draamapedagogiikan kautta roolinottoon ja fiktiosopimukseen pohjautuen voisi tarjota huimia mahdollisuuksia kierroselämyksiin. En tarkoita, että vain teatterin tekijät tai draama-ammattilaiset olisivat oikeutettuja tekemään lastenkierroksia, mutta selvää on, että draama olisi loistava työkalu lastenkierroksia toteutettaessa.

10.3 Kuka on oikea henkilö toteuttamaan kierroksia?

Kierroksia on Suomessa toteutettu hyvin eri lähtökohdista ja eri tavoin, joten myös niiden toteuttajien joukko on ollut hyvin vaihtelevaa. Kierrosten tekemiseen tarvitaan sekä suunnittelutyötä että itse kierroksen käytännön toteuttamisen tekijöitä. Kierroksia ovat suunnitelleet matkailun ammattilaiset, museon johtajat, oppaat, eri alojen opiskelijat ja teatterialan ammattilaiset. Yleensä he ovat tarjonneet jonkin pohjaidean ja luoneet kierroksen reitin ja perusjuonen. Tarkempaa käsikirjoitus- tai ohjaustyötä on tehty vain harvoin. Draamallinen jännite ei kuitenkaan synny vaivattomasti ja kuten dramaturginen analyysini osoitti usealla kierroksella jännite ei pääse riittävästi kehittymään.

Useimmiten käytännössä kierros on muotoutunut vasta sen vetäjien kykyjen ja halujen mukaan. Kierrosten vetäjinä on toiminut oppaita, eri alojen opiskelijoita, laivahenkilökuntaa, nuorisoteatterilaisia ja ammattinäyttelijöitä. Kuhunkin kierrokseen on varmasti valittu siihen hyvin sopivat henkilöt vetäjiksi. Pyrin nyt esittämään joitain yleisiä ominaisuuksia, joita kokemukseni mukaan lastenkierrosten vetäjältä voidaan vaatia.

Yleisiä vetäjiltä tarvittuja ominaisuuksia ovat kyky kommunikoida lasten kanssa, esiintymisvarmuus, innostava asennoituminen ja sitkeys jaksaa toteuttaa kierrosta kerta toisensa jälkeen. Johtuen kierrosten osallistuvasta luonteesta voidaan hyvällä syyllä todeta vetäjältä vaadittavan myös luovuutta ja kykyä mukautua muuttuviin tilanteisiin. Nämä ovat ominaisuuksia, joita mielestäni voidaan vaatia kaikkien kierrosten vetäjiltä.

Yhtenä yleisenä vaatimuksena esitin kykyä kommunikoida lasten kanssa. Tällä tarkoitan lähinnä kykyä tulla toimeen lasten kanssa. Lapsiin tulisi suhtautua hyväksyvästi ja arvostaa heitä. Kasvatuksellisten taitojen hallinta on usein tarvittava ominaisuus. Ehkä tämän takia varsin monella kierroksella vetäjänä toimi opettajaksi opiskelevia nuoria. Kierrosten tulisi tapahtua turvallisessa ympäristössä ja siksi myös mahdollisia kurinpidollisia toimia saatetaan tarvita. Lisäksi jos kierroksilla pyritään tarjoamaan opetuksellisuutta vaikkapa kokemuksellisen oppimisen kautta, on tämän alan tietous avuksi. Selvää on, että kierrosten sisältäessä faktatietoa tai suoranaisia opastusosuuksia tulee aiheena olevasta asiasta olla riittävästi tietoa. Useimmiten yleisöllä on mahdollisuus kysyä, joten vastauksia olisi löydettävä.

Yksi mahdollisesti vaadittava ominaisuus on taiteellinen ilmaisukyky. Kierroksilla, joilla vetäjän tulee toimia roolissa, täytyisi vetäjän pystyä esiintymään uskottavasti. Toimittaessa roolissa kierrosten osallistuvassa ilmapiirissä tarvitsee esiintyjä usein myös improvisaatiokykyä ja tilannetajua. Nämä ovat taitoja, joiden taitajia ovat ammattinäyttelijät. Näyttelijöitä oli mukana kuitenkin vain muutamalla kierroksella. Keskusteltaessa näyttelijöiden uusista työkentistä, esillä ovat olleet ammattinäyttelijöiden mahdollisuudet työskennellä museoissa ja matkailukohteissa ja myös lastenkierrostyypisissä esityksissä. Näyttelijöiden toistaiseksi vähäinen osuus selittyy sillä, että kierroksia ei yleisesti ole toteutettu teatteriesityksinä ja ylipäänsä niiden draamallisuus on ollut vähäistä. Ymmärrykseni mukaan näyttelijöiden taholta on tämäntyyppiseen työskentelyyn herännyt kiinnostusta enkä ihmettelisi, vaikka lastenkierrokset tulisivat tulevaisuudessa saamaan vahvan teatterillisen otteen.

En kuitenkaan ole sitä mieltä, että jos lastenkierroksella halutaan hyödyntää draamaa ja vaikkapa rooleja, vain näyttelijät tai draama-ammattilaiset olisivat oikeita ihmisiä sitä tekemään. Esimerkiksi näkemälläni Hämeenlinnan Lastenkierroksella (D) linnan omat oppaat esiintyivät teatteriesityksenä edenneessä kierroksessa loistavasti. Draamallista ajattelukykyä ja ilmaisun taitoa löytyy myös muilta kuin sen alan koulutuksen saaneilta ja on upeaa, kun niitä uskalletaan käyttää.

Toisaalta ilmaisun ollessa vaatimatonta, on esitystä kiusallista seurata eikä se saa yleisöä mukaansa. Näkemäni lapsi- ja nuorisoteatterilaiset tuntuivat usein toimivan roolityössä huonosti. Tähän mielestäni vaikuttaa esiintyjien oma ikä verrattuna katsojina oleviin lapsiin. Nuorilla esiintyjillä tuntui olevan yleisöä kohtaan väheksyvä asenne. En usko sen johtuvan väsymyksestä tai ilmaisukyvyttömyydestä vaan ylipäänsä asenteesta esiintyä suunnilleen samanikäisille. Haluaisin kuitenkin kannustaa myös nuorisoteatterilaisia kehittämään lastenkierroksia. On mahtavaa, jos kaupungin omat nuoret voivat tarjota vierailijoille ohjelmaa. Käytettäessä lapsia ja nuoria esiintyjinä päävastuu on oltava ohjaajalla, joka voi saada esityksen toimimaan. Mitään estettähän ei ole siinä, että nuoret tekevät lastenteatteria, vaan usein sen on huomattu toimivan hyvin asenteen ollessa kunnossa.

10.4 Laadullisen lastenkierroksen piirteitä

Ennen tutkielmatyöni päätöslukua tahdon esittää työn aikana keräämiäni kokemukseen ja havaintoihin pohjautuvia laadullista lastenkierrosta kuvaavia piirteitä. Kunkin havainnoimani kierroksen jälkeenhän nostin tutkijapäiväkirjassa (liite 4) kultakin kierrokselta esiin jonkin siinä olleen hyvän ja huonon puolen sekä jonkin oivalluksen, jonka koin kierroksen aikana. Nämä yksittäiset huomiot ja kierrosten kuvaukset ylipäänsä voivat toimia esimerkkeinä pohdittaessa tapaa toteuttaa toimiva lastenkierros. Lisäksi voin tarjota suunnittelun pohjaksi joitain tekemiäni huomioita.

Fyysisenä kierroksen esityspaikkana vanhat historialliset kohteet toimivat loistavasti. Niissä tunnelma syntyy jo ympäristön vaikutuksesta ja oikein hyödynnettynä ne saattavat tarjota puitteet seikkailuun, jännitykseen ja elämyksiin. Historiallisissa kohteissa kierroksiin on myös hyvin yhdistettävissä paikan historiaan ja entisiin tapoihin liittyvää opetuksellisuutta. Faktatiedon ujuttaminen mukaan kierrokseen ei suinkaan ole pois kierroksen viihdyttävyydestä, vaan päinvastoin saattavat lisätä sitä, kun ollaan tekemisissä fiktion lisäksi oikeidenkin asioiden parissa. Kierrokselle voisi etukäteen asettaa tietyt opetukselliset tavoitteet, jolloin niihin on myös mahdollista päästä. Kokemukseni mukaan lapset myös ovat kiinnostuneita kuulemaan historiasta. Toimiva tapa tarjoilla tietoa lastenkierroksen puitteissa ei kuitenkaan ole pitää perinteistä opastusta vaan sovittaa tietomäärä osaksi seikkailua ja elämystä.

Suunniteltaessa lastenkierrosta tulee päättää, onko kierros vain lapsille vai halutaanko sinne mukaan myös aikuisia. Pääasia on, että mikä yleisöryhmäksi valitaankin, täytyy hyvän kierroksen olla

suunnattu yleisölle kokonaisuudessaan. Seikkailua ei edistä ympärillä lapsiaan seuraavat vanhemmat, jotka ovat henkisesti tapahtuman ulkopuolella. Vaikka haastavaa se onkin, aikuiset on mahdollista saada mukaan tempautumaan tunnelmaan. Ja vaikka kaikki, lapset tai aikuiset, eivät kierroksen tapahtumista innostuisikaan, täytyy mahdollisuus osallistumiseen tarjota kaikille. Pohjimmiltaan kyse on koko yleisön huomioimisesta.

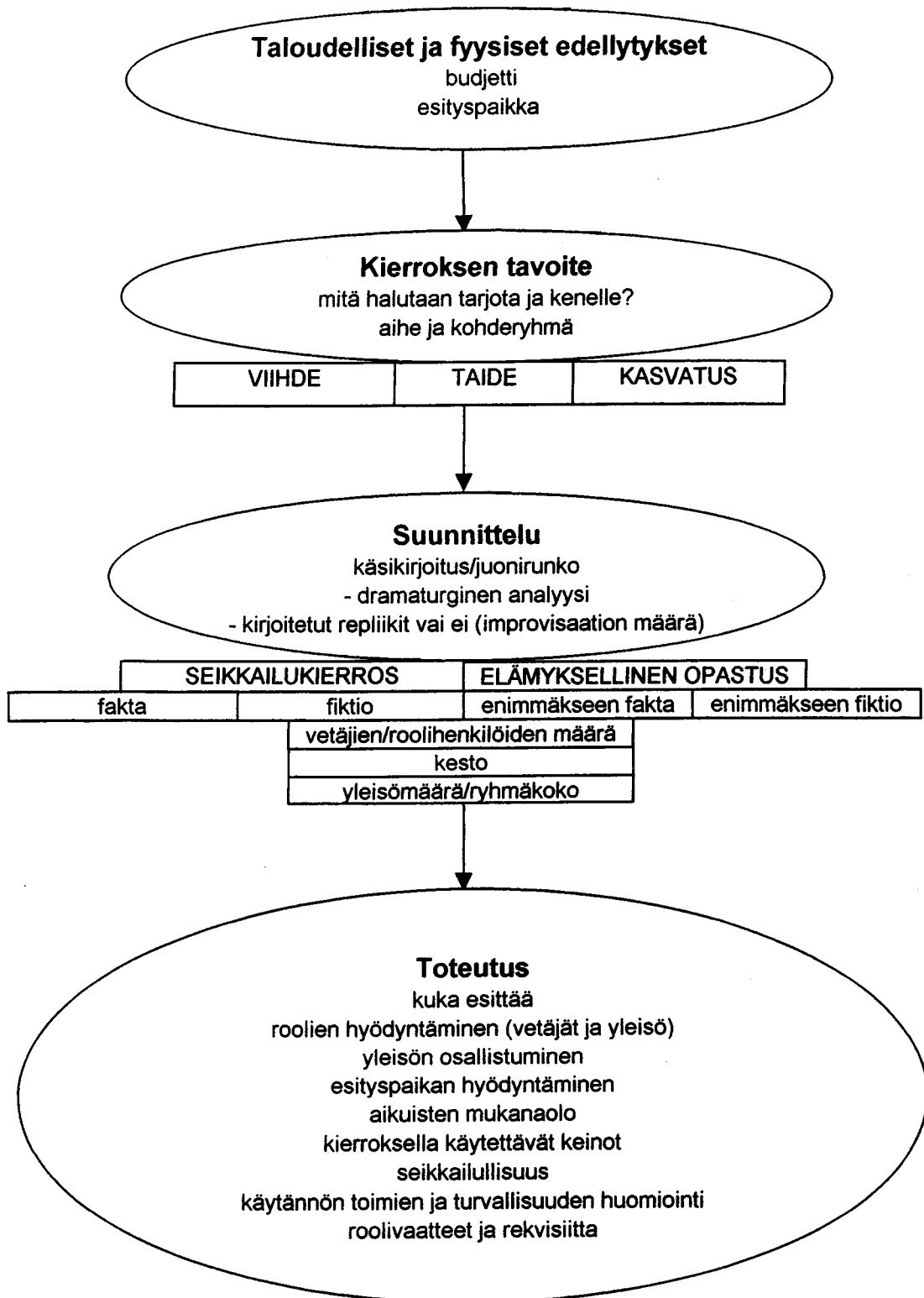
Kierroksen kestosta ei voi antaa tarkkaa suositusaikaa. Kokemukseni mukaan puoli tuntia on kuitenkin liian lyhyt aika, kuten Hämeenlinnan kierroksella (D) koettu kiireen tunnelma osoitti. Yli kaksi tuntia kestävä kierros taas alkaa jo käydä yleisön voimille, mikä oli todettavissa Koiramäen kierroksella (C). Niinpä jonkinlaisena lastenkierroksen keston suhteen annettavana ohjeena voisi olla noin vajaasta tunnista puoleentoista tuntiin.

Draamalla voisi olla paljon annettavaa lastenkierroksille. Kokonaiset teatterilliset esitykset voivat johdattaa yleisön seikkailulliseen maailmaan, jossa arki unohtuu koko ajan roolissa olevien henkilöiden luodessa tunnelmaa. Roolihenkilöiden käyttö ja säilyminen draamamaailmassa on haastava tapa toteuttaa lastenkierros, mutta onnistuessaan varmasti kiehtovaa koettavaa. Onnistuminen vaatii draaman tajua ja panostusta toteuttaa esitys alusta loppuun huolella. Yhtä hyvin kierroksia voidaan viedä eteenpäin käyttämällä draamaa vain välillä ja sen mukaan, kuinka paljon kyvyt siihen riittävät. Lastenkierrosten osalta tahtoisin kannustaa draaman käyttöön, sillä se on mahtava työkalu. Sen osuus voi kierroksilla vaihdella, vetäjät voivat pysyä läpi kierroksen omana itsenään draaman ollessa tuskin huomattavassa osassa tai toisena ääripäänä on teatteriesityksenä toteutettu kierros. Draamallisuuden aikaansaamista ja jännitettä ylipäänsä lisää useamman henkilön käyttö kierroksen vetäjänä. Vain yhtä vetäjää käytettäessä on vaikea luoda tunnelmaa.

Osallistuminen on yksi lastenkierrosten ominaisuuksista. Lastenkierroksen laatua on, kun osallistuminen on saatu mukaan haluttavaksi ja mukavaksi toiminnaksi. Osallistumisen tulee olla vapaaehtoista, ja katsojia uhkaava osallistuttamistapa voi vain vähentää kierrosinnostusta. Osallistumisen tavat ovat lukemattomat, mutta haasteena voisi olla se, että osallistuminen vie kierroksen juonta ja toimintaa eteenpäin ja myös se, että se toimisi juonen kannalta eheästi. Se, että vetäjät pyytävät vain etsimään ”jotain koska jotain pitäisi täältä löytyä...”, ei tunnu seikkailun juonen kannalta uskottavalta. Parhaimmillaan katsojat tekevät omia teräviä huomioitaan ja vetäjät myös tarttuvat niihin ja saavat spontaanit kommentit mukaan osaksi koko kierroksen juonta.

Lastenkierroksilla myös yllättävän vähäpätöisiltä tuntuvat ideat saattavat ollakin lasten kannalta todella viihdyttäviä. Esimerkiksi Rauman Palotarkastusseikkailun (G) pienemmistä lapsista koostuneella yleisöllä oli ratkiriemukasta yhden ainoan käsivoimin toimivan palopumpun kanssa. Myös jollakin juoneen liittyvällä yhteistoiminnalla voi saada aikaan toimivia kohtauksia, kuten Hämeen linnan Lastenkierroksella (D) lasten yhdessä laskiessa köyttä kaivon uumeniin. Kierrosta suunniteltaessa voi myös miettiä, missä määrin olisi mahdollista tarjota katsojille kokemuksia, kun itse kierros on ohitse. Kierrokseen liittyvä huone tai luola voi olla mukava tapa levähtää kierroksen jälkeen eikä joutua heti pois elämyksen piiristä. Kierrokselta voisi olla kotiin vietävänä vaikkapa palkintona jaettavaa jatkotyöskentelymateriaalia, esimerkiksi arvoituksia tai kertomuksen muodossa olevaa lisätietoa roolihenkilöiden elämästä ja historiallisista tosiasioista. Tämän tapaista tarjoaa Turun linnan Pikkuritarikierroksen (I) mahdollisuus liittyä linnan Ritariklubiin.

Olen laatinut keräämiäni tutkimustulosten ja analyysin pohjalta mallin lastenkierrosten suunnittelua varten (kuvio 3). Mallista löytyvät ne asiat, jotka mielestäni vaativat ratkaisun lähdeettäessä rakentamaan lastenkierrosta. Keskeisimpänä pidän sitä ohjetta, että kierroksen järjestäjät ovat ylipäänsä miettineet kierroksensa tavoitteita ja sen muotoa ja siis tekevät suunnitteluvaiheessa tietoisia ratkaisuja. Mallini kohtien suunnitelmallinen pohdinta varmistaa sen, että kierroksen perusasiat ja laadulliset piirteet on huomioitu. En ole lähtenyt antamaan mallissa sen kohtiin mitään ideaaliehtotuksia, sillä toimivia kierroksia voidaan toteuttaa hyvin eri tavoin, kuten työni on osoittanut. Uskon, että työni tuloksista ja lastenkierrosten suunnittelumallistani on hyötyä kehitettäessä laadullisia lastenkierroksia.

KUVIO 3. Lastenkierrosten suunnittelumalli

11 Lopuksi

Lastenkierrokset ovat lastenkulttuurin hybridigenre, jolla on yhtymäkohtia draaman, matkailun, kulttuurin, taiteen ja kasvatuksen useilla eri aloilla. Kierrokset eivät istu minkään yhden käsitteen alle kovin hyvin, mutta yleisesti ne voidaan liittää soveltavan teatterin ja matkailudraaman piiriin. Lastenkierroksissa on kyse muodissa olevan elämyksellisyyden ja kokemuksen tuotteistamisesta, mitä matkailuyrittäjät ympäri Suomea ovat lähteneet toteuttamaan. Kierroksia on tehty usein eri tavoin. Ympäri Suomea toteutettavat lastenkierrokset ovat lasten seikkailuleikkihalun hyödyntämisen ilmiö, jota eri tieteen ja taiteen alat voivat lähteä tarkastelemaan omista lähtökohdistaan tarkemmin.

Olen onnistunut tutkielmani kartoitustavoitteessa eli olen antanut kuvauksen Suomessa järjestetyistä lastenkierroksista. Olen määritellyt ilmiötä kuvaavaksi nimeksi lastenkierroksen ja jakanut sen kahteen toisistaan poikkeavaan esitysmuotoon: lasten seikkailukierrokseen ja lasten elämyksellisiin opastuksiin. Olen tarkastellut ja vertaillut kierroksia draamallisena kulttuuri-ilmiönä ja olen kuvannut aikuisten lapsille tarjoaman hybridigenren laadullisia piirteitä ja tulkinnut niiden merkityssisältöjä. Työni lopuksi olen esittänyt mallin, jonka pohjalta voi lähteä suunnittelemaan laadullista lastenkierrosta.

Lastenkierrokset tarjoavat runsaasti aiheita jatkotutkimukseen, koska niiden hybridiluonteen vuoksi monella eri alalla on yhteyksiä kierrokseen. Osallistujien eli yleisön näkökulma lastenkierrokseen olisi kiintoisa jatkotutkimuksen aihe kuin myös vertailu ulkomailla järjestettyihin lastenkierrokseen. Jatkotutkimuksena voitaisiin toteuttaa myös toimintatutkimus suunniteltaessa ja toteutettaessa uutta lastenkierrosta hyödyntämällä tutkimukseni tuloksia ja esittämäni kierrosten suunnittelumallia.

Tulevaisuudessa voisi uskoa lastenkierroksia järjestettävän Suomessa yhä enemmän, sillä ne ovat osoittautuneet toimivaksi muodoksi sekä matkailutuotteena että kulttuurisen merkityksensä vuoksi. Lastenkierrosten menestyksen uskoisi synnyttävän uusia kierroksia ja siten kilpailua, joka osaltaan voi kehittää kierrosten toteuttamistapoja. Kierrosmuodon tullessa yhä suuremmalle yleisölle tutuksi voisi uskoa kierroksissa tapahtuvan myös laadullista kehittymistä. Kierroksia saatetaan alkaa toteuttaa nykyistä asiantuntevammin ja myös viedä kierroksia kohti liikkuvan teatteriesityksen muotoa, minkä toivottaisiin tervetulleeksi kehitykseksi. Lastenkierrosten kehittämissä saatetaan

Suomessa olla vielä varsin alkutekijöissään. Tämän esitysmuodon parissa kehittymismahdollisuudet ovat valtavat.

Lastenkerroksista on tullut oiva lisä Suomen lastenkulttuuritarjontaan. Kerrokset ovat osa yhteiskunnan kulttuuriperintöä ja samalla kulttuuriperinnön kehittelyä. Niiden merkitystä kulttuurisena ilmiönä kenties heikentää kerrosten selkiytymättömyys. Lastenkerrokset esiintyvät eri muodoissa ja eri tavoitteilla, eikä niiden välistä yhteyttä ole osattu hahmottaa. Toivoisin tämän työn myötä lisääntyvän huomion kiinnittyvän lastenkerrosilmiöön ja sen merkitykseen.

Kirjallisuus

Arlander, A. 1996. Sitruunat ja muut hedelmät. Teatteri 51 (1), 19-24.

Arlander, A. 1997. Esityksen tila - katsojan paikka. Synteesi 16 (3), 79-88.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Helander, K. 1998. Från sagospel till barntragedi. Pedagogik, förstörelse och konst i 1900-talets svenska barnteater. Oskarshamn: Carlsson Bokförlag.

Hirsjärvi, S., Remes P. & Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. Tampere: Kirjayhtymä.

Karlsson, L. 1999. Saduttamalla lasten kulttuuriin. Verkostotyön tuloksia Kuperkeikkakyydissä. Stakes. Raportteja 241. Helsinki.

Kiiski, E. 1998. Seikkailua elämysten maailmassa. Teoksessa T. Lehtonen (toim.) Elämän seikkailu — Näkökulmia elämyksellisen ja kokemuksellisen oppimisen kysymyksiin. Jyväskylä: Atena, 108-115.

Kjølnér, T. & Szatkowski, J. (tulossa). Dramaturginen analyysi — tiedostavan ohjaajan työväline. Teoksessa: A. Østern (toim.) Laatu ja merkitys draamaopetuksessa. Jyväskylän yliopisto.

Kuukasjärvi, J. 1995. Mitä lapset odottavat lomalta? Haaga Instituutin julkaisuja 3/1995.

Louhija, M. 2001. Kokemuksia elävistä taloista. Elämänpalvelusteatterista rajoille ja rannoille. Teatteri 56 (3), 12-15.

Makkonen, T. 1989. Pulassa näyttämöllä. Teoksessa H.-L. Helavuori & A Peurala (toim.) Teatteri tilassa. Teatterimuseon vuosikirja (FONDI 3), 36-41.

Mork, P. 1994. Museumsteater eller nyvinning innen formidling? Drama 31 (4), 33.

- Määttänen, E. 1996. Lapsikatsojaa ei huijata. *Lapsen maailma* 55 (6-7), 42-44.
- Norsen, R. 1994. Rollespill i museumsformidlingen. *Drama* 31 (4), 2-4.
- Ojala, R. 1995. Pääkirjoitus. *Teatteri* 50 (3), 3.
- Raitaranta, K. 1996. Taiteilijan ja yleisön luova vuorovaikutussuhde on 80-luvun asia. *ARSIS* (2), 39-42.
- Rantanen, E. 1996. Lastenkulttuurin määritelmästä, hallinnosta ja tukemisesta. *ARSIS* (2), 3-5.
- Rauhamaa, R. 1995. Lasten teatterin tila. *Teatteri* 50 (4), 22.
- Ristimäki, E. 1996. Lastenkulttuuri, taidekasvatus ja taideopetus. *ARSIS* (2), 2.
- Ruuskanen, A. 2001. Villissä pellossa. *Teatteri* 56 (3), 3.
- Sandqvist, V. 1997. Teatterin eri muotoja. Haloo Hamlet! (Suomalaisen teatterin 125-vuotisjuhlavuoden 1997-98 Haloo Hamlet Hallå!-kampanjan lehti), 14-17.
- Shusterman, R. 1997. Taide, elämä ja estetiikka. Pragmatistinen filosofia ja estetiikka. Tampere: Gaudeamus.
- Telemäki, M. 1998. Kurt Hahn ja elämyspedagogiikka. Teoksessa T. Lehtonen (toim.) *Elämän seikkailu — Näkökulmia elämyksellisen ja kokemuksellisen oppimisen kysymyksiin*. Jyväskylä: Atena, 10-25.
- Vaulo, L. 2001. Kohtaamisia ja kosketuspintoja. Miten teatteria sovelletaan? *Teatteri* 56 (3), 8-11.
- Ågotnes, Å. & Meek, A. 1994. Rosenkrantzårnet — et kombinert prosjekt. — Hvem formidles, hva formidles, hvor formidler vi? — En vandring i tid og rom. *Drama* 31 (4), 20-26.

Østern, A. 2000. Draamapedagogiikan genret pohjoismaisten opetussuunnitelmien valossa. Teoksessa P. Teerijoki (toim.) Draaman tiet. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, Opettajankoulutuslaitos.

Østern, A. & Heikkinen, H. (forthcoming). The aesthetic doubling — a central concept for the theory of drama education? Teoksessa: B. Rasmussen & al. Nordic Voices in drama education (preliminary title).

Østern, A.-L. (tulossa). Dramapedagogik. Teoksessa A.L. Ostern, Svenska med sting! Didaktisk handledung med tyngdpunkt på modersmål, litteratur och drama. Helsingfors: Utbildningsstyrelsen.

Liite 1: Haastatteluun vastanneet henkilöt

(Nimien perässä näkyy kierroksia tuottaneet tahot)

Aarten etsintä, ”leikkihuoneen setä” Jari Pietiläinen, Silja Line

Aartenetsintäkierros, Kuninkaan Malja, tiedottaja Kari Keuru, Matti Koivurinnan säätiö

Hurja viikinki -seikkailu, risteilypäällikkö Kimmo Selenius, Viking Line

Kadonneen kruunun jäljillä, tuotantosihteeri Auli Aho, Ehrensverd-Seura ry ja Helsinki Expert / Helsingin matkailuyhdistys ry

Koiramäen lasten kaupunkiretki, tuotepäällikkö Harriet Sundman, Turun kaupunki

Kuningattaren kierros, nukkenäyttelijä Sinikka Meurman, Hämeenlinnan taidemuseo

Lastenkierros, osastosihteeri Anne Parikka, Museovirasto

Lasten kivikauden kylä, arkeologi Eero Muurimäki, Saarijärven museo - Kivikauden kylä

Lasten linnoitusseikkailu, matkailuneuvoja Marketta Heinävaara, Loviisan kaupungin matkailutoimisto

Lasten merirosvoristeily, matkailuneuvoja Marketta Heinävaara, Loviisan kaupungin matkailutoimisto

Lasten seikkailuretket Vanhassa Raumassa, Kadonneen kissan jäljillä, arkkitehtiprojektin vetäjä Anu Ahoniemi, Vanha Rauma vetovoimatekijäksi -projekti

Latja-Rosvon aarten jäljillä, projektisihteeri Ulla-Maija Alanne, Runnin seudun kyläyhdistys ry

Merirosvoristeily, aluksen vastaava päällikkö Matti Asikainen, Taipaleen laivaosakeyhtiö

Merirosvoseikkailu Rauhalahden aarre, aluepäällikkö Pirjo Kinnunen, Kuopion matkailupalvelu

Myllytontun tarinat/Myllytontun saturetki, erityisopettaja Raija Nokkava, Uudenkaupungin kaupunki

Pikku-Elinan seikkailuretki Vanhassa Porvoossa, teatterin puheenjohtaja Tuovi Putkonen, Porvoon teatteri

Pikkuritarikierros, museolehtori/tutkija Seija Väärä, Turun kaupunki/Maakuntamuseo

Puijo-Peikon seikkailuretki, ravintolaesimies Pirjo Kokkonen, Pohjois-Suomen ammatillinen instituutti - Hotelli Savonia

Raaseporin kummitus, Svante Lindholm, Raaseporin kiltä - Linnanvoudin tupa

Raaseporin linnankierros, näyttämötaiteilija Dan Idman

Salaperäinen tunneli tonttujen maailmaan, opas Aiju von Schöneman, Turku Touring, Turun kaupunki

Satukierros, tanssi- ja teatteri-ilmaisun ohjaaja Sirpa Asukas, Linnalan nuoret ry

Seikkailutalo Tuulivuori, toiminnanjohtaja Reijo Hiipikka, 4h-yhdistys

Liite 2: Haastattelupohja

Vastaaja

Nimi:
Työnantaja:
Titteli:
Yhteys kierrokseen:

Kierroksen perustiedot

Nimi:
Tuottaja/järjestäjä:
Esityspaikka:
Minkä ikäisille suunnattu:
Montako mahtuu kierrokselle:
Kesto:
Millä kielillä:
Lipun hinta:
Milloin esitetään (ympäri vuoden?):
Kuinka usein esitetään (voiko tilata):
Onko asiakastyytyväisyystietoa:
Miten menestynyt (kuinka täynnä ollut esitykset, tyytyväisyys tuotteeseen):
Montako vuotta pyörinyt (onko uudistunut sinä aikana):
Montako kertaa esitetty:
Jatkuuko tulevaisuudessa:

Esityksen ”genre”

Luonnehdinta, onko kyseessä näytelmä/seikkailu/opastus/kävelykierros:
Entä ”lastenkierros” ”seikkailukierros” ”seikkailunäytelmä” (onko nimitystä käytetty, sopisiko?):

Mistä on kysymys

Esityksen idea, luonnehdinta:
Roolihenkilöt:
Juoni:
Onko lopussa palkinto, mikä:
Fiktio/faktan määrä:
Opetustavoitteita:

Kierroksen rakennuspalikat

Ketkä esittävät, tekevätkö näyttelijän työtä (opas/näyttelijä) (koulutus, teatterikokemus):
Onko käsikirjoitusta, kuka kirjoittanut:
Liikutaanko paikasta toiseen:
Missä, ollaanko sisällä/ulkona/molemmissa:
Onko ohjaajaa, kuka (ohjaajan koulutus):
Mistä idea esitykseen tullut:
Miksi esitys valmistettu (raha/opetus/kulttuuri...)
Onko käyty katsastamassa muita vastaavia kierroksia:

Katsojakokemus & katsojan paikka

Onko esitys samanlainen kierroksesta toiseen? Miten vaihtelee? Säilyykö mahdollinen käsikirjoitus:
Saavatko katsojat esityksen ajankohdasta riippumatta periaatteessa samanlaisen katsojakokemuksen:
Vaikuttaako säätila:
Kuinka interaktiivista? Voivatko katsojat osallistua? Miten:
Onko yleisö suorittamassa tehtävää:
Onko yleisölle roolia:
Voivatko vanhemmat osallistua, viihtyvätkö:
Lopuksi
Mitä muita vastaavia seikkailukierroksia tietävät:

Liite 3: Tutkimuksen ensimmäisen vaiheen kierrosten esittely

Tässä liitteessä on kustakin kierroksesta tarkempi esittely. Esityksen nimen jälkeen kerrotaan sen järjestelytiedot: missä esitys on järjestetty, milloin ja kuinka usein sitä on esitetty, mistä vuodesta lähtien esitys on järjestetty (joissain tapauksissa suluissa on lisätietoa, kuinka erilainen kierros on eri vuosina ollut), sen kesto ja minkä ikäisille se on suunnattu. Tämän jälkeen kerron vastaajien antaman luonnehdinnan esityksestään. Luonnehdintaa seuraavien sulkujen sisällä on vastaus esittämääni kysymykseen, voisiko esitystä kutsua lastenkierrokseksi, seikkailukierrokseksi, seikkailunäytelmäksi tai joksikin muuksi näiden tapaiseksi. Luonnehdintaa seuraa esityksen idea lyhyesti, roolihenkilöt (suluissa esittäjien määrä) ja sitten pidempi selvitys kierroksen juonesta. Olen kirjoittanut juonen lyhyillä lauseilla, jotka olin merkinnyt itselleni ylös haastattelun aikana. Uskoisin tämän muodon antavan lukijoille jonkinlaisen, joskaan ei lähellekään täydellisen, kuvan kunkin kierroksen juonesta.

Juonen jälkeen on vastaukset kysymyksiin, mitä tehtävää yleisö on kierroksella suorittamassa ja onko yleisöllä jotain roolia. Näitä tietoja seuraa vastaukset kierrosten faktan ja fiktion välisestä suhteesta ja tieto mahdollisista opetustavoitteista (sulkuihin olen laittanut sellaiset vastaukset, joiden opetukselliset asiat eivät mielestäni ole varsinaisia opetustavoitteita, vaan jotka ovat yleisempiä moraaliopetuksia ja käyttäytymissääntöjä). Seuraavat tiedot koskevat kierroksen esittäjiä. Ensin lukee, millä nimellä esittäjiä luonnehditaan ja sitten on tietoa esittäjien esiintymistaustoista ja koulutuksesta. Käsikirjoitus-kohdassa kerrotaan kunkin esityksen esityspohjasta ja sen noudattamisesta. Lopuksi olen listannut vastaukset kysymykseen, miksi esitys on toteutettu. Lisäksi joistain esityksistä olen laittanut tarpeelliseksi kokemaani lisätietoa kohtaan ”muuta”.

1 Aartenetsintä. Paikka: Silja Line, m/s Symphony. Milloin: Kesäaikana joka toinen päivä. Ainakin vuodesta 1996.

Kesto: vajaa tunti. **Ikä:** 4-12. **Luonnehdinta:** Elämys lapsille (seikkailu).

Idea: Aarretta etsitään ja matkalla kohdataan eri henkilöitä.

Roolihenkilöt (2+): Laivan kapteeni (vetäjä), kapteeni Koukku, vaihdellen laivalla esiintyviä tanssijoita, joista osa improvisoiden jossain roolissa.

Juoni: Lähdetään etsimään laivan kapteenin johdolla kapteeni Koukku, jonka tiedetään vieneen aarten. Lapsille huivit. Koukku jättänyt jälkiä, joita seurataan. Kuljetaan ympäri laivaa. Opetetaan yhteinen merirosvoahuuto, jota toistellaan ja johon laivan muu henkilökunta saattaa vastata (ovat juonessa mukana). Välillä lapsia hauskuutetaan ja juksataan. Nuolet opastavat eteenpäin. Koukku löytyy - tältä kysytään missä aarre on. Ensin Koukku huijaa, sitten saadaan oikea tieto. Etsitään ja löydetään arkku. Avain on hukassa. Koukulta kysytään avaimesta. Avain löytyy ja aarre auki. Palkintona osa aarteesta (vaihteli, joitain paperikarkkeja tax free -myymälästä).

Tehtävä: Löytää Koukku ja etsiä aarre. **Yleisö:** Merirosvomiehien roolissa.

Satua. Opetustavoitteita ei (elämykset, ryhmässä kulkeminen).

Esittäjinä: Risteilyhenkilökunta. Heillä vaihdellen harrastajateatteri-, leikkitäti- tai opaskokemusta. Tanssijoilla vankka esiintymiskokemus.

Käsikirjoitus: Runko tiedossa. Aina keksitään yksityiskohtia erikseen (esittäjien määrä vaihtelee), saatetaan spontaanisti käydä muissa paikoissa.

Miksi: Lapsille ohjelmaa.

2 Aarteenetsintäkierros/lastenkierros, kesällä 1999 nimenä: Kuninkaan malja. Paikka: Turku, Aboa vetus & Ars nova -museo. Milloin: Esitetään vuoden ympäri: kesäsesonkina 5 kertaa päivässä, kesäkuussa 2 kertaa päivässä, muulloin sunnuntaisin kerran päivässä. Vuodesta 1995 (kertomus vaihdellut kulloisenkin näyttelyn mukaan). Kesto: 1h. Ikä: ideaali 4-8. Luonnehdinta: lastenkierros (seikkailukierros).

Idea: Kadonnutta maljaa etsitään museon tiloista ja samalla kuullaan faktaa.

Roolihenkilöt (1): Indiana Jones (aarteenetsijäarkeologi) tai joku keskiaikainen henkilö.

Juoni: Arkeologi esittäytyy. Lapsille päähän satuhatut. Ensin kuljetaan taidemuseon puolella, opaskohtaisesti matkalla jännitystä ja ohjelmaa. Jonkun ajan kuluttua arkeologi uskoutuu, että hänellä on vanha muistikirja (mahdollisesti myös kartta). Aarre on kadonnut ja se pitää löytää ennen ilkiöprofessoria. Professoria piileskellään. Löydetään johtolankoja, jotka johdattavat eteenpäin. Tutustutaan museoon, saatetaan välillä viivähtää museossa käyttämään multimediamyö kunnes havahdutaan taas jatkamaan etsintää. Keksitään, että aarre tietysti maan alla, ja siirrytään Aboa vetuksen puolelle. Toivomuskaivo, lantin heitto ja toivominen. Lopuksi löytyy kellarikoppi, joka avautuu löydettävällä tietynmallisella ristillä. Ovi avautuu, arku löytyy. Arku päätetään antaa museolle. Palkkioksi lyödään rahat.

Tehtävä: Aluksi ei - sitten aarteen etsintä. Yleisö: arkeologin apulaisia (jostain saatetaan tehdä tämän luottomies).

Satua on kertomus ja aarre. Aidoista museoesineistä faktaa. Opetustavoite ryhmästä riippuen: museoesineet, museoajattelu - aarteen palautus, museokäsityksen miellyttäväksi tekeminen.

Esittäjänä: Oppaat, jotka ovat historian, taidehistorian ja arkeologian opiskelijoita.

Käsikirjoitus: Yleinen ohje mitä tehdään, joitain repliikkejä. Opaskohtainen laaja vapaus muokata.

Miksi: Museosta haluttu koko perheen paikka. Siellä muutenkin elämyksellisyyden painotus.

Muuta: Kierros on aikuisilta kielletty. Sitä tilataan paljon syntymäpäiviksi. Ollut myös joulusatu- ja halloween-kierros.

Toukokuussa Menneisyyden näyttämöllä -teemaviikolle uusi draamakierros, johon käsikirjoitus ja ohjaaja (teemaviikon jälkeen aletaan esittää tilauksesta).

3 Hurja Viikinki -seikkailu. Paikka: Viking Line, m/s Cinderella. Milloin: Kesäaikaan kerran päivässä (ympäri vuoden ainakin sesonkiaikoina joku esitys). Noin 10 vuotta tehty tällaisia (eri esitys joka vuosi). Kesto: 45min - 1h. Ikä: 5-11. Luonnehdinta: Seikkailu (seikkailukierros).

Idea: Etsitään aarretta, jonka luoksi päästään mutkien, vaarojen ja vihollisten kautta. Matkalla kohdataan henkilöitä, jotka liittyvät aina joukkoon mukaan.

Roolihenkilöt (6): Viikinkikuningas Harald Hirmuinen, Ukkosenjumala Tor, Sodanjumala Odin (vain äänenä), Valkyyri-haltia, haaksirikkoutunut sotamies, sotapäällikkö Erik Punainen, taikuri.

Juoni: Alkaa Erkin johdolla, joka aikoinaan saanut Torilta nahkapalan, joka on kartan osa. Haluaa alkaa koota karttaa, avuksi armeija lapsista. Kerrotaan käyttäytymissäännöt ja opetetaan oikea viikinkihuuto. Matkalla törmätään Haraldtiin, joka varastaa kartan palan. Haraldin johdolla koko porukan etsintä jatkuu. Mennään keijulaaksoon, missä tavataan Valkyyri. Valkyyriltä saadaan uusi pala karttaan ja Valkyyri lähtee joukon mukaan. Kuljetaan eri puolilla laivaa, välillä viikinkihuuto. Välillä tehdään varsin liikunnallisia tehtäviä: tanssia, punnerrusta, esteitä, ryömintää (näitä vaihdellen). Valkyyri alkaa kertoa tarinaa haaksirikkoutuneesta sotamiehestä, joka sitten löydetään tavernasta. Sotamies kertoo oman tarinanasa (tämäkin saanut Torilta kartan palan). Yhdessä jatketaan matkaa Odinin luolaan (laivan disco, jossa pimeää, savua, efektejä, kaikua Odinin ääni). Luola on hyvin pelottava paikka, Odin antaa seuraavan vihjeen ja hätistää joukon sitten luolastaan pois. Oikeasti pelottava hetki, luolasta paetaan pakokauhun vallassa. Tavataan Tor, jolta saadaan neljäs kartan pala. Kartta ohjaa Taikavuorelle, joka on yökerhon näyttämöllä. Tavataan taikuri (laivan oikea taikuri). Tämä taikoo esiin viimeisen, viidennen kartan palan. Palat yhdistetään - taikavoima, joka avaa vuoren (lavan verhot aukenevat tekniikan tehostamana, jyrinää yms.). Lavalla valoissa kimmeltelee aarre, jonka Harald vielä yrittää varastaa. Harald saadaan luopumaan aikeestaan. Lasten osallistumista ylistetään. Palkinnoksi Viking Linen Ville Viikinki -pinssi.

Tehtävä: Aarteen etsintä. Yleisö: Viikinkisotilaina.

Viikinkiasiat faktaa, kuten paikkojen ja henkilöiden nimet. Ei kuitenkaan syvennytä historiaan. Opetustavoitetta ei (oikeudenmukaisuus ja rehellisyys voittaa -opetukset).

Esittäjinä: Risteilyisäntä, leikkittäjä, dj, taikuri (esittävä henkilökunta vaihteli). Yhdellä ammattinäyttelijän koulutus, harrastajateatteritaustoja, tekniikan henkilöt olleet teatteritoissa.

Käsikirjoitus: Tarina vapaasti ilman repliikkejä. Esittäjät vaihtuvat ja kaikki muokkaavat itselleen sopivaksi.

Miksi: Lasten viihteellisyys.

Muuta: erilaisia esityksiä eri sesonkeina. Erilaisia esityksiä myös muilla Vikingin aluksilla.

4 Kadonneen kruunun jäljillä. Paikka: Helsinki, Suomenlinna. Milloin: Toukokuussa tilauksesta noin 25 kertaa viikossa, kesäaikana säännöllisesti 6 päivänä 13 kertaa viikossa. Vuodesta 1998 (joka vuosi uusi käsikirjoitus ja reitti). Kesto: 1h 45 min. Ikä: 6-11. Luonnehdinta: lasten seikkailukierros Suomenlinnassa, seikkailunäytelmä.

Idea: Kuningas Kustaa III:n kruunun etsiminen Viaporin linnoituksessa

Roolihenkilöt (3): Kustaa III (hist. henk.), kamaripalvelija Henrik ja piika Gunilla (kuvitteellisia), pyöveli Bryngel Höck (hist. henk.).

Juoni: Lapsille aluksi viitat. Henrik ja Gunilla kertovat, että kuninkaan kruunu on kadonnut. Lähdetään tapaamaan kuningasta. Kun kuningas tavattu lähdetään tämän johdolla etsimään kruunua bastioneista ja tunneleista samalla Suomenlinnan historiaan tutustuen. Matkalla löytyy johtolankoja ja kohdataan vaaroja (pyöveli). Osallistujien päättelykyvyn ansiosta kruunu löytyy ja löytäjät palkitaan. Palkintona jalokivellinen kunniamerkki.

Tehtävä: Kruunun etsintä. Yleisö: Kuninkaan auttajia, hattupuolueen jäseniä.

Suurin osa sisällöstä faktaa. Fiktiota että kruunu kadonnut ja perusajatus historiallisten henkilöiden tapaamisesta omassa ajassamme. Kerrottavat asiat ovat historiallisesti oikein. Keskitetään kustavilaiseen aikaan. Opetustavoite: Historian kiinnostavaksi tekeminen, ajankulun ja asioiden muuttumisen ymmärtäminen, Suomenlinnan historia ja tapakasvatus (hovietiketti).

Esittäjinä: Näyttelijät. He ovat koulutukseltaan ammattinäyttelijöitä, harrastajanäyttelijöitä ja muuten esiintymisestä kiinnostuneita henkilöitä.

Käsikirjoitus: Tarkkoine repliikkeinen on, kirjoittanut Anniina Holmberg ja Merja Talvela. Lisäksi paljon improvisaatiota yleisöstä riippuen.

Miksi: Suomenlinnan tunnetuksi tekeminen ja matkailun edistäminen.

5 Koiramäen lasten kaupunkiretki. Paikka: Turku, ympäri Turku. Milloin: Kesäaikaan päivittäin (ei sunnuntaisin) kerran päivässä. Vuodesta 1990. Kesto: 2½h. Ikä: 5-11. Luonnehdinta: lastenkierrros, tarina, ei tavanomainen opastus. Idea: Oppaan johdolla käydään Turun päänähtävyyksissä, välimatkat bussilla. Pohjautuu Mauri Kunnaksen Koiramäen lapset kaupungissa -kirjaan.

Roolihenkilöt (3): Opas (vanhan ajan puku, Kunnaksen Koiramäki-kirjasta otettu nimi, mies tai nainen), merimies Henriksson ja piikatyttö (jonka tehtävä pitää lapsista huolta)

Juoni: Lapset oppaan kanssa linnassa, missä kierretään. Vankilasta löytyy merimies. Merimiehen johdolla mennään musolaiva Sigyniin (tai Suomen Joutseneen). Sitten siirrytään Luostarinmäelle käsityömuuseumialueella, missä mennään merimiehen taloon. Merimies kertoo laivasta ja elämästä talossa. Linnassa on aluksi valmistettu kolikot, joilla voi ostaa karkkistruutan merimiehen kotoa. Välimatkat taitetaan omalla punaisella Koiramäen bussilla. Palkintona karkkistruutta ja diplomi.

Tehtävä: Ei. Yleisö: Tavallaan Koiramäen lapsina (kirjassa maalaisserkkuja, jotka tulee kaupunkiin).

Kaikki, mitä kerrotaan, on faktaa mutta se kerrotaan lapsenomaisesti. Opetustavoite: Osoittaa, että Turun päämatkailukohteet sopivat myös lapsille, ”Turun historia”, lapset tottuvat käymään paikoissa.

Esittäjinä: Oppaat, jotka ovat Turun kaupunkioppaita.

Käsikirjoitus: Ei. Oppaasta ja tämän persoonasta riippuen, mitä sanotaan. Samat raamit kaikilla.

Miksi: Haluttu, että olisi lapsikohde kaupungissa.

Muuta: Tämä lastenkierrros ollut ensimmäinen Suomessa, jonka jälkeen muut ovat tulleet perässä?

6 Kuningattaren kierros. Paikka: Hämeenlinna, Taidemuseo. Milloin: Tammikuussa 2000 kaksi kertaa. Kesto: 45 min. Ikä: ideaali 5-12. Luonnehdinta: Elämysopastus, näytelmän muodossa ja juonellinen (tavallaan seikkailu - elämysnäytelmä).

Idea: Kaarina Maununtyttären elämä punaisena lankana, siihen Prinsessa-näyttelyn esineiden liittäminen.

Roolihenkilöt (1): Kaarina Maununtytär (hist. henk.).

Juoni: Ajoissa tulleet saivat pukeutua ritareiksi ja prinsessoiksi. Kuningatar otti vastaan. Tervehti hoviväkenä.

Kuningatar ei liiku yksin vaan hoviväkenä kanssa, siksi kaikki yhdessä näyttelytiloihin. Joku lapsista hovimarsalkaksi/hovineidoksi (merkiksi rannerengas), joka kulki kuningattaren lähellä koko ajan. Näyttelyn puitteissa 12-14 pysähdystä, kuningatar kertoi omaan elämäänsä viitaten esineistä. Kuningatar hiljensi aina joukon soittorasialla. Hovikumarruksen ja niauksen opettaminen - kumarrettiin Kuningas Kustaa III:n muotokuvalle. Sai kokeilla myllynkivikaulusta. Lopuksi kuningatar kertoi sadun prinsessasta ja herneestä. Näyttelyssä oli sänky, jonka patjan alla pingispallo. Kukin sai vuorollaan käydä kokeilemassa sänkyä. Sänkyynmeno ”palkintona”, adjutanttina olleelle kiitoskortti.

Tehtävä: Ei. Yleisö: Kuningattaren hoviväkenä.

Suurin osa faktaa. Kaarinan elämän oikeat asiat, osa asioista kerrottiin väritetysti. Pitäydyttiin historiassa. Tauluihin ja taiteilijoihin liittyvää tietoa. Kerrottiin lapsenomaisesti. Opetustavoite: Että muistaa jotain (elämys tärkein).

Esittäjänä: Näyttelijä, joka saanut koulutusta draamaan ja nukketheateriin, nukketheaterin puoliammattilainen.

Käsikirjoitus: Oli, mutta ei joka repliikkiä. Esittäjä päättänyt etukäteen asiat, joista puhuu.

Miksi: Tehnyt aiemminkin vastaavaa.

Muuta: Esittäjällä 10 vuoden kokemus Kaarinan roolin esittämisestä, mitä hyödyntänyt eri esityksissä. Tehnyt kierroksia myös Tampereen taidemuseoon (1999 ja 2000): päiväkotikokouksille ”Annan taidematka” 9 kertaa ja kouluikäisille ”Sallisen aikaan” 7 kertaa, joka toteutettiin nukeilla.

7 Lastenkierrros. Paikka: Hämeenlinna, Hämeen linna. Milloin: Elokuun yhden viikon aikana Hämeenlinnan lastentapahtuman yhteydessä noin 30 kertaa. Ainakin vuodesta 1991 (joka vuosi täysin erilainen juttu). Kesto: ½h. Ikä: 3-15. Luonnehdinta: opastettu lastenkierrros, lastenkierrros (ei seikkailu).

Idea: Kadonneen taikinan etsintä, tarinoiden avulla faktaa.

Roolihenkilöt (6-8): Leipurin apulainen (14-v. poika) ja leipurin tytär vetäjinä, linnan rouva, vanki, kokki, Maria Åkerblom (hist. henk.), luutun soittaja, veronkerääjä.

Juoni: Kokoonnutaan leivintuvassa. Leipurilta kadonnut taikina, jota lähdetään etsimään leipurin apulaisen ja tyttären johdolla. Päästäkseen linnaan sisälle kaivopihalla maksetaan saaduilla kolikoilla vero veronkerääjälle. Taikinaa lähdetään etsimään ja matkalla tavataan muut roolihenkilöt, joilta kysellään taikinasta. Välillä ryhmä jaetaan kahtia mutta niin, että molemmat ryhmät kokevat samat asiat. Kaikki tavattavat henkilöt kertovat elämästään oman tarinanasa. Lopulta taikina löytyy. Palkintona löytämisen ilo.

Tehtävä: Etsiä taikina. Yleisö: Omana itsenään.

Pohjautuu historiaan. Tarinoiden avulla kerrotaan historiallista faktaa ja myös näytetään vanhoja tapoja, kuten puulusikalla syöminen. Opetustavoite: Tehdä vanha tapa elää tutuksi, henkilöiden kautta nähdään, mitä linnassa tehty.

Esittäjinä: Linnan oppaat, jotka yleensä historian opiskelijoita (saattaa olla jonkunlaista esiintymiskokemusta).

Käsikirjoitus: Olemassa juonitasolla (runko+hahmot+reitti). Joskus ei tavata kaikkia roolihenkilöitä, aina kuitenkin tavataan vähintään neljä.

Miksi: Lastentapahtuman monimuotoisuus. Vaihtoehtoinen lapsille suunnattu kierros tavallisen opastuksen lisäksi.

Muuta: Joka vuosi ollut eri juttu. Ensi kesänä myös säännöllisesti yhtenä päivänä viikossa 2-3 kertaa.

8 Lasten linnoitusseikkailu. Paikka: Loviisa, Svartholma. Milloin: Keväällä ja syksyllä tilauksesta, kesällä päivittäiset kerran päivässä joka päivä. Vuodesta 1998. Kesto: 1h. Ikä: paras 1.-4.luokkalaiset, max 12 v. Luonnehdinta: lasten seikkailu (seikkailukierros).

Idea: Svartholman historiaa upseerin johdolla.

Roolihenkilöt (1): Linnoitusupseeri.

Juoni: Upseeri antaa yleisölle nimet (liittyy näiden oikeisiin nimiin) ja sotilasarvot. Pälle sotilasviitat. Upseerin johdolla harjoitellaan muodostelmia, käännöksiä, ampumista leikisti, tutkitaan luolia ja etsitään viestejä. Selvitetään salakielinen viesti: "Otto Fleming on karannut" (Fleming oikea historian henkilö joka pakeni linnoituksesta). Ei palkintoa, mutta "kunniakirja", että osallistunut kierrokselle.

Tehtävä: Selvittämässä salakieliviestiä. Yleisö: Linnoituksen soitilaina ja upseerin alaisina.

Faktaa ollut mukana aika vähän. Flemingin ympärille nivottu faktaa. Kierros pohjautuu historiaan, joka tulee leikin varjolla tietoon. Tavoitteena tulevaisuudessa lisätä historian määrää. Opetustavoite: Svartholman 1700-l. ja 1800-l. linnoituselämän tutuksi tekeminen mutta tietoa myös muusta silloisesta elämästä (esim. verraten toisiin linnoihin).

Esittäjinä: Oppaat, jotka opettajaksi opiskelevia nuoria.

Käsikirjoitus: Taustatietoja ja faktaa, alustava käsikirjoitus ilman repliikkejä. Oppaat muokkaavat itse.

Miksi: Hyödyntää saaren historiaa. Lapsille todellinen juttu merirosvoiseikkailun lisäksi.

Muuta: Luokille opas mukana laivamatkoilla, silloin kesto 3h 15 min. Menomatalla historian taustatietoja linnoituselämästä. Paluumatkalla jo rauhoitutaan.

9 Lasten merirosvoristeily. Loviisa, Svartholma. Luokkaretkille tilauksesta toukokuussa n. 4 kertaa päivässä ja elokuussa kerran päivässä. Kesäaikaan säännöllisesti kerran päivässä joka päivä. Vuodesta 1994. Kesto: reilu 2h. Ikä: 3-10. Luonnehdinta: lasten seikkailu (seikkailukierros, ei näytelmä).

Idea: Merirosvo Svartiksen johdolla lähdetään etsimään Svartholmasta aarretta.

Roolihenkilöt (1): Merirosvo Svartis.

Juoni: Lapsille huivit, liivit, kasvoihin irtopääkallokuvia, lisäksi lapset usein ovat itse pukeutuneet valmiiksi.

Merirosvo Svartis valloittaa lasten kanssa laivan (Svartholmaan normaalisti liikennöivä alus). Sillä matkataan linnoitukseen, jonne Svartis on aikoinaan piiloittanut aarteen. Saarella etsitään luolista, lapsilta ideoita ja kommentteja, kilpailuja, yllätyksiä vaihdellen. Aarteen löydyttyä palkkioksi aarteesta muisto (salaisuus).

Tehtävä: Etsiä aarre. Yleisö: Svartiksen miehistönä.

Satua enimmäkseen. Opetustavoite: (yhteishenki, joukkona osallistuminen, kasvatukselliset tavoitteet).

Esittäjinä: Merirosvo-oppaat, jotka opettajaksi opiskelevia nuoria.

Käsikirjoitus: Oppaat kehittävät, ei repliikkejä, elää kesän aikana. Kirjailija Maijaliisa Dikman kirjoittanut 4 Svartis-kirjaa.

Miksi: Kaupunkiin lapsituote, lapsiperheiden houkuttaminen Loviisaan.

Muuta: Luokkaretkillä Svartis myös matkaa laivalla takaisin (silloin kesto 3h 15 min), paluumatkalla karaokea ja kilpailuja.

10 Lasten seikkailuretket Vanhassa Raumassa, viime kesänä nimenä: Kadonneen kissan jäljillä. Paikka: Rauma, Vanha Rauma. Milloin: toukokuussa tilauksesta. Kesäaikaan kerran päivässä. Vuodesta 1998 (silloin eri juttu). Kesto: reilu tunti. Ikä: 5-11/12, eniten 7-10. Luonnehdinta: seikkailu (seikkailukierros).

Idea: Etsitään kadonnutta kissaa ja kuljetaan ympäri vanhaa Raumaa.

Roolihenkilöt (1): Vetäjä, joka eläytyy kissan katoamiseen.

Juoni: Tammelan talosta on kadonnut kissa. Katoamisesta oltu huolissaan. Alussa annetaan lapsille seikkailuhuivi. Lähdetään Raatihuoneen pihalta etsimään, kissa jättänyt vinkkejä (esim. suutarin liikkeen ikkunaan, kiven alle) joita selvitetään ja seurataan. Etsitään kellarista taskulamppujen kanssa. Lopulta löytyy kissan jättämä kortti, että tämä onkin vain mennyt lomalle. Palkintoa ei, lapset saavat pitää huivin.

Tehtävä: Etsiä kissa. Yleisö: Omana itsenään.

Faktalinjalla. Historia, joka esitetään, on totta, tietoa esimerkiksi rakennuksista ja pitsin nypläyksestä. Opetustavoite: tehdä vanhaa Raumaa tutuksi nuoremmalle väelle. Lapset voivat olla ylpeitä paikoista, joissa käyvät.

Esittäjänä: Vetäjä, jona toimi tanssin opiskelija, jolla esiintymiskokemusta tai sosiaalikasvattaja jolla ei aiempaa esiintymistaustaa.

Käsikirjoitus: Runko, vinkit toistuvat. Muuten improvisoidaan.

Miksi: Haluttu ylipäänsä kaupunkiin teemakierroksia. Toteutettiin teemakierros lapsille. Osoitettu tällaisen toiminnan olevan mahdollista. Vanhan Rauman tutuksi tekeminen

Muuta: Aikuisilta kielletty. Nyt kolmas vuosi ja joka vuosi ollut aina eri tarina. Ensi kesänä palontarkastuskierros (enemmän opetuksellinen). Rauman kierrokset on ollut 3-vuotinen projekti, yritetty löytää yrittäjä, joka alkaisi esimerkin nähtyään toteuttaa esitystä.

11 Latja-rosvon aarteen jäljillä. Paikka: Iisalmi, Runnin Seikkailumetsä. Milloin: Toukokuusta marraskuuhun, ei säännöllisinä aikoina mutta noin kerran päivässä kun paljon ihmisiä kerääntynyt paikalle. Vuodesta 1999. Kesto: n. 2h. Ikä: 4-12. Luonnehdinta: Opastettu kierros, Latja-Rosvon aarteen jäljillä.

Idea: Esteitten kautta aarteen luokse.

Roolihenkilöt (2): Latja-Rosvo (hist. henk.), Siro-Milda-keiju, Tonnin runtti - Runnin haltiatonttu.

Juoni: Lähdetään etsimään aarretta. Joskus kasvomaalausta. Keiju tekee kepposia. Samalla hieman Runnin historiaa ja tarinaa rosvojen elämästä. Terveyslähde. Toimintalaitteita 30 (jotka valmistettu puusta, turpeesta, kivstä), kuten liukuminen vaijerilla, kiipeilyseinä, testirata. Rosvo kulkee edellä lasten seuratussa laitteiden kautta. Luolasta löytyy aarre. Palkinnoksi seikkailumetsän oma kolikko.

Tehtävä: Aarteen etsintä. Yleisö: Rosvoina, metsärosvoporukkana.

Faktana, että rosvoporukka oikeasti ollut olemassa. Yleisö kuulee suullista oikeaa perinnetietoa ja kirjoista kerättyjä tarinoita, lisäksi luontoasioita. Opetustavoite: (leikkiä vanhan ajan tyyliin, luontopolku).

Esittäjinä: Seikkailuoppaat, joilla harrastajateatterikokemusta, iältään 16-23-v.

Käsikirjoitus: Runko tulee tarinoista. Kukin rosvon esittäjä kehittänyt omaan muotoonsa.

Miksi: Haluttiin joku lasten juttu, oheisohjelmaa läheisen kylpylän kupeeseen mutta myös paikallisille lapsille.

12 Merirosvoristeily. Paikka: Varkaus, laivalla ja maissa. Milloin: Kolme kertaa kesässä (kerran kuussa). Noin 10 kesänä ollut. Kesto: pari tuntia. Ikä: 3-10/12. Luonnehdinta: Merirosvoristeily (ei näytelmä).

Idea: Laivaristeily, jonka aikana merirosvot yllättäin ryöstävät mukana olleen aarteen.

Roolihenkilöt (12-14): Paroni von Wallentrip, juontaja, merirosvoja (10-12)

Juoni: Yleisö laivaan "normaalille risteilylle". Paroni tulee aarrearkku mukanaan. Laivassa juontaja, joka johtaa toimintaa. Lapset vartioivat arkkua, laulua, saavat kulkea vapaasti ympäriinsä laivalla. Merirosvot ryntäävät esiin, kaappaavat laivan, aarteen ja paronin. Laivan päällikkö kutsuu apua. Toinen laiva tulossa apuun mutta se osoittautuikin merirosvolaivaksi. Rosvot toiseen laivaan. Takaa-ajo laivojen kesken. Rosvot saavat etumatkaa. Rosvojen alus nähdään, on mennyt rantaan. Lapset (hyvin vapaasti) ottamaan rosvot kiinni ja tuovat ne laivaan. Tuomioistuimien tuomitsee lankulta veteen. Vedessä rosvot lupaavat olla jälleen kilttejä ja ne otetaan laivaan takaisin. Palkkona merirosvokarkkia ja "rommia" (=kolaa).

Tehtävä: Aarteen vartiointi Yleisö: Omana itsenään.

Satua. "Faktana" merirosvoelementit kuten lankku ja aarre. Opetustavoite: ei (paha saa palkkansa).

Esittäjinä: Sukellusseuran jäseniä, jotka pukeutuneina ja eläytyvät.

Käsikirjoitus: Ei. Aikojen kuluessa saanut muotonsa.

Miksi: Liiketoiminta, laivan maine (sillä tehdään muulloin normaaleja risteilyjä).

Muuta: Ei haluta pitää niinkään esityksenä, jossa näyttelijöitä. Pikemminkin kyse on leikistä.

13 Merirosvoseikkailu Rauhalahden aarre. Paikka: Kuopio, Rauhalahden alue ja Kanuuna-laiva. Milloin: Kesäaikaan kerran päivässä 3-4 kertaa viikossa. Vuodesta 1996. Kesto: 1½h. Ikä: n. 4-10/11. Luonnehdinta: Seikkailu (seikkailunäytelmä tai -kierros).

Idea: Etsitään merirosvon viemää aarretta

Roolihenkilöt (3): Merikapteeni Mustaparta, kapteenin tytär Julia, merirosvo Ketale.

Juoni: Kapteeni ja tytär lasten kanssa. Kertovat, että kapteenin veli, Ketale, on vienyt aarteen. Lapsille annetaan puumiekat ja heistä tulee Mustaparran miehistöä. Lähdetään kohti Kanuuna-laivaa. Matkalla merirosvolauluja, tehtäviä, seikkailureittejä kuten köysiä ja kallioita. Laivalla on remuava ja ryyppäävä Ketale. Julia houkuttaa Ketaleen pois laivalta. Sillä aikaa kapteeni ja lapset menevät laivaan. Rosvo tulee takaisin ja on ottanut Julian vangikseen. Lapset hyökkää Ketaleen kimppuun (vapaasti), miekkailu, Ketale tyrmään. Kaikille samppanjalimumaljat. Ketale karkaa ja otetaan uudelleen kiinni. Ketale antaa vihjeen aarteesta ja passitetaan sitten lankulta järveen, minne jää. Vihjeiden johdattamina palataan takaisinpäin. Matkailualueella sijaitsevan Uppo-Nallen kodin huoneesta löytyy arkku, jossa aarre (kiviä kultamaalilla). Lapsille palkinnoksi ”kultakimpale” ja saavat pitää puumiekat.

Tehtävä: Aarteen etsintä. Yleisö: Mustaparran miehistönä.

Satua. Opetustavoite: (lapsille sopiva tyyli ja kurissa pysyminen).

Esittäjinä: Vetäjä/opas, joista yhdellä on harrastajateatteripohjaa ja yhdellä kokemusta sirkuskoulusta.

Käsikirjoitus: Tapahtumarunko. Loput improvisoidaan.

Miksi: Rauhalahhti lapsiystävällinen kohde, haluttu lapsille tuotteita.

14 Pikku-Elinan seikkailuretki Vanhassa Porvoossa. Paikka: Porvoo, Vanha Porvoo. Milloin: Tilauksesta keväällä, kesäaikana 3 päivänä viikossa kerran päivässä (lauantaisin kaksi kertaa). Vuodesta 1997 (1998 lähtien ollut nykyinen perusta). Kesto: n. 1h. Ikä: ala-asteikäiset ja nuoremmat. Luonnehdinta: Historian elävöittämistä, elämyksellistä historian opetusta (ei seikkailu tai näytelmä).

Idea: Piika Pikku-Elinalta kuullaan millaista ollut Porvoossa ja sen ihmisistä.

Roolihenkilöt (6-7): Pikku-Elina, kummitus, Tonttu-Palovahti, maisteri kouluelämästä, koulupoika, kalastajaeukko, historialliset henkilöt: Keisari Aleksanteri I, Ulla Möllersvärd (keisarin rakastettu), Tapani Löfving, Runeberg, Fredrika Runeberg.

Juoni: Elina kertoo ja johdattaa. Tavataan muut henkilöt tai ne yllättävät yleisön. Kohtaukset matkan varrella. Lapset etsivät Löfvingin korvan, jonka tämä on menettänyt Porvoota puolustaessaan. Runebergin sulkakynän etsintä. Ei palkintoa. Loppuu pipari- ja mehutarjoiluun, jonka Runebergit tarjoavat. Yleisö saa kirjoittaa nimensä Runebergien vieraskirjaan.

Tehtävä: Ei. Yleisö: Omana itsenään.

Kerrottavat asiat faktaa. Opetustavoite: Opastus, johon liitetty teatterin keinoja - erilainen tapa tehdä opaskierros.

Esittäjinä: Opas-Elina ja näyttelijät, joilla harrastajateatterikokemusta.

Käsikirjoitus: on, kirjoittanut Maijaliisa Dikman. Tarkat repliikit, ei juuri elä.

Miksi: Jotain lapsille, opastus, turistipalvelu, tarve.

Muuta: Vanhemmat tarvitaan mukaan kaitsemaan, koska kuljetaan liikenteen seassa. Suunnitteleilla seikkailukierros Porvoon Linnanmäelle joka sijoittuisi viikinkiaikaan.

15 Pikkuritarikierros. Paikka: Turku, Turun linna. Milloin: Kesäaikana päivittäin 11 kierrosta. Vuodesta 1997. Kesto: 1h.

Ikä: 4-10/12. Luonnehdinta: seikkailukierros.

Idea: Turun linnan asukkaiden tavaroita etsitään ja kuljetaan ympäri linnaa.

Roolihenkilöt (2): Opas (kuvitteellinen entisajan henkilö tai joku historiallinen henkilö), kuningatar.

Juoni: Opas on linnan entinen asukas. Lapset saavat päälleen ritaripaidat ja aarrekartan. Matkan varrella opas kertoo linnasta ja sen elämästä. Etsitään 3-4 entisen linnan asukkaan kadonneita tavaroita. Rukoushetki kirkossa. Lopuksi kuningatar lyö lapset Turun linnan pikkuritareiksi. Lapset vannovat ritarivalan. Palkintona ritariksi lyöminen.

Isommille lapsille diplomi, jossa on vanha vala 1400-luvulta, pienemmille pikkuritariviiri.

Tehtävä: Etsiä hukassa olevat aarre-esineet. Yleisö: Omana itsenään (lopussa ritareiksi).

Faktana Turun linnan historia ja ritarielämä. Etsittävästä esineistä osa kuvitteellisia mutta useimmat niistäkin liittyvät oikeaan historiaan. Fiktiota elämys. Opetustavoite: Turun linnan historia.

Esittäjinä: Oppaat, jotka ovat opiskelijoita useimmiten kielten, historian tai lastentarhaopettamisen alalta.

Käsikirjoitus: Ei tarkasti repliikkeinä. Tehty kirjallinen pohja, jonka pohjalta kukin opas tehnyt itselleen sopivan version.

Miksi: Raha, opetus, kulttuuri, lapsista halutaan museoystävällisiä museon kävijöitä, jotain hauskaa lapsille.

16 Puijo-Peikon seikkailuretki. Paikka: Kuopio, Puijon matkailualue. Milloin: Säännöllisesti noin 30 kertaa viikossa kesäaikana. Vuodesta 1996. Kesto: n. ½h. Ikä: kaikki kävelevät, ideaali 4-7/8. Luonnehdinta: Opastettu retki metsään (seikkailukierros, opastettu seikkailuretki).

Idea: Kadonnutta Onni-Peikkoa etsitään metsästä.

Roolihenkilöt (2): Puijo-Peikko, Peikkotyttö

Juoni: Roolihenkilöt kutsuu yleisön kokoon kelloilla. Kaikki voimistelevat yhdessä. Kadonnutta Onnia lähdetään etsimään metsästä - ei löydy. Matkalla pieniä tehtäviä: tanssia, jumppaa, puukännykän valmistamista. Palaavat takaisin ja Onni (nukke) löytyy lopulta vanhasta aitasta. Palkinnoksi karkkia.

Tehtävä: Onnin etsintä. Yleisö: Omana itsenään.

Satua. Faktana suvaitsevaisuus, toisen huomioiminen ja yhdessäolo. Opetustavoite: (yhdessäolo jne. käyttäytyminen).

Esittäjinä: Matkailualan opiskelijat.

Käsikirjoitus: Runko - ei repliikkejä.

Miksi: Lapsille jotain. Tarve.

Muuta: Ollut myös jouluaikana Peikkotyön johtama kierros, jossa etsittiin joulun valoa.

17 Raaseporin kummitus. Paikka: Raaseporin linna. Milloin: Kesäaikaan, vain tilauksesta. Yhteensä pari-kolme kertaa kesässä. Vuodesta 1993. Kesto: n. 1h. Ikä: ala-aste 7-12 v. (myös päiväkotikäisille). Luonnehdinta: esitys (seikkailu).

Idea: Kuninkaan johdolla tietoa, linnassa joudutaan kummittelun kohteeksi.

Roolihenkilöt (2): Kummitus, Kuningas Kaarle Knuutinpoika (hist. henk.).

Juoni: Kuningas kertoo, mikä Raasepori on - lapset mukaan fantasiaan. Kuninkaan johdolla linnaan, kertoo siitä asiallisesti ja eläytyen. Mainitsee myös perimätiedon mukaisesta kummituksesta. Hiljalleen ympärillä alkaa kummitella: ääntelyä, pienten esineiden heittämistä. Kummitus nähdään ja lasten on otettava kummitus kiinni (vapaasti). Kiinniottaja saa palkkion. Kuningas kertoo, että piilossa on aarre, aarre etsitään (aarteen etsintä ei aina esityksessä mukana). Palkkioksi aarteesta karkkia.

Tehtävä: Aluksi ei ole, että keskittymiskyky säilyisi. Yleisö: Kuninkaan alamaisina.

Faktana linnan historia. Kuningas historiallinen henkilö. Fiktiota aarre ja kummitus (joskin kummitusperimätietoa oikeasti olemassa). Opetustavoite: Raaseporista tietoa.

Esittäjinä: Teatteriharrastajia, joilla kokemusta kesäteatterista.

Käsikirjoitus: Ei. Esittäjä keksii mitä milloinkin, joskus pienemmille olemassa taru joka kerrotaan. Runko kierrokselle on. Historia-asiat tulevat, koska esittäjällä opaskokemusta. Sovitellaan lasten mukaan.

Miksi: Opetus. Tahtoo antaa jotain pikkuihmisille.

Muuta: myös Kuninkaan kierros, kun vain yksi esittää. Silloin kuningas esittelee linnan ja sitten etsitään aarre.

18 Raaseporin linnankierros. Paikka: Raaseporin linna. Milloin: Kesäaikana, tilauksesta, noin 10 kertaa kesässä. Vuodesta 1998. Kesto: n. 1h. Ikä: kaikenikäisille, ideaali 8-12. Luonnehdinta: opastettu ja näytelty kävelykierros (seikkailukierros).

Idea: Kirjurin johdolla ympäri linnaa. Lopuksi aarteen etsintä.

Roolihenkilöt (1): Raaseporin viimeisen kirjurin, Bengt Skrivaren (hist. henk.) oppipoika, joka jäänyt linnaan kummittelemaan.

Juoni: Kirjuri tapaa yleisön pienen joen luona ennen linnaa ja kertoo taustaa linnasta. Näyttää piirroksen, millainen linna on aikoinaan ollut. Kävellään linnalle, samalla taustatietoja. Mennään linnaan ja kierretään siellä. Kertoo linnaan liittyvistä vierasperäisistä sanoista. Lopuksi "aarteenetsintä" (vapaasti). Lapsille kartta, seurataan johtolankalappuja ja kuljetaan "rasti" läpi. Kirjuri saattaa kysyä opettamista sanoista (esim. minkä nimisestä paikasta lappu löytynyt). Palkitsemista ei aina. Palkintona voi olla syömistä tai kiiltävä kivi. Lopuksi voidaan syödä eväitä tai kahvilan tuotteita.

Tehtävä: Ei heti. Lopuksi etsintävaihe. Yleisö: omana itsenään.

Enimmäkseen tosiasiota. Fiktiota, että vihjailee kummituksista. Opetustavoite: Historiaa ja keskiaikaista kulttuuria.

Esittäjänä: näyttelijä, jolla pitkä harrastajateatterikokemus.

Käsikirjoitus: Ei kirjoitettuna. Koottu eri lähteistä palasia. Olemassa siis runko ja sitten improvisoiden.

Miksi: Kulttuurin edistäminen.

Muuta: Ensi kesänä mahdollisesti säännöllisiä esityksiä.

19 Satukierros. Paikka: Savonlinna, Olavinlinna. Milloin: Syysfestivaalin yhteydessä. Sunnuntaisin ja arkena festivaaliaikana 3 kertaa päivässä. Yhteensä 10 esitystä. Ollut syyskuussa 1999. Kesto: ½h. Ikä: +7v. max 9v. Luonnehdinta: Seikkailu (seikkailunäytelmä).

Idea: Taikasauvaa etsimässä.

Roolihenkilöt (13): 2 peikkoa, haltiatonttu, tanssiva kansa, taidemaalari, kitaran soittaja, portinvartija, Smaug-lohikäärme

Juoni: Yleisön tullessa käynnissä on keskiaikainen tanssi, johon yleisö liittyy mukaan. Haltialta kadonnut taikasauva. Peikkojen johdolla sitä lähdetään etsimään. Ensin etsitään kadonnut sauva. Haltiatonttu luvannut aarteestaan ripauksen jokaiselle. Matkalla aarteen luo kohdataan esteitä eli muita roolihenkilöitä. Jokaisen kohdalla arvoitus tai tehtävä. Viimeisenä portinvartija, jonka jälkeen päästään sisälle huoneeseen. Smaug nukkuu aarrearkun päällä,

muodostetaan piiri. Smaug, joka on perso avaimille, alkaa seurata piirissä kädestä käteen kuljetettavaa avainta. Lopulta Smaug juoksee itsensä läkähdyksiin. Palkinnoksi avaimen muotoisia karkkeja.
Tehtävä: Taikasauvan etsintä, joka vaihtuu aarteen etsinnäksi. Yleisö: Omana itsenään.
Satua. Opetustavoite: (mukaan heittäytyminen, etenkin aikuisilla).
Esittäjinä: Näyttelijät, joina nuorisoteatterin nuoret (8-18v.).
Käsikirjoitus: Syntyi harjoitusten ja esitysten myötä. Repliikit syntyivät silti oli vapaus improvisaatioon.
Miksi: Yritetään tavoittaa koko kaupungin ikärakenne festivaalitapahtumassa. Lapsille ohjelmaa.
Muuta: Aiemmin OKL tai taidelukion opiskelijat tehnyt tapahtumaan jonkinlaista toimintaa.

Liite 4: Tutkijapäiväkirja

Päiväkirja on tehty tutkimukseni toisen vaiheen aikana. Käytyäni osallistumassa lisätutkimuskohteiksi valitsemilleni kierroksille kirjoitin niistä omiin havaintoihini ja kierrosten vetäjien kanssa käymiini vapaamuotoisiin keskusteluihin pohjautuen selvityksen päiväkirjaan. Olen antanut kullekin kierrokselle kirjaintunnuksen, ja kierrokset on esitelty niiden alkukirjainten mukaan aakkosjärjestyksessä. Kierroksen nimen jälkeen olen sulkuihin kirjoittanut sen esityspaikan ja ajankohdan, jolloin sille osallistuin. Päiväkirjasta löytyy yleensä tiedot kierroksen etenemisestä, juonesta ja havaintojani kierrosten yleisestä toimivuudesta ja joistain huomaamista yksityiskohdistakin. Viimeisenä olen esitellyt tutkimusaineistooni kuulumattoman Lumottu saari – näytelmän, jonka kävin myös katsomassa, vaikka se ei luonteeltaan ole lastenkierros.

(A) Aartenetsintäkierros/Museokoiran Olufferin matka keskiaikaisessa Turussa

(Aboa vetus & Ars nova -museo, Turku. 10.8.2000 klo 17.30)

Museo koostuu kahdesta osasta: taidemuseosta ja museotalon kellaritiloista esiin kaivetuista raunioista. Yritin mennä katsomaan kierrosta ja kello 16 mutta silloin ei paikalle tullut yleisöä. Nyt yleisössä oli kaksi tyttöä (6v. ja 12v.) ja kaksi poikaa (4v. ja 9v.), jotka kaikki ilmeisesti olivat samasta perheestä. Museon opas ilmestyi paikalle ja hänellä oli tavallisten vaatteidensa lisäksi yllään retkeilyliivi ja vanha laukku. Hänen johdolla haettiin museon kaapista päähineet. Valittavana oli verhojen takaa paljastuneilla hyllyillä muun muassa kypäriä, neidon hattuja ja kruunuja. Opas oli omana itsenään eikä hänellä ollut edes mihinkään rooliin viittaavaa nimeä.

Menimme ensin taidemuseon tiloihin hissillä. Siellä katseltiin yhdessä, mitä asioita parissa esittävän taiteen taulussa näkyi. Sitten menimme vielä katselemaan yhtä abstraktimpaa taulua ja opas kysyi, mitä asioita siitä voisi tulla mieleen. Istuimme alas taidemuseon lattialle, koska oli aika siirtyä etsimään aarretta. Opas luki mukanaan tuomasta kirjasta tarinaa koiran Olufferista, jonka isäntä, Matti-poika, oli jäänyt orvoksi ja aikoi mennä luostariin. Koiran alkoi kerätä kolikoita pojalle Turun kaduilta, ettei poika menisi luostariin. Koiran keräämiä kolikoita ei lopulta tarvittukaan, koska Matti-pojan asiat järjestyivät muuten. Niinpä nämä kolikot muodostivat aarteen, jota nyt alettiin etsiä. Lapset keksivät että tarvitaan kartta, joka oppaan laukusta löytyikin. Tiedettiin myös, että kolikoita piti etsiä alakerrasta Aboa vetuksen (rakennuksen kellareista esiin kaivetut kaupungin rauniot) puolelta. Sovittiin, että löydettävä aarre jätettäisiin museo-oppien mukaisesti paikoilleen mutta että kaikki saisivat palkkioksi muistorahan, jonka he itse saisivat lyödä. Matkalla kellariin opas kertoi museotalon taustoista. Ihmetellä voi, mikä muu tarkoitus Ars novassa (taidemuseo) käynnillä oli, kuin saada aikaa kulumaan ja myös hieman näytettyä että museossa on myös taidetta nähtävillä. Itse aartenetsintään se ei liittynyt, sillä tarinan ja kartan olisi voinut esitellä missä tahansa.

Alakerrassa kuljettiin museon reitti käyttämällä karttaa. Kartassa näkyi aina kuva, jonka mukainen esine löytyi museosta (kaivo, luu, pääkallo). Opas kertoi näiden esineiden kohdalla aina historiafaktaa. Lapset myös innostuivat monesta esineestä, jotka eivät kierrokseen varsinaisesti kuuluneet, ja he alkoivat itse kyselemään niistä. Lapset olivat kovin kiinnostuneita historiasta. Opas kertoili myös esineisiin liittyviä tarinoita, kuten Oluffer-koirasta ja tämän hiirystävästä, possusta ja aaveesta (aaveen kuva oli myös kartalla, aaveena oli rappausläiskä seinässä ja tarina kummittelevasta naisesta). Näin kuljettiin väijäämättä kohti aarretta. Museossa oli vain yksi kulkureitti, jota pitkin pystyi etenemään, joten suunta oli koko ajan selvä. Lasten piti vain löytää kartan mukaiset paikat, vaikka ne eivät aarteen etsinnän kannalta lisäosviittaa antaneetkaan. Lopulta mentiin kellarihuoneeseen ja sieltä löytyi irtokivi, jonka takana oli rasti ja sen takana oli kolikoita. Aarre jätettiin paikalleen kuten alussa oli kerrottu, ja sitten lyötiin museon rahanlyöntipisteessä omat rahat kullekin.

Perästä tuli toisen oppaan johdattama syntymäpäiväryhmä (kierroksen voi tilata syntymäpäiväporukoille), jolle ei saanut aarteesta kertoa. Koska molemmat etsintäryhmät lähtivät liikkeelle samaan aikaan, kuului takana olevien etsivän samoja paikkoja kuin me olimme tutkineet hetkeä aikaisemmin. Kaiken kaikkiaan näin yksinkertaisen aarteenetsintäleikin voi järjestää hyvin helposti. Tunnin kestäneellä kierroksella draamallisten keinojen käyttö oli lähes olematonta. Mutta lapset innostuivat mukavasti historiasta – ehkä jopa enemmän kuin itse aarteesta.

Vetäjien määrä ja rooli

Yksi. Omana itsenään, vähän roolivaatteita.

Parasta kierroksella

Museoajattelun opettaminen: löydetty aarre jätettiin omalle paikalleen eikä sitä jaettu.

Huonointa kierroksella

Kierros oli lähes draamaton ja seikkailuton. Etsintäreitti eteni tylsästi raunioissa kulkevaa ainoaa käytävää pitkin.

Kierroksen oivallus

Lapsilla oli valtava halu kysellä esillä olleista museoesineistä ja historian tapahtumista.

(B) Kadonneen kruunun jäljillä

(Suomenlinna, Helsinki)

Olin itse mukana näyttelijänä tässä esityksessä nyt kolmatta kesää, joten on hankalaa kertoa siitä puolueetonta näkemystä. Meillä oli rooleissa kaksoismiehitys, joten pystyin kuitenkin kesän aikana näkemään esityksen useaan kertaan vain yleisön jäsenenä. Esitykseen mahtui mukaan 50 henkilöä, ja esitykset olivat lähes koko kesän ajan loppuunmyytyjä. Esitys oli suunnattu yli 6-vuotiaille lapsille ja heidän vanhemmilleen.

Suomenlinnassa yleisön tuli hakemaan roolissa olevat henkilöt: kamaripalvelija Henrik ja piika Gunilla. He hoitivat alun käytännön asiat, lippujen tarkistuksen ja viittojen jaon (kaikille jaettiin viitat) ja tarvittaessa niiden pukemisen auttamisen pysyen koko ajan roolissa. Palvelijoiden johdolla lähdettiin tapaamaan kuningas Kustaa Kolmatta. Matkalla kuninkaan luokse yleisö sai kuulla kruunun katoamisesta ja jo jotain linnoituksen historiasta. Yleisö seurasi lyhyitä kohtauksia, joista alkoi käydä ilmi roolihenkilöiden luonne. Henrik oli yksinkertainen ja Gunilla järjen ääni. Kohtauksissa oli mukana huumoria ja yleisö pystyi myös keskeyttämään ne kysymällä jotain. Oma kohtauksensa oli, kun opeteltiin hovietikettiä. Yleisölle opetettiin hovikumarrus, kuninkaan puhuttelu (”teidän majesteettinne”) ja protokollasääntö (kuningas kulkee aina ensimmäisenä). Palvelijat pitivät yleisöä ”hattuina”, kuninkaan kannattaman puolueen edustajina. Ohikulkijat olivat puolestaan vihamielisiä myssypuolueen kannattajia. Yleisön kysyessä jotain tai vastatessa joihinkin esitettyihin kysymyksiin, heitä puhuteltiin herroina tai mamselleina (esimerkiksi Herra Matti).

Kuningas tavattiin kaikkien seistessä hevosenkenkämuodostelmassa ja tekemällä hovikumarrus. Kuningas oli palvelijoiden tavoin koko ajan täysin roolissaan 1700-luvun omatapaisena kuninkaana. Hänen johdollaan kuljettiin aloittamaan etsinnät lähitunnelista, josta löytyi jalokiviä. Matka jatkui ja välillä pysähdyttiin seuraamaan kohtauksia. Yleisöllä oli koko ajan mahdollisuus, etenkin kuljettaessa välimatkoja kohtausten välillä, esittää näkemyksiään ja kysymyksiä. Jotkut lapset olivat tässä suorastaan yli-innokkaita. Oli huomattavissa, että esitykseen innokkaimmin suhtautuvat lapset kulkivat etujoukoissa aivan kuninkaan perässä ja puolestaan vähiten innokkaat tai ujut jäivät usein takajoukkoihin, jonka perässä kulki viimeisenä Gunilla-piika. Kohtaukset eivät alkaneet ennen kuin

koko yleisö oli paikalla, joten usein kuningas joutui improvisoimaan paljon yleisön etujoukkojen kanssa ennen kuin itse kohtaaminen alkoi. Esityksessä oli käsikirjoitus ja ammattiohjaaja oli ohjannut näyttelijät rooleihinsa.

Henrik oli jättänyt joukon hakeakseen kuninkaalle pitsiliinan. Henrikin esittäjä oli mennyt edeltä pimeään luolastoon ja vaihtanut ylleen pyövelin vaatteet. Kuninkaan johdattaessa yleisön sinne pyövelin onnistui pelästyttää etenkin pienimmät lapset varsin perinpohjaisesti. Pyöveli antoi vihjeen kruunun löytymisestä ja poistui paikalta. Yleisö tulkitsevi kuninkaan ja Gunillan avustamina vihjeet, luolastossa tehtiin etsintöjä ja päädyttiin lopulta pyövelin ennustuksia tulkiten vanhaan myllysaliiin. Ennen sinne menoa Henrik oli jälleen palannut kuninkaan seurueeseen kamaripalvelijan roolissaan. Pimeässä myllysalissa istuttiin salia kiertäville penkeille ja lausuttiin lasten antamien ajatusten pohjalta taikasanat, jotka toistamalla saatiin lopulta kruunun varastanut taika haihtumaan. Pimeässä salissa aukeni verhojen takaa valaistu lisätila, jossa oli valtaistuimella ja sen päällä kruunu. Kuningas istui valtaistuimelle kruunu päässään ja loppupuheessaan kiitti yleisöä avusta. Sitten hän ojensi palvelijoille hautaseppeleen, jonka hän pyysi yleisön vievän palvelijoiden johdolla Suomenlinnan pääarkkitehdin, Augustin Ehrensvärdin, haudalle. Kuningas jätettiin yksin kruununsa kanssa, hautaseppele käytiin laskemassa ja tehtiin haudalla hovikumarrus. Sitten palvelijat johdattivat yleisön takaisin alkupaikkaan ja keräsivät viitat pois. Loppuun asti he pysyivät rooleissaan ja lähtivät lopulta viittasakin kanssa pois. Yleisölle ei annettu mitään aineellista palkintoa.

Suomenlinnassa merkittävää oli se, että henkilöt toimivat koko ajan rooleissaan. Esityksessä oli selkeät kohtaukset, jotka esitettiin, mutta ne myös vaativat yleisön mukanaoloa ja saattoivat vaihdella mahdollisten keskeytysten ja improvisaation mukaan. Yleisön jäsenten oli seurattava roolihenkilöitä, asetettava heidän pyyntöjensä mukaan esimerkiksi johonkin tiettyyn muodostelmaan. Toki esimerkiksi hovikumarruksen sai tehdä ne, jotka halusivat, mutta käytännössä koko yleisö osallistui aikuisia myöten. Aikuisille oli myös varsin paljon tarjolla huumoria ja suurin osa heistä tuntui nauttivan ja jopa osallistuvan itse kruunun etsintöihin. Toisaalta mukana oli joitain lapsia (yleensä hieman vanhempia 11-13 -vuotiaita) ja aikuisia, jotka eivät halunneet osallistua millään tavalla ja myös osoittivat pitkästyksensä. Joskus mukana oli myös lapsia, jotka selvästi pyrkivät rikkomaan esityksen kulkua huomautuksillaan ja joihin roolihenkilöt pyrkivät roolinsa mukaisesti suhtautumaan ja saamaan esityksen jatkumaan. Oli myös huomattavissa, että rohkeimmat ja vilkkaimmat lapset tapasivat osallistua toimintoihin eniten ja olivat eniten äänessä, kun taas ujommat lapset saattoivat hiljaisesti vain seurata tapahtumia.

Vetäjien määrä ja rooli

Kolme näyttelijää, jotka olivat koko ajan roolissa.

Parasta kierroksella

Esittäjien pysyminen roolissa myös annettaessa käytännön ohjeita.

Huonointa kierroksella

Ne katsojista, jotka eivät tempaudu mukaan esitykseen, saattoivat kokea liikkumisen roolihenkilöiden kanssa turhauttavana ja pitkästyttävänä.

Kierroksen oivallus

Yleisön selkeä rooli ja sen hyödyntäminen.

(C) Koiramäen lasten kaupunkiretki

(Turku. 10.8.2000 klo 12)

Kierros alkoi, kun yleisö kokoontui punaiseen Koiramäen bussiin, jonka ovella oli tervetulleeksi toivottamassa Mamselli Augusta. Augustan johdolla lähdettiin tutustumaan Turun päänähtävyyksiin.

Augusta oli alusta lähtien upeasti roolissaan hienostuneena ja Turun ja sen tontut hyvin tuntevana herkullisena mamsellihahmona. Esimerkiksi itse tarjosin hänelle bussiin noustessa lippuani, mutta hauska roolissaan hän ilmoitti heillä olevan palveluksessa erityinen piikatyttö, joka tarkastaa liput. Kierros oli loppuunmyyty, bussi oli täynnä (noin 50 henkilöä). Mukana oli yleisimmin kokonaisia perheitä, aikuisia lasten kanssa. Lapset olivat pääosin 3-10 –vuotiaita. Ulkona oli lähes helteinen sää, joten bussissakin lämpöä riitti.

Bussi lähti liikkeelle ja Augusta alkoi kertoilla tarinoita, sattumuksia ja Turun tonttujen tekosia bussin mikrofoniiin. Hänen persoonaansa on vaikea selittää, mutta henkilö oli hyvin lämminhenkinen, hauska ja Turku-henkinen mamselli, joka oli nähnyt kenties vuosisadan alusta lähtien Turkuja ja ihmetteli nykyistä maailmanmenoa. Käytännön asioita, kuten lippujen tarkastuksen ja joukon koossapidon, hoiteli Alina-piika. Bussia puolestaan ajoi Juho-kuski. He kaikki olivat puettuja vanhoihin vaatteisiin. Alina ja Juho eivät olleet roolissa vaikkakin osallistuivat kierrokseen ilolla ja hymyillen. Mamselli Augusta otti kontaktia kuskiiin ja piikaan, kuin myös yleisöön. Hän pystyi tyyliin uskollisesti heittämään juttuja ja myös käytännön ohjeita vitsaillen ja leikillä piikitellen. Kaikkia yleisön jäseniä, myös aikuisia, hän puhutteli sukupuolesta riippuen joko Killenä tai Elsana.

Bussilla kuljettiin näkemässä Turun päänähtävyyshuoneita, joissa aina jalkauduttiin. Suurin osa ajasta oltiin siis itse nähtävyyksissä ja vain välimatkat kuljettiin bussissa. Ensin ajettiin edestakainen matka Aura-joen yli föri-lautalla, Sitten siirryttiin Turun linnan, jossa kierrettiin varsin pitkästi näkemässä huoneita, museoesineitä, matkamuistomyymälän antia ja kokeilemassa vanhoja esineitä, kuten jalkapuuta, vanhaa ploomuraha, arkkuja ja avaimia. Augustalla riitti tietoa näistä kaikista, ja hän kertoili tosiasioita liittämällä niihin viittauksia Turussa vaikuttavista tontuista ja jatkuvasti tarjoamalla vitsejä myös aikuisille. Vitsit syntyivät usein Augustan tavasta ottaa kontaktia yleisöön ja ottaa mukaan nykypäiväisyyksiä tax free –myynnistä mukulakivien tarjoamaan vyöhyketerapiaan. Aikuisille siis juttuja piisasi. Augusta otti myös koko ajan yleisön jäseniä, sekä lapsia että aikuisia, mukaan kokeilemaan eri asioita. Välillä Augustan oli pyydettyä useampaankin kertaan hiljaisuutta, kun nähtävää riitti linnan pienissä huoneissa. Linnassa mentiin selliin, josta yllättäen löytyi kuorsaava merimies Henriksson.

Koko ajan roolissaan pysyneen Henrikssonin johdolla avattiin salainen ovi tämän tietämällä tontun kertomalla salasanalla. Sieltä löytyi rahapaja, jossa lyötiin tai jaettiin kaikille taikarahat, autereet. Nyt lähdettiin sekä Henrikssonin että Augustan johdattamana eteenpäin katsomaan Henrikssonin laivaa. Henriksson esitteli Suomen Joutsenen, ja kertoili siitä hyvin asiantuntevasti ja uskottavasti merimieskieltä käyttäen. Aivan kaikesta hänen puheestaan ei kuitenkaan selvää saanut. Laivan jälkeen lähdettiin käsityökorttelien alueelle, missä ensin pysähdyttiin kahvilaan (kahvit eivät kuulunut lipun hintaan). Kahvilasta jakauduttiin kahteen ryhmään, Augusta ja Henriksson johti ryhmiä. Ryhmät kiersivät käsityötaloja, joista jälleen hauskoja tietoja ja tarinoita riitti. Lopuksi taikarahaa vastaan sai ostaa karkkistruutan, ja itse asiassa taikarahankin sai lopulta pitää. Sitten lopulta palattiin bussilla lähtöpaikkaan ja bussissa osallistujille jaettiin diplomit. Alussa oli jaettu kaikille Koiramäki-rintanapit, jotka nekin sai pitää.

Yhteensä kierros kesti yli kolme tuntia. Esittäjät kertoivat sen nyt olleen ylipitkä johtuen suuresta yleisömäärästä. Yleensä kierros kestää noin 2,5 tuntia, kun mukana on vetäjien optimaalisimpana pitämä 30 hengen yleisö. Nyt etenkin linnassa kierto kului aikaa. Lapset jakoivat mukana menossa todella hyvin, joskin kyllä kierros kesti hieman liian kauan. Mamsellia esitti Turun kaupunkiopas ja muun muassa Turun tontuista kirjan tehnyt henkilö. Henrikssonina oli draamaopettajan töitä ja teatteriohjauksia tekevä henkilö. Kaiken kaikkiaan Koiramäen kierros oli mahtava koko perheen

retki, jolla nähtiin Turun nähtävyydet hauskaasti yhteen niputettuna pakettina. Koko Turku otettiin lämminhenkisen hauskaasti haltuun.

Vetäjien määrä ja rooli

Neljä. Kaksi esittäjästä oli koko ajan täysin roolissa. Kaksi muuta toimivat omana itsenään, mutta heille oli annettu sekä roolivaatteet että -nimet.

Parasta kierroksella

Augusta-oppaan persoona ja tapa huomioida yleisö ja vitsailla sen kanssa.

Huonointa kierroksella

Opastusluonteen vuoksi jännitteen puuttuminen ja siitä johtuva löysähkö retkeilymeininki.

Kierroksen oivallus

Kierroksen ilmapiirin lämminhenkisyys ja siitä huokuva Turku-rakkaus.

(D) Lastenkierros

(Hämeen Linna, Hämeenlinnan lastentapahtuma. 5.8.2000 klo 10)

Kierrokset olivat lastentapahtuman aikana olleet aivan täysiä, mutta nyt aamukierroksella yleisöä oli vajaa 20 henkeä. Lapsia oli mukana kymmenisen kappaletta ja he olivat iältään 4-12 -vuotiaita (tosin ainoa 12-vuotias jättäytyi vanhempiensa kanssa pois kesken kierroksen).

Ilmeisesti Markus-niminen henkilö (en saanut nimestä aivan selvää) tuli hakemaan kierrokselle osallistujat. Hän oli roolissa ja vanhassa puvussa mutta missään vaiheessa ei tarkemmin ilmennyt, kuka tai mikä tämä roolihenkilö oli. Koreavaatteinen vanhan ajan herra otti liput (hän oli ilmeisesti tapahtumassa pääosin muissa hommissa, koska ei lippujen tarkistamisen lisäksi osallistunut kierrokselle), ja Markuksen johdattamana mentiin linnan keittiöön. Siellä hiilihappojään avulla kupit savusivat. Markus kertoi, että tuli oli kadonnut ja sitä lähdetäisiin etsimään. Ylipäänsä koko perusidea tulen katoamisesta jäi epäselväksi mutta siis se piti jostain löytää, jotta sotilaat saisivat leipää. Keittiöstä Markus lupasi löytyvän vihjeen. Kirjoitettu viesti löytyikin ruukusta ja se viittasi ruokasaliin, jota kohti lähdettiin. Matkalla kohdattiin linnanpihalla lakaisijapoika (noin 13-vuotias), joka kertoi miten ruokasaliin päästäisiin.

Ruokasalissa parikymppinen neito kattoi pöytää eikä suostunut luopumaan omista tulistaan. Hänellä paloi kynttilöitä, mutta niitä emme siis voineet saada. Yhdessä neito ja Markus touhottivat ja puhuivat päällekkäinkin. Tulen lainaaminen ei tullut kysymykseenkään, vaan hieman absurdisti meidän oli todellakin löydettävä juuri tietty kadonnut tuli. Ruokasalista siirryttiin pihalle, josta lakaisijapoika opasti selliin etsimään tulta. Sinne koko porukka jäi lukkojen taakse sellin oven sulkeutuessa perässämme. Yhdessä huutamalla ovi saatiin auki ja jatkettiin sitten ylös linnan tiloihin. Siellä oli tila, jossa tiedettiin örkin majailevan eikä aikaakaan, kun se jo lähestyi yleisöä (örkki liikkui hitaasti ja uhkaavasti ja sen esittäjä oli pukeutunut riepuihin). Laulamalla örkkilaulua se saatiin karkotetuksi takaisin koloonsa. Lattialla näkyi lankaa, joka oli kuulemma johtolanka ja jota seurattiin seuraavaan huoneeseen. Siellä oli lisää narua ja kaivo, josta kuului ääntä ja josta päätettiin narulla onkia. Lapset innostuivat kovasti, kun he saivat yhdessä laskea narua syvälle kaivoon. ”Onginnan” seurauksena naruun oli ilmestynyt vihjelappu.

Lopulta Markuksen johdolla alettiin epäillä lakaisijapoikaa syylliseksi. Linnanpihaa kiertävältä ylätasanteelta nähtiin pojan piilottelevan kynttilää alhaalla linnanpihalla. Lähdettiin alas ja päätettiin ottaa poika kiinni narulla. Pihalle päästyämme poika ahdistettiin nurkkaan. Poika sanoi luovuttavansa kynttilän vasta lorua vastaan, joka estäisi tulta sammumasta matkalla leivintupaan. Markuksen johdolla lorua alettiin tehdä yhdistämällä vihjeitä kierroksen varrelta. Viimeisenä riiminä oli muuri ja

jotain leipään tarvittavaa (=juuri), jota lapset eivät keksineet. Lakaisijapoikaa ei roolinsa esittäminen selvästi kovastikaan innostanut. Lorun mentyä oikein kuljetettiin kynttilä leivinuuniin, jonne se jätettiin palamaan ja Markus ilmoitti kierroksen loppuneen. Lopussa ei ollut aineellista palkkiota, vaan Markus vain kiitti tulen löytymisestä. Markuksen esittäjä puhui koko kierroksen ajan hyvin nopeasti ja piti koko ajan kovaa kiirettä yllä. Hän ei odotellut perässä tulevia vaan vain aivan etujoukoissa olleet pystyivät kuulemaan kaiken, mitä hän puhui.

Historiatietoa ei tällä kierroksella ollut mukana, vaan yleisö sai nauttia satusseikkailusta, jonka absurdina perusideana oli löytää tuli. Markus oli hyvä roolissaan mutta kierrosta haittasi kiire ja epäselvyys. Näkemäni kierros oli hänen mukaansa ollut hyvä, kun mukana oli ollut vähän yleisöä. Yleensä mukana oli ollut 50 henkeä ja Markuksen esittäjä kertoi yleisön suuttuvan ryhmän loppupäässä. Mukana oli tosin yleensä myös toinen vetäjä, joka nyt oli estynyt osallistumasta. Samaten tältä kierrokselta puuttui musikannti, jonka soittoa olisi matkan varrelta kuulunut. Esittäjät olivat linnan työntekijöitä ja he kaikki onnistuivat rooleissaan. Vain lakaisijapojan roolihenkilö ei ollut uskottava. Lapset yleisössä tuntuivat viihtyvän aivan hyvin, vaikka he hiljaisina kierroksen aikan olivatkin. Erityisesti he nauttivat, kun he saivat yhdessä vetää narua kaivosta.

Yhteensä kierros kesti siis vain noin 30 minuuttia. Hämeen linna tarjoaa paikkana upeat puitteet seikkailuun. Kierroksessa oli hyviä ideoita ja mukana oli kiinnostavia roolihenkilöitä. Kierroksesta jäi kuitenkin lähinnä mieleen sen kiireinen ja epäselvä läpivieminen. Voi vain kuvitella, kuinka kaoottista kierroksella oli sen ollessa täynnä ihmisiä. Kierroksen kiirettä selittänee se, että vain muutaman päivän kestäväään tapahtumaan yhteyteen oli haluttu mahdollistaa mukaan mahdollisimman monta lastenkierrosta. Kierroksen idea oli hyvä, mutta sen olisi voinut toteuttaa paljon paremmin. Kuljimme kiireellä yhden henkilön johdattamana ja tulen perässä. Vaikka mukana oli muita roolihenkilöitä, dialogia ei juuri esiintynyt.

Vetäjien määrä ja rooli

Neljä, jotka olivat kaikki roolissa. Yksi veti joukkoa ja muut roolihenkilöt vain kohdattiin.

Parasta kierroksella

Jännittävät, seikkailuun otolliset linnan tilat.

Huonoita kierroksella

Esityksen eteneminen kovalla kiireellä ja siitä johtuva epäselvyys.

Kierroksen oivallus

Lasten yhteistoiminta heidän laskiessa yhdessä köyttä kaivoon.

(E) Lasten linnoitusseikkailu

(Loviisa, Svartholma. 4.7.2000 klo 15)

Seikkailulle osallistui lisäksi neljä 9-12-vuotiasta lasta. Seikkailun vetäjänä oli opettajankoulutuslaitoksen opiskelija. Lipunmyynnistä yleisölle jaettiin viitat, ja osallistujat menivät linnoituksen rantaan odottamaan kierroksen vetäjää. Paikalle saapui linnoitusupseeri fänrikki Nordberg. Vetäjä ei ollut oikeastaan kuin nimensä ja vaatetuksensa (hienot 1700-luvun upseerin vaatteet) puolesta roolihenkilö, koska hän kertoi asioitaan suuremmin niihin eläytymättä. Hän esiintyi pikemmin omana itsenään mutta upseerin nimikkeellä. Kaikille osallistujille annettiin ruotusotilasnimet, asetuttiin rivimuodostelmaan ja opetettiin marssia sekä muodon pitämistä. Lähes pitkästymiseen asti vain seistiin ja kuultiin varsin yksityiskohtaista historiaa ruotuväestä ja Svartholman linnoituksesta. Lopulta lähdettiin marssien liikkeelle (marssiminen ja ruotumuodostelman säilyttäminen oli vetäjän mukaan luokkaretkillä toiminut hyvin ja ollut pidettyä puuhaa, nyt viiden ihmisen kanssa se oli hieman omituisen tuntuista). Muodossa kuljettiin katsomaan

ammusvarastosaarta ja siirryttiin linnoituksen sisälle, missä harjoiteltiin hyvin tarkasti oikea kivääriäksiisi (kuvitelluilla aseilla).

Tämän jälkeen muodossa olo lopetettiin ja alettiin ratkaista arvoitusta. Kuumeinen sotilas oli hukannut ammusvaraston avaimen ja fänrikillä oli mukanaan sotilaan jättämiä houreviestejä sekä linnoituksen kartta. Avain olisi löydettävä, ettei linnoitus antautuisi vain yhden laukauksen jälkeen. Viestit vei eri paikkoihin, joita löydettiin kartalta (ryhmästä riippuen voitiin valita ”rastien” määrää ja järjestystä – eli yksi vihje ei johtanut seuraavaan vaan kullakin rastipaikalla toimittiin eri tavoin ja otettiin sitten esiin uusi vihjelappu). Vihjeet johtivat kaivolle (mistä löytyi kahvikätkö), luoliin, valleille ja lopuksi saaren korkeimmalle kohdalle, missä tehtiin käsimerkkiä. Rasteilla etsittiin, ja niiltä löytyi pusseja, jotka aina sisälsivät jonkin sillä paikalla suoritettavan tehtävän ohjeet, mutta ne eivät johdattaneet etsinnöissä eteenpäin. Fänrikin johdolla otettiin aina joku hänen mukanaan olevista houreviesteistä, jotka aina veivät jollekin rasteista. Lopuksi fänrikki otti tulkittavaksi ratkaistavaksi viestin, joka tulkitsemalla osattiin mennä leipomoon, mistä ammusvaraston avain lopulta löytyi. Lopuksi mentiin linnoituksen museolle, missä fänrikki kirjoitti oikealla musteella kaikille kunniakirjat.

Kierros oli siis selvästi jakautunut kahteen osioon. Ensin kuunneltiin historiaa ja marssittiin ja tuon äksiisiosuuden jälkeen lapset ”päästettiin vapaalle” ja alettiin ratkaista arvoitusta. Lapset vaikuttivat hieman kyllästyneiltä ollessaan alussa armeijaa muistuttavalla muodostelma- ja marssiosuudella, mutta he innostuivat enemmän viesteistä. Perusajatuksena oli löytää ammusvaraston avain, ettei jouduttaisi nöyryyttävästi antautumaan, kuten oikeasti linnoituksessa oli tapahtunut. Lapset tuntuivat viihtyvän varsin hyvin mutta he pysyivät varsin ujoina. Heiltä kyseltiin paljon viestien tulkinnasta ja he saivat tutkia karttoja, joihin he tarkasti perehtyivätkin. Seikkailulla tuli historia-asioita paljon ja tarkasti (kuten nimityksiä myöten oikea kivääriäksiisi).

Vetäjän mukaan kierros ei ollut kesän aikana toiminut yhtä hyvin kuin Svartholman toinen lastenkierros, Lasten Merirosvoristeily. Hänen mielestään linnoituseikkailussa oli liikaa historiaa. Kierros, jolla olin ollut mukana, oli hänen mukaansa ollut hyvä kierros ja vetäjä innostuikin antamaan kierroksen kestää puolitoista tuntia. Usein Linnoituseikkailuun ei kuulemma saapunut yleisöä lainkaan eikä kierroksia ollut kesän aikana kevään luokkaretkien lisäksi montaa ollut. Linnoituseikkailua johti vain yksi vetäjä. Useammalla roolihenkilöllä olisi mukaan voinut saada aivan eri lailla jännitettä. Sekä Loviisan Linnoituseikkailun että Merirosvoristeilyn vetäjät eivät ajatelleet työtään Loviisassa näyttölemisenä (he molemmat vetivät vaihdellen molempia kierroksia).

Vetäjien määrä ja rooli

Yksi. Puolittain roolissa.

Parasta kierroksella

Idea kadonneen ruutivaraston avaimen etsimisestä. Todellisuudessa Svartholma päätyi antautumaan lähes taisteluitta.

Huonointa kierroksella

Alun sotaväkiosuus ja siihen liitetty liiallinen historian määrä ennen itse seikkailun alkua.

Kierroksen oivallus

Yleisölle jaettavat ruotusotilasnimet, joita vetäjä myös käytti kierroksen ajan.

(F) Lasten merirosvoristeily

(Loviisa, Svartholma. 4.7.2000 klo 10)

Ennen esityksen alkua yleisö kokoontui odottamaan veneeseen, joka kuljettaa kaikkia Svartholmaan meneviä matkailijoita. Laturilta mukaan hiipi merirosvotyttö Svarttis. Tällä oli yllään huivi ja

merirosvouteen viittaavia nykyajan vaatteita (kuten Marimekon raitapaita). Esittäjä oli juuri lukiosta valmistunut ylioppilas. Svarttiksen esittäjä oli vain puoliksi roolissa. Svarttis väitti olevansa merirosvosukua ja kertoi merirosvotaustoistaan, mutta esittäjä ei näytellyt vaan oli lähinnä omana itsenään. Lapset silti kiintyivät roolihenkilöön ja puhuivat koko ajan Svarttiksesta. Mukana oli 7 lasta (4-8 -vuotiaita) ja 6 aikuista. Yleisöstä tuli Svarttiksen miehistöä. Svarttis tarvitsi laivaa, jolla päästäisiin Svartholmaan etsimään sinne kätkeytyä aarretta, ja niin yhdessä kaapattiin laiva pelästyttämällä ohjaamon väki ja laitettiin merirosvolippu esille. Venematalla hätistettiin Kapteeni Limaparran (joka myös havitteli aarretta) käytyreitä eli kaikkia vastaantulijoita ja agenttilokkeja huutamalla niille merirosvohuutoa. Koko ajan vetäjä oli vain osin roolissaan ja aikuisille hän osoitti hymyilemällä ym., ettei yritäkään todellisuudessa esittää merirosvoa. 45 minuutin mittainen laivamatka tuntui pitkältä. Vetäjällä on varmasti hyvin hankalaa jaksaa yksin innostaa yleisöä koko tuon pitkän matkan ajan. Laivalla yleisö sai pukea ylle huiveja tai liivejä, ja Svarttis piirteli lasten poskiin kuvia jo hieman kuivuneella kasvomaalilla. Kerran matkan aikana Svarttis laittoi jännittävän musiikin soimaan veneen kaiuttimista, kun kuulemma mentiin Kapteeni Limaparran mökin ohi (tavallinen rannalla ollut kesämökki).

Perillä linnoituksessa laitettiin lippu salkoon siellä olevaan leikkilaivaan. Alettiin etsiä aarretta, mutta siitä päätettiin käyttää salanimitystä ”lippu”, ettei mahdolliset viholliset arvaisi, mitä oikeasti oltiin etsimässä. Etsintöjen aluksi Svarttis varoitti saarella oikeasti olevista kyykäärmeistä ja kertoi muista käytännön asioista. Etsinnät alkoivat ja kun joku lapsista mainitsi nimeltä aarteen eikä puhunutkaan ”lipusta” hän joutui hyppäämään kymmenen kertaa ilmaan rangaistukseksi. Esityksessä oli hyvin vähän faktatietoa historia-asioista. Kerrottiin, että Svartholma on 250 vuotta vanha linnoitus, näytettiin sen pääportti ja mainittiin linnoitussanastosta raveliini. Aarretta käskettiin etsiä pääportin muurin koloista, josta löytyi avain. Viestien ja aarrekartan tutkailun kautta edettiin. Aina löytyi viesti joka johdatti seuraavan vihjeen luokse. Vihjeiden ja etsintöjen lisäksi tehtiin käärmetanssi ja huudettiin ja juostiin tunnelissa. Aikuiset olivat vain taka-alalla seuraamassa kierrosta eivätkä he osallistuneet toimintaan. Saarella touhuilu kesti noin 45 min – siis venematkan kanssa esitys kesti yhteensä puolitoista tuntia. Lapset olivat aarteen etsinnässä innoissaan mukana. He saivat osallistua tekemällä vetäjän ehdottamia toimintoja, päättelemällä ja karttaa tulkitsemalla.

Lopuksi löytyi onkalosta arkku, joka aukeni aiemmin löydetyllä avaimella (jota yksi lapsista oli saanut säilyttää siihen asti). Svarttis yritti lähteä yksin hiippailemaan pakoon aarteen kanssa, mutta lapset estivät sen huutamalla Svarttiksen takaisin. Sitten Svarttis jakoi arkusta kullekin pienen korun, joissa oli reikä (korun voisi laittaa kaulaan roikkumaan) – kukin sai yhden. Lopuksi yleisö vietiin saaren kahvilalle. Itsekin hetken taukoiltuaan Svarttis avasi läheisessä luolassa sijaitsevan kotinsa, johon sai vapaasti mennä tutustumaan. Se oli kalustettu merirosvon kodiksi ja lapset saivat siellä halutessaan esimerkiksi piirtää.

On selvää, ettei vain yhden roolihenkilön käyttö anna mahdollisuuksia dialogiin eikä oikein kunnolliseen draamaan. Mutta tästä kierroksesta ei ollut haluttu niinkään esitystä vaan pikemminkin pienempien lasten merirosvoleikki. Sen takia kierrokselle ei ollut myöskään liitetty mukaan historiatietoa. Merirosvo-oppaiden koulutus oli pitkälti ollut kuulemma sitä, että he saivat itse kehittää merirosvokierrosta sen pohjalta, mitä olivat videolla nähneet aikaisempien kesien oppaiden tehneen.

Vetäjien määrä ja rooli

Yksi. Puolittain roolissa.

Parasta kierroksella

Lasten kiintyminen Svarttis-merirosvotyttöön.

Huonointa kierroksella

Pitkä 45 minuutin laivamatka, jonka aikana vetäjän oli vaikea viihdyttää yleisöä.

Kierroksen oivallus

Kierroksen jälkeinen mahdollisuus tutustua merirosvotyön kotiluolaan ja viettää siellä aikaa.

(G) Lasten seikkailuretket Vanhassa Raumassa: Palotarkastusseikkailu

(Vanha Rauma, Rauma. 27.7.2000 klo 13)

Mukana oli 22 5-10 –vuotiasta lasta. Vetäjänä toimi opiskelija (opettajankoulutuslaitokselta) ja joukon peränpitäjävalvojana oli matkailualan opiskelija. Jos kierroksella on vähemmän lapsia, vetäjä huolehtii yksin koko joukkiosta. Kierros oli aikuisilta kielletty.

Kierros alkoi Rauman Raatihuoneen takapihalta, missä lapsille jaettiin huivit (kissakuvasta päätellen ne olivat peräisin edellisen vuoden kissaseikkailusta) ja samalla kysyttiin heidän nimet, jotka vetäjät toistivat kuuluvasti. Vetäjät itse esittäytyivät omilla etunimillään eivätkä siis olleet missään roolissa eikä roolivaatteissa. Vetäjä kertoi hieman historiaa alkupaikan raatihuoneesta, Rauman kaupungista ja sen paloturvallisuuden merkityksestä ja nykyajan turvallisuudesta. Lapsilta kysyttiin nykypäivän paloasioista ja esimerkiksi saatiin vastaus, että nykyään hätänumero oli 112.

”Lämmittelyleikkinä” pihalla leikittiin savusukellusta (oltiin ringissä ja käsi annettiin omien haarojen välistä takana olevalle ja edellä olevasta otettiin toisella kädellä kiinni, näin kyykittiin eteenpäin). Sitten pyydettiin erästä osallistujaa hakemaan pihannurkasta palokalusto vesiviestiä varten. Pihalta ei löytynytäkään kuin pelkkä viesti: ”olemme vieneet palokalustonne, löydätte seuraamalla vihjeitä”. Ensimmäisenä vihjeenä oli nuoli, joka näkyi kadunpäässä. Seikkailulla kuljettiin siis ympäri Vanhaa Raumaa muiden ihmisten ja vähäisen liikenteen joukossa. Yksi kadunpätkä kuljettiin opitulla savusukellustyyllillä (siihen ei ollut erityistä syytä). Myöhemminkin joitain välimatkoja taitettiin samaa leikkiä hyödyntäen. Vetäjä käski etsiä vihjelappuja erään kadun varrelta, jotka kerättiin mukaan. Sitten mentiin kirkon raunioille, joista vetäjä kertoi historiaa. Raunioilta käskettiin etsiä jälleen jotain palokalustoon viittaavaa ja sieltä löydettiin ämpäri. Etsinnän jälkeen käytiin tutustumassa raunioihin tarkemmin.

Vihjeen mukaisesti jatkettiin matkaa Martelan taloon, joka lasten piti tunnistaa annettujen tuntomerkkien avulla. Siellä etsittiin lisää mukaan kerättäviä viestejä. Sitten kukin sai yksi kerrallaan mennä palosolaan (vanhojen talojen välissä oleva ahdas ja pimeä kulkukäytävä). Solassa kukin kohtasi vanhan eukon (vetäjä oli antanut ohjeet tulla sinne yksi kerrallaan ja oli sitten itse livahtanut sinne huomaamatta ja pukeutunut tummaan lakanaan ja pitsiliinaan), joka väitti uhkaavansa polttaa Rauman. Tämä oli ainoa kohta, jossa vetäjä toimi roolissa. Eukko antoi lapsille vihjesanoja (portaat, joki, Rauma) ja ämpäreitä. Aikaa kului, kun kaikki vuorollaan kävivät eukon juttusilla, ja odottajilla oli aikaa tapettavanaan. Kukin meni solaan vuorollaan ja pääsi sieltä pois koputtamalla kolmasti oveen. Kun kaikki olivat viimein käyneet eukon juttusilla ja vetäjä palannut omana itsenään takaisin, kerrattiin eukolta saatuja vihjeitä. Keksittiin, että tulee jatkaa joella olevilla paloportaille. Vetäjä kertoi historiikkiä palosolasta ja tavasta hakea sieltä sammutusvesi.

Ennen jatkamista joelle leikittiin kuitenkin vesiviestiä. Viestissä juostiin vesiämpäri kädessä ja kaadettiin vesi sitten seuraavan ämpäriin. Vetäjä innoitti lapsia houkuttelemalla heitä rikkomaan kesän ennätys, missä lapset onnistuivatkin. Viesti oli seikkailuun nähden irrallinen juttu, mutta lapset olivat siitä innoissaan. Joelta löytyi vielä lisää viestilappusia. Kaikissa matkan varrelta kerätyissä lappusissa oli kuvia ja kirjaimia, ja niistä valittiin nyt kuvat, jotka liittyivät palonsammutukseen (ämpäri, matto, puhelin) ja niiden lappujen kirjaimista muodostui sana Liisa (tai joku muu naisen

nimi, en muista aivan tarkasti). Vihjeistä syntynyt nimi oli vetäjän mukaan myös erään Raumalla sijaitsevan talon nimi, jonne siis päätettiin jatkaa. Talolle päästyämme löytyi sen vajasta oikeita vanhoja palokypäriä, joita sai pukea ja käsikäyttöinen sammutuspumppu. Pareittain (parijonossa oli muutenkin liikuttu) sai pumpata ja yrittää ruiskuttaa vettä ämpäriin. Tästä lapset olivat aivan innoissaan. Lopuksi katsottiin, paljonko yhtensä lapset saivat vettä ämpäriin. Ruiskuttelun jälkeen lähdettiin kohti lähtöpaikkaa ja matkalla toistettiin vetäjän perässä laulua, joka kertoi, että palokalusto oli löytynyt. Palkintona lapset saivat pitää huivit, jotka alussa oli jaettu.

Kaiken kaikkiaan kyseessä oli mukava n. 1h 20 min kestänyt leikki. Lapset lähtivät mielellään mukaan ja kevyesti ja kivasti edettiin etsinnöissä. Kierroksella oli aika mukavasti saatu mukaan oikeaa historiatietoa paikoista, joilla käytiin ja palosuojelusta ylipäänsä. Lapsilta kyseltiin paljon heidän selvittäessään viestien vihjeitä ja kaiken kaikkiaan lapset tuntuivat viihtyvän hyvin leikissä mukana. Tällä kierroksella oli hyötyä siitä, ettei aikuiset saaneet olla mukana. Näin lapset intoutuivat vapaasti mukaan tekemiseen. Huomattavaa oli, kuinka valtavan hauskaa lapsilla oli, kun he saivat ruiskuttaa pumpulla vettä ämpäriin ja osa puolestaan väisteli vesisuihkua. Näinkin pieneltä tuntuva asia voi olla lapsille suuri elämys. Itse seikkailun juoneen ei ollut kiinnitetty kovin paljoa huomiota. Esimerkiksi ei käynyt aivan selväksi, kuka lopulta oli syyllinen varkauteen (ilmeisesti vanha eukko oli syyllinen). Kierroksella ei ollut mukana mitään muuta puhtaasti draamallista elementtiä kuin vain pahan eukon kohtaaminen palosolassa. Käytännössä kierros koostui eri leikeistä ja vihjelappujen etsinnöistä.

Vetäjien määrä ja rooli

Kaksi. Omana itsenään. Yhdessä vaiheessa toinen vetäjistä oli vähän aikaa pahan eukon roolissa.

Parasta kierroksella

Seikkailun perusajatus korostaa palosuojelun merkitystä vanhalle puukaupungille.

Huonointa kierroksella

Kaikkien käydessä yksi kerrallaan palosolassa odottajien aika kävi pitkäksi.

Kierroksen oivallus

Lopussa lapset saivat pumpata käsikäyttöisellä palopumpulla, ja heillä oli sen kanssa todella hauskaa.

(H) Pikku-Elinan seikkailuretki

(Porvoo, 30.7.2000 klo 14)

Kierroksella oli mukana parisenkymmentä ihmistä, joista lapsia oli noin puolet (iältään 3v.-10v.). Pikku-Elinana oli keski-ikäinen Porvoon kaupunkiopas, jolla oli yllään vanhat vaatteet, mutta muuten oppaasta ei oikein pikkupiian kuvaa saanut. Opas esitteli Pikku-Elinan nimekseen mutta opasti omana itsenään. Hänellä oli hieman satutätimäinen tyyli kertoilla asioista, ja hän puhui niitä lähinnä lapsille. Lähtöpaikka oli eräällä kadulla ja aluksi sai kokeilla lähtöpaikan lähellä olleita kahleita ja sitten mentiin kaupungin museoon katsomaan lisää kahleita. Museossa opas kertoi, että seuraavan mentäisiin vankilaan, mutta se osoittautuikin olevan vain yksi museon huone, joka oli toiminut vankilana ja jossa oli vielä kalterit ikkunassa.

Museokäynnin jälkeen lähdettiin kulkemaan Vanhan Porvoon kaduille. Opas kertoi aina välillä hieman kaupungin historiaa ja ohitettavista paikoista. Korkeassa mäessä opas kehotti kaikkia huhuilemaan kummitusta (koska kaveripiika kuulemma oli sellaisesta tietoinen). Huudettiin ”kummitus, kummitus” ja lakanaan sonnustautunut henkilö näkyi huhuilemassa mäen päällä ja katosi sitten. Kummituksen perään kiiruhdettiin, mutta kun mäen päällä kummitusta ei enää näkynyt, opas kertoikin tontusta joka torjuu kaupungissa syttyviä tulia. Huudettiin ”tonttu, tonttu” ja tonttu tuli kertomaan suunnilleen samat asiat, jotka opas oli sanonut. Tonttuna oli noin 10-vuotias tyttö, joka

lausui tontturepliikkinsä ja juoksi pois. Koska tonttu meni kirkolle päin, sinne lähdimme mekin oppaan johdolla. Koko ajan kuljettiin kaduilla, joilla oli jonkin verran liikennettä, joten autoja sai väistellä ja se aiheutti kierrokseen rauhatonta ilmapiiriä.

Opas kertoi oikeita historia-asioita Porvoosta ja myös kertomuksia. Lapset tuntuivat opastusta kuunnellessaan usein pitkästyvän, kuten ennen kirkkoa muistomerkistä kerrottaessa. Kirkolla paikalle juoksi koulumestari joka höykytti koulupoikaa (15-v. poika ja sama tonttua hetkeä aiemmin esittänyt tyttö). Lyhyessä kohtauksessa, koulumestari varoitti poikaa enää myöhästymästä oppitunneilta. Näiden roolihenkilöiden mentyä pois nähtiin Ulla Möllersvärd (15-v. tyttö), joka odotteli keisari Aleksanteri Ensimmäistä hieman suruissaan. Opas haastatteli hetken Möllersvärdiä ja sitten jatkettiin toiselle puolelle kirkkoa jossa uudelleen kohdattiin koulumestari ja poika. Poikaa oli kehotettu tulemaan kouluun suorinta tietä, ja tämä oli kirjaimellisesti tehnyt niin kuljettuaan kirkoan katon yli ja jälleen myöhästynyt. Koulumestari höykytti jälleen poikaa ja raahasi tämän paikalta pois. Kirkolla kohtauksia katsottaessa oli varsin rauhaton tunnelma, koska siellä oli juuri päätynyt konfirmaatio ja siksi paikalla oli paljon autoja ja väkeä.

Kirkolta kuljettiin vähän matkaa vilkkaasti liikennöityä kapeaa tietä pitkin. Tietä reunustavassa muurissa oli putken suu, johon opas kehotti yhdessä huutamaan. Yleisön yllätti sissipäällikkö Löfwing, joka muurin päältä ojensi yleisöä tuhtuneena äskeisestä metelöinnistä (Löfwingiä esitti hyvin noin kolmekymppinen naishenkilö). Löfwing meuhkasi ja valitteli, koska hän oli Porvoota puolustaessaan menettänyt korvansa. Korvaa alettiin etsiä muurin koloista. Opas lopulta joutui itse osoittamaan korvan paikan, koska se ei meinannut löytyä. Kadonnutta korvaa sai halutessaan kosketella (varsin aidonoloinen pilailutuote) ja sitten se annettiin Löfwingille, joka poistui paikalta. Pikku-Elinan perässä mentiin katsomaan joen rannan varastotaloja. Opas sanoi, että vielä oli kertomatta yhdestä Porvoon suurmiehestä eli Runebergistä. Lapsilta kysyttiin, mistä Runeberg oli tunnettu, mutta koska he eivät sitä tienneet, opas kertoi. Runeberg löydettiin rouvansa ja lapsen kanssa lähtöpaikan talon takapihalta. Runeberg sanoi kadottaneensa sulkakynänsä ja lapset etsivät värikkäitä sulkia pihamaalta. Koska Runeberg oli kuulemma syönyt kaikki tortut, sai mehu ja piparit nyt kelvata yleisölle. Kolmea nuorta esittäjää tuntui koko esitys jo väsyttävän eivätkä he pyrkineet kontaktiin lasten kanssa. Niinpä kaikki, niin esittäjät kuin yleisökin, oli rauhassa omissa oloissaan. Pikku-Elina ilmoitti kierroksen loppuvan takapihalle.

Puhuessani esittäjien kanssa kävi ilmi, että näkemältäni kierrokselta puuttui yksi esittäjä ja siksi kierros oli hieman muunneltu versio. Kirkolla oltaessa olisi normaalisti tavattu myös Aleksanteri I. Joskus kierroksen lopuksi laitettaisiin vielä nimet Runebergin vieraskirjaan, mutta nyt niin ei tehty, koska esittäjien mukaan yleisössä oli mukana vähän kirjoitustaitoisia. Lapset viihtyivät suhteellisen hyvin, välillä pitkästyen mutta roolihenkilöistä tai sulkien etsinnöistä jälleen innostuen. Esitys on tehty yhteistyönä Porvoon harrastajateatterin ja kaupungin kanssa. Pikku-Elinana oli kaupunkiopas ja kohtausten esittäjinä toimivat siis paikallisen harrastajateatterin näyttelijät, jotka Löfwingin esittäjää lukuunottamatta olivat nuoria. Nähdyt kohtaukset eivät kuitenkaan olleet kovin erikoisia tai huolella esitettyjä. Osittain kohtaukset saattoivat tuntua kovin irrallisilta, koska kierroksella ei ollut yhteistä juonta vaan eri roolihenkilöt vain satuttiin kohtaamaan eikä niillä ollut toistensa kanssa mitään tekemistä. Kierroksen esitteessä luvattiin unohtumattomia elämyksiä historiasta, mutta elämyksiä oli kyllä tuotettu kovin heppoisesti.

Vetäjien määrä ja rooli

Viisi. Pikku-Elinalla oli roolinimi ja -vaatteet mutta oli opasti omana itsenään. Muut henkilöt olivat matkan varrella kohdattavia roolihenkilöitä.

Parasta kierroksella

Hervoton kohtaaminen, kun yleisön tuli etsiä irronnut korva, joka todella oli lopulta varsin oikeanoloinen.

Huonointia kierroksella

Tunnelmaa ei syntynyt liikuttaessa vilkkaan kaupungin kaduilla eikä sitä saanut aikaan myöskään nuorten näyttelijöiden laimea esiintyminen.

Kierroksen oivallus

Mahdollisuus hyödyntää kaupungin matkailutoiminnassa kaupungin harrastajateatteria.

(I) Pikkuritarit

(Turku, Turun linna 10.8.2000 klo 10.30)

Mukana oli viisi 3-9-vuotiasta lasta ja kolme aikuista. Kierros tapahtui kokonaan linnan sisätilojen museo-osassa. Osallistujille (myös halukkailla aikuisilla) jaettiin ristiritaripaidat ja aarrekartat. Kierrosta oli vetämässä linnan opas, joka esitteli itsensä oppaanamme, Joakim Puunhakkaajana. Opas ei ollut missään vaiheessa roolissa, vaan opasti ritareiden, lapsille suunnatun opaskierroksen. Tavallisuudesta poikkesi vain oppaan nimi ja päällä olevat keskiaikaiset vaatteet. Opastus keskittyi Turun linnan pitkässä historiassa juuri ritareihin ja ritariaikaan.

Opas kertoi valtavan määrän tietoja, historiaa, muutamia tarinoita ja esitteli esineitä ja pienoismalleja. Lapset eivät selostusten aikana osoittaneet olevansa kovinkaan innoissaan. Lapset jaksoivat kuitenkin hyvin. Kierroksen oli sanottu kestävän alle tunnin, mutta se kesti tunnin ja 15 minuuttia. Mukana olleet lapset olivat varsin ujoja, eivätkä he innostuneet vastailemaan oppaan esittämiin kysymyksiin, kuten mitä turnajaiset tarkoittavat. Välillä historiaa kuunneltiin istuen museon lattialla.

Alussa kerrottiin, että jos lapset ovat kilttejä, lopussa odottaa yllätys. Kierroksen aikana tuli löytää aarteita ja painaa mieleen niiden nimet. Etsintä toimi siten, että kun jossain tilassa opas oli kertonut asiansa hän ilmoitti, että nyt pitäisi etsiä aarteita. Mukana olleista aarrekartoista ei ollut hyötyä, ne olivat tehty jotain aikaisempaa tarkoitusta varten. Niistä kyllä voitiin seurata, milloin missäkin huoneessa oltiin. Jo alussa oli kerrottu löydettävien aarteiden lukumäärä ja ylipäänsä etsintä lisättiin opastukseen mukaan leikkinä, joka tavallaan vei opastusta eteenpäin. Löydetyt aarteet ja muistettavat nimet olivat: kannustin, aarrearkku, miekka ja tykinkuula.

Oppaana toiminut parikymppinen mieshenkilö oli ihmetyksekseni jopa tympääntyneen oloinen eikä saanut puhallettua tapahtumaan erikoista henkeä. Opastuksen loppuun opeteltiin kumarrus ja niaus ja menttiin tapaamaan kuningataria, mikä oli siis se alussa luvattu yllätys. Kuningatar istui valtaistuimella Pikkuritariklubilla (tavallaan lapsille linnaan tehty leikkitala), tälle kerrottiin löytöjen nimet ja sitten yksitellen polvistuttiin kuningattaren eteen, joka miekalla löi jokaisen pikkuritariksi. Kun kaikki oli lyöty ritareiksi, opas jakoi kullekin pikkuritariviirit, ja ilmoitti opastuksen loppuneen siihen. Myös aarrekartat sai pitää. Loppu oli kovin tyyliön: kuningatar istuskeli toimeettomana valtaistuimella, viirejä jaettiin ja paitoja kerättiin. Toisin kuin opas oli ollut, kuningatar pyrki olemaan oikea roolihenkilö. Lopetuspaikkaan, jossa oli tarjolla puuhastelua ja vanhoja esineitä, sai halutessaan jäädä viipymään. Halukkaat lapset pystyivät liittymään Pikkuritariklubiin, josta saa muun muassa postia kotiin.

Vetäjien määrä ja rooli

Kaksi. Toinen toimi kierroksen vetäjänä omana itsenään, jolla oli vain roolivaatteet ja -nimi. Toinen esittäjä oli mukana vain lopussa ja oli silloin kuningattaren roolissa.

Parasta kierroksella

Kiinnostavan historia-aiheen, ritariajan, tarjoaminen lapsille.

Huonointa kierroksella

Kierroksen opasmaisuuksia ja vetäjän innottoman oloinen toimiminen.

Kierroksen oivallus

Pikkuritariklubi, johon lapset saivat liittyä ja jonka tiloissa lapset pystyivät kierroksen jälkeen viettämään aikaa.

Lumottu saari

(Helsinki, Uunisaari, 12.8.2000)

Tiesin, ettei Lumottu saari -näytelmä kuuluisi lastenkierrosmääritelmiini vaan olisi lähempänä tavallista teatteriesitystä. Kävin kuitenkin katsomassa sen ja selostan tässä hieman sen kulkua, koska se tarjoaa näytelmällisyytensä vuoksi aineistooni teatterillisen ääripään. En aio muualla tässä työssä ottaa Lumotun saaren kokemuksia mukaan enkä vertailla sitä muihin näkemiini esityksiin. Lumotussa saarella oli kaksi esitystä, joista katsoin vain lapsille suunnatun Kuninkaan tyttäret. Sen jälkeen ilta olisi jatkunut vain aikuisille suunnatuilla esitysjatkoilla.

Kiinnostuin Lumotusta saaresta, kun näin lehdessä sitä mainostettavan interaktiivisena seikkailunäytelmänä. Näytelmän teki Q-teatteri yhteistyössä tanssiteatteri Raatikon, Performanssisirkuksen ja Sibeliuksen akatemian kansanmusiikin osaston kanssa. Esitys oli Helsingin edustan saarella, jonne saavuttiin pienellä veneellä. Venettä vastassa oli roolihenkilöitä, mutta myös tavallisia järjestelyihmisiä ja käsiohjelmien myyjiä. Aluksi istuttiin kesäteatterin katsomoon, jossa tapahtui esityksen ensimmäiset kohtaukset, joissa näytelmän henkilöt tulivat tutuiksi. Sitten yleisö jaettiin pieniin porukoihin, jotka menivät seuraamaan lyhyttä muusta näytelmän juonesta poikkeavaa kansantarinan esitystä. Kukin ryhmä näki yhden, noin vartin mittaisen tarinakuvaelman.

Esitys jatkui siten, että ohjeiden mukaisesti liikuttiin ympäri saarta ja nähtiin kohtauksia. Yleisö ei kuitenkaan voinut millään lailla vaikuttaa tapahtumien kulkuun, vaan he pystyivät vain seuraamaan esityksen etenemistä. Hiljalleen tarina eteni ja lopulta menttiin katettuun katsomoon seuraamaan loppukohtauksia. Siellä lopuksi yleisöltä kysyttiin totuttuun lastenteatterityyliin, kuka oli ollut tarinan sankari.

Esitys oli monella tapaa upeaa seurattavaa. Erityisesti pidin siitä, kun jotkut kohtaukset oli rakennettu niin, että yleisön siirtyessä paikasta toiseen matkan varrella tapahtui kohtauksia, jotka tavallaan koettiin samalla, kun kuljettiin eteenpäin. Oli siis asioita, jotka vain tapahtuivat ympärillä. Mutta interaktiivisuutta esityksessä oli mukana vain nimeksi. Lähinnä se merkitsi sitä, että yleisön piti kulkea paikasta toiseen kohtauksia näkemässä, mikä ei vielä sinänsä ole erikoista. Lisäksi kerran piti toistaa runo, yhdessä kohtauksessa piti hakata kiviä yhteen ja siis lopussa huutaa tarinan sankarin nimi. Koko esityksen aikana yleisöön kuitenkin suhtauduttiin tavallisen esityksen yleisönä, jolla ei itse tarinan kannalta ollut mitään roolia tai merkitystä. Lumottu saari oli seikkailunäytelmä, jonka erikoisuus perustui esityksen liikkumiseen ja ylipäänsä tapahtuman kokemiseen. Kuulin esityksen tekijöiltä, että alun perin sitä suunniteltiin enemmänkin seikkailulliseksi, mutta näytelmän harjoitusvaiheessa se lopulta sai muotonsa, jota ei pidetty interaktiivisena. Kuulemma illan aikuisosiossa olisi ollut enemmän osallistumista tanssin ja toritapahtuman muodossa.

Liite 5: Aarrekartta

Tutkielmatyöni yhteiskunnallinen merkitys on kiistaton. Tehdessäni tutkielmaani suoritin lukuisia mainetekoja. Olin mukana selvittämässä kadonneen ruutivaraston arvoitusta ja turvaamassa siten Svartholman linnoituksen tulevaisuuden, olin löytämässä kadonnutta raha-aarretta, löysin merirosvoaarten ennen paha kapteeni Limapartaa, turvasin vanhan Rauman puurakennukset etsimällä kadonneen palokaluston, vastakohtaisesti taas löysin Hämeen linnassa kadonneen tulen, jolla voitiin valmistaa ruokaa linnan väelle, ja lisäksi olin mukana löytämässä maamme entisen hallitsijan kruunun ja siten palauttamalla valistuneen itsevaltiaan kuningas Kustaa III:n mielenrauhan. Minut myös lyötiin kuningattaren toimesta Turun linnan pikkuritariksi. Tahdon tarjota muillekin mahdollisuuden osallistua näihin huimiin seikkailuihin, joilta voi kerätä itselleen maineen, kunnian ja kiitoksen lisäksi arvonimiä, jalokiviä ja muita kalleuksia. Raotan siis vielä hieman salaisuuksien verhoa ja tarjoan työni lopuksi aidon aarrekartan. Karttaa tulkitaan siten, että rastiit osoittavat kunkin lastenkierrösesiintymän sijainnin ja niiden vieressä olevat numerot (1-19) ovat tutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa kierroksille antamani numerot. Niiden lastenkierrösten numerot on ympyröity, joiden esiintymillä itse vierailin tutkimuksen toisen vaiheen yhteydessä. Lisäksi karttaan on merkitty oma lastenkierrösvaltaukseni sekä kokemieni seikkailujen ja tämän tutkielmatyön tekemisen tukikohta. Toivon aarrekartan johdattavan lukijan maamme rikkauksien äärelle ja kenties jalostamaan niitä.

AARREKARTTA

SUOMEN LASTENKIERROSESINTYMAT 1999/2000

